

Z KUTNOHORSKÝCH PAMĚTÍ

18. A 19. STOLETÍ

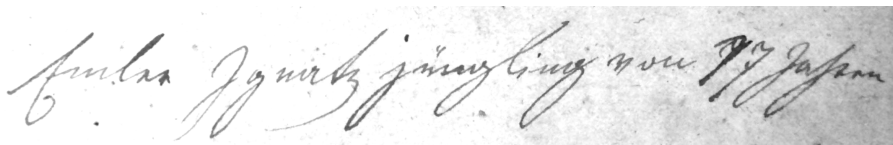
OBSAH

Rukopisy z konce 18. stol. v knize nového práva útrpného	1
Přepis listin týkajících se pekařského cechu	4
<i>F. J. Vavák</i> : Rozmluva Horožela s Vlastimilem (1790)	7
<i>F. J. Vavák</i> : Píseň horničná (1790)	11
<i>F. J. Vavák</i> : Vlastimil v Kolíně (1790)	14
<i>V. Kořara</i> : Dík laskavému otci vlasti Josefovi II. (1787)	16
Listiny z věže kostela sv. Bartoloměje (1787)	20
Instrukce městům - výpis částí týkajících se řemeslníků (1760)	23
Náklady na nákup domu	25
Ortel nad účastníky protihabsburského povstání 1618-1620	26
Memorabilia Karla Aloise Bacha z let 1810-1811	27
Zápisky Josefa Förstera z let 1842-1868	33
Kronikářské záznamy Václava Hampla z konce 19. stol.	44
<i>M. Bartoš (ml.)</i> : Formy rekatolizace, jezuité a tajní nekatolíci	47
<i>I. Bartošová</i> : Výtvarná kultura v Kutné Hoře v letech 1967-1969	56

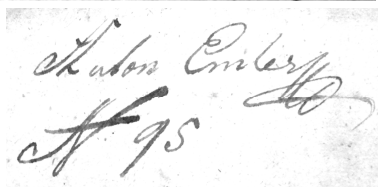
RUKOPISY Z KONCE 18. STOL. V KNIZE NOVÉHO PRÁVA ÚTRPNÉHO

Ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře je pod označením *Nové právo útrpné a hrdelní Josefa I., 1708* uložena kniha obsahující kromě tištěného hrdelního práva z roku 1708 i řadu rukopisných textů, z nichž většina vznikla na konci 18. století a pojednává o různých jevech a událostech, ke kterým došlo nejen v Kutné Hoře - např. o záležitostech týkajících se cechu pekařů, o prodeji zvonů ze zrušených kostelů, je zde opis listin nalezených ve věži kostela sv. Bartoloměje a opis ortelu nad účastníky povstání v letech 1618-1620. Z literárního hlediska je nejzajímavější rozhovor Vlastimila s Horoželem a Píseň horničná, které sepsal milčický rychtář F. J. Vavák, a oslavná píseň na císaře Josefa II. od rychtáře V. Kořary z Proseče u Habrů. Zápisky v knize psalo několik písařů poměrně dobře čitelným kurentem, i když inkoust je na některých stranách v současnosti značně vybledlý. Totožnost písařů jednotlivých zápisů není známá. O Ignáci a Antonínovi Emlerovi, podepsaných na úvodních stranách knihy, kteří snad byli její majitelé, (editoru tohoto sborníku) nic známo.

Kniha o rozměru 29 x 18,5 x 2,8 cm je opatřena koženými deskami s nevýrazným slepotiskovým rámečkem tvořeným trojicí paralelních čar. V horní části přední strany je slepotiskový zlatený letopočet 1777. Na zadní straně jsou dvě kratičká torza řemínek na zavazání knihy, na přední straně po nich zbyly jen prořezy v kůži. Stránky v knize mají velikost 28,3 x 17,5 cm. Rukopis je psán na ručním papíře, některé archy papíru jsou opatřeny špatně viditelným vodoznakem - zřetelnější je jen písmeno **V** téměř uprostřed archu (velikost cca 2 cm). Rukopisná část knihy je sestavena ze svazků po dvou arších (tj. osmi stranách). Řádky textu jsou na levé straně odsazeny od okraje stránky, na pravé straně se ale často okraje téměř dotýkají. To by mohlo naznačovat dodatečné svázání už popsanych archů. Tomu ale odporuje letopočet 1777 uvedený na deskách, který pravděpodobně udává rok svázání knihy.

První list knihy byl původně přilepený na vnitřní stranu desek, nyní je volný a je bez nápisů. Na přední straně druhého listu je kromě několika krátkých sloupců čísel nápis: *Emler Ignatz jüngling von 17 Jahren*. Zadní strana listu je prázdná, stejně jako přední strana třetího listu, který má na zadní straně vlepenou rytinu s postavou Spravedlnosti doplněnou v

rozích habsburským znakem a znaky Čech, Moravy a Slezska. Na přední straně čtvrtého listu je přilepen titulní list útrpného práva s textem: *Jeho Milosti / římského císaře, uher- / ského, a českého krále, etc. / JOZEFFA / Prvního, / arciknížete rakouského, etc. / pána našeho nejmilostivějšího. / Nové právo / útrpné a hrdelní pro / Království české, Marg[k]rabství / moravské a Knížectví sle[z]jské. / Anno M.DCC.VIII. / Nákladem, podle císařského nejmilostivějšího na- / dání Kašpara Jana Kupce z Bilenbergku. / Vytisštěno v Praze, u dědičův Jana Karla Jeřábka, / skrze Jana Adama Cecinkara faktora. Pod horním okrajem je uprostřed stránky dopsáno: *N^o4.* Na zadní straně čtvrtého listu je jen nápis: *Anton Emler / N 95*. Další list je vyříznut a na dalších listech je tištěný text útrpného práva - nejprve úvod a obsah (index) - celkem 4 listy, následuje 90 číslovaných stran (45 listů) *Artikulů*, pak 3 listy rejstříku a 2 listy tituláře.*

Za tištěným útrpným právem, tvořícím zhruba polovinu knihy, následuje rukopisná část. Přední strana prvního listu rukopisné části knihy je prázdná. Stránky 1' - 8' obsahují přepis listin týkajících se pekařského cechu.

¹⁷⁸⁰
Beho Diloſti

Rímského Cíſáře Šher-
ského / a Šzeſkého Krále / zř.

ADZLZLZL

Brwniho.

Arceknížete

Katauského / zř.

Ána naſſého Nemiloſtivěgſſého.

Nové Právo

Štrpné a Šrdelnj / pro

Králoſtvoj Šzeſké / Margrabſtvoj

Šorawſké / a Knížecſtvoj Šleſké.

Anno M. DCC. VIII.

Nákladem / podle Cíſárſkého Nemiloſtivěgſſého Na-
dánj / Kaſſpara Jana Kupce z Bilenbergku.

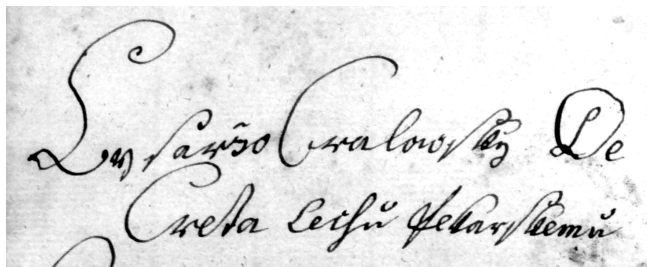
Vytíſtěno w Praze / v Dědičtív Jana Karla Getábka /
ſrže Jana Adama Cecynſara Faktora.

- 9, 9': prázdný list (list mezi 8. a 9. listem byl vyříznut)
 10 - 17': Tabulky související s cenami mouky (1800).
 18 - 22.: F. J. Vavák: Rozmluva Horožela s Vlastimilem (1790).
 22 - 24': F. J. Vavák: Píseň horničná (1790).
 25 - 26: Tabulky související s cenami mouky (1801).
 26': prázdná strana
 27: F. J. Vavák: Vlastimil v Kolíně (1790).
 28 - 31: V. Kořara: Dík laskavému otci vlasti Josefovi II. (1787).
 31': prázdná strana
 32 - 35': Opis listin z věže kostela sv. Bartoloměje (1787).
 36 - 39': Císařská instrukce městům týkající se řemeslníků (1760).
 40 - 42': prázdné stránky
 43: Náklady na nákup domu.
 43': prázdná strana
 44 - 45: Ortel nad účastníky protihabsburského povstání 1618-1620.
 45': schematický náčrt snad nějakého technologického zařízení (pece?)
 následuje prázdný list, který byl původně přilepen na vnitřní stranu desek.

Pravopis textu je zcela odlišný od dnešního, proto byl zvolen přepis pokud možno podle současných pravopisných pravidel. To znamená, že téměř ve všech případech byly nahrazeny au → ou, cz → c, cž → č, g → j, ge/ie/je/ye → ě, j → í/í, rz/rž → ř, v → u, w → v, ss → š, s^{hu} → s., Kuttna → Kutná, radda → rada (a odvozená slova), častá je náhrada e → é/ě, wz → zv (např. wzlasst/zvlášť) a podle současných pravidel bylo upraveno psaní y/i, s/z, š/ž, f/v (např. praf/práv, wenkof/venkov), mne/mně/mě (např. mnesto/město), ch/h (např. trch/trh, Buch/Bůh). Upraveno bylo také používání diakritických znamének a psaní předložek, předpon a přípon, zrušena byla „ligatura slov“ (např. doprahy/do Prahy), doplněna nebo upravena byla interpunkční znaménka a velká a malá počáteční písmena a případně upraveno rozdělení do vět a odstavců. V lomených závorkách v textu jsou doplněna písmena, otazník v závorce označuje nejisté čtení nebo nejasný význam slova. Tučně tištěná čísla v kulatých závorkách v dolním indexu odkazují na začátek příslušné stránky.

M. Bartoš (ed.)

=====

Kutmohorští pekaři, jak dokazují následující listiny, po staletí bojovali s nekalou konkurencí, kterou pro ně představovalo „pokoutní a postranní“ pečení a prodávání chleba osobami působícími mimo jejich cech. V první listině císař Maxmilián roku 1575 nařizuje městské správě, aby se zabývala stížnostmi pekařů. V druhé a třetí listině, které jsou z let 1650 a 1682, upravuje vedení města pravidla pro prodej chleba osobami stojícími mimo cech pekařů. Poslední listina, adresovaná císaři Josefu II., usiluje především o zákaz pecnářského bratrstva. Odvolává se přitom na císařské výnosy z let 1739 a 1760. Výpis některých částí výnosu z roku 1760 je uveden na str. 23-25 tohoto sborníku.

(1) N^{ro} 1.

Císařo-královský dekreta¹ cechu pekařskému.

Maximilián Druhý, z Boží milosti volený římský císař, po všechny časy rozmnožitel říše, uherský a český král.

Poctiví, věrní naši milí,

jaká by se překážka cechu pekařskému tu u vás na Horách Kutnách od jiných osob, kteří svá řemesla umějí a tomu pekařskému nikdá se neučili, v provozování živnosti jich dítí se měla, což oni na nás vznášejíc v tom za milostivé a sp[ri]avedlivé opatření naše pokorně prosí, (2) tomu s příležitostí suplikací jejich šířeji vyzoomíte. A poku[d]ž by tak bylo, jak nás dotčený cech pekařský zpravuje, vidí se nám, že² by se jim v provozování téhož řemesla a živnosti jich od těch jiných neslušně takové překážky dály. A protož Vám poroučeti ráčíme, abyste v to nahlídli a je suplikující v takové stížnosti jejich náležitě a spravedlivě opatřili,³ abychom my tím více od nich nabíhaný bejtí⁴ neráčili. Na tom jistou vůli naši císařskou naplníte.

Dán na hradě našem pra[ž]ském v pátek po neděli postní Letare léta wt (?) sedumdesátého pátého [tj. 18.3.1575] a království našich římského třináctého, uherského dvanáctého a českého sedumdecimého [tj. 27.]

Maximilian

Vratislaus Pernostan⁵

(2) Ad Mandatum Sacree Caesaree Majestatis Proprium Mihael Walter

Poctivým šepchmistřům a konšelům města našeho Hor Kuten, věrným⁶ našim milým.

Vydán tento vejpis od práva Hor Kuten⁷ s vědomím a povolením pana šepchmistra staršího pana Stanislava Kožešníka k žádosti a ku potřebě starších nad pekaři v sobotu před Provodní nedělí léta Páně devadesátého druhého [tj. 2.4.1692 nebo 14.4.1792].

(3) N^{ro} 2.

My, jeho mil. císařo-král. rychtář, šepchmistři a rada na Horách Kutnách známo činíme tímto listem naším všem vůbec i jednomu každému z domácích i přespolních, obzvláště pak těm, kteří pokoutně a postran[n]ě v pečení chlebův jak rezných tak bílých, nejsouce k tý živnosti nikdy př[i]puštění, se vydávají a majíce svá mnozí řemesla a živnosti, na nich[ž] dobře přestati mohouce a nikdy se řemeslu pekařskému neučivše, chleby takové nezdravé, těžké, nevypečené i zdraví lidskému nevelmi pohodlné pekou a za peníze prodávají a takými pořádným pekařům v řemesle a živnosti jejich překážku nemalou činí a celému cechu a pořádku činí dále k většimu zmenšení a snížení příčiny podávají. Aby tomu v cestu vkročeno a takový n[e]způsob zastaven a přetržen býti mohl, vedle nař[í]zení MCí. krále a pána pána nás nejmilostivějšího a milostivého jich mi. tit. pánův pánův místodržících v král. tomto českém v měst. praž. pod datum na hradě pra[ž]ském 18. dne měsíce Septem. letha 1645 vydaného a publicírovaného patentu a z bedlivého společného s pány staršíma obecníma a pány osmi-soudci uvážen, těm všechněm, kteří majíce prve svá řemesla, obchody a živnosti, všetečně se v pečení chlebův rezných i bílých vydávají, je poko[u]tně po domích každoden[n]ě tejně neb zjevně roznášejí a prodávají, takové pečení chlebův a prodej jich zastavujeme a zapovídáme na ten a tako[vý] způsob, aby ti a takoví domácí i přespolní z okolních míst přicházející mimo

¹ rkp.: Cysaržo Cralowsky De Creta

² rkp.: zie

³ rkp.: oppatřily

⁴ rkp.: nabychany biegtý

⁵ Vratislav II. z Pernštejna (1530-1582), nejvyšší kancléř Českého království (1566-1582). (Vorel P.: Páni z Pernštejna. - Praha 1999)

⁶ rkp.: Horr Kuttenn Wwiernym

⁷ rkp.: Horr Kuttenn

dny trhov[é] od starodávna zde při Horách Kutnách vysazené, totiž středu, pátek a sob[ot]u (kterýžto dnové trhová jednomu každému svobodny zůstávají), oznámených chlebův rezných i bílých všeli⁽⁴⁾jakých nepekli, nevynášeli ani po domích poko[ut]ně neb postran[n]ě neroznášeli a nerozprodávali, ve dny pak⁸ samé trhové potud, pokud korouhev, kteráž v místě jistém na váze obecní, aby odevšech viděna a spatřena býti mohla, vystavena obyčejně bývá, zase vzata a složena nebude, což času letního do šes[t]nácti hodin a času zimního do dvaceti hodin trvati má, déleji neprodávali. Co se však plachetníkův a jiných, kteří přes pole časem i na vozích chleby sem dodávati obyčej mívali aneb míti mohou, dotýče, ti se v to nepojímají, ale svobodu v dodávání chlebův též v trhové dny, obzvláště kdyby zase Hory k svému vyzdvížení přijíti měly neb přišly, jmíti mají. Kdo by se pak proti tomu nařízení a zapovědění jináče kolikrát koliv dopustil, starší nad poctivým cechem a pořádkem pekařským tomu každému, kterýžby kdeko⁽⁴⁾liv při takové neřádu zastížen byl, chleby buď rezný neb bílé pobrati, do školy, špitálu, věžňům a jiným chudým rozdělili moc míti budou.

A my také nad tímto nařízením ruku a ochranu držati budeme. Naproti tomu oni nadoznámení starší nad pekaři dle přípovědi, an by povinosti své i na místě všech spolucechovních, aby dostatek chlebův rezných i bílých při obci se nacházel a naříkání od chudého lidu slyšáno nebylo, na to pod jistou pokutou vedle uznání bedlivý pozor dáti povin[n]i býti mají a tak jeden každý věda o tom bude se věděti jak škody uvarovati.

Stalo se na Horách Kutnách v středu v vigily s. Matěje apoštola Páně, jinak 23. Seb[tembris]. letha Páně 1650.

(5) N^{ro} 3.

Jeho milosti císařské pan rychtář, páni šepchmistři a rada na Horách Kutnách, po[z]návají stížnost starších nad pekaři, že by domácí pecnáři neboližto přespolní plachetníci proti starobylému řádu a⁹ obyčejí na 1. 2. 3. na 25 krej. chleby sem do tohoto města Hory Kutny na trhy k prodaji přivázeli, skrze což jim mistrům pekařům zdejší, v živnostech a v řemesle nemalé zkrácení a ztenčení se děje, protože¹⁰ se takové na 1. 2. 25 krej. chlebův přespolních i domácích pecnářských pečení a sem dovážení nakonec zapovídá. Co se pak grošových¹¹ chlebův pecnářských dotýče, ty mohou ve dny trhové jako i koláče⁽⁵⁾ a baby samé dny trhové dotud, dokud korouhvička se nesejme, od nich přespolních prodávané býti, po trhu pak která by koliv hokyně takové chleby, koláče a baby od přespolních skoupené prodávala a na krám vyložila, mají skrze nadjmenované starší pekaře neb od cechu k tomu nařízený mistry s pomocí práva rychtářského [pobrání] a věžňům rozdané býti, čímž se jeden¹² každý jak spraviti věděti bude.

Actum na Horách Kutnách die 3. Juny léta 1682.

Jan Karel Alexius, soused a horník a přední písař radní na Horách Kutnách.

(6) Nejosvícenější velikomocný a nejnepřemoženější císaři v Germánii, též jeruzalémský kráľi, arcikníže rakouský a veliký vejvodo v Toscanii atd.¹³

Nejmilostivější regente, dědičný kníže a pane pane atd.

Tak jakož ve světě všech lidí s potěšením vzácnost přišlo, kterak tak¹⁴ vaše císařo-král.

⁸ rkp.: pak pak

⁹ rkp.: plachetnyczy ... o

¹⁰ rkp.: procžess

¹¹ rkp.: krossowich

¹² rkp.: gedem

¹³ rkp.: germany ... Toscany

¹⁴ rkp.: tak tak

velebnost nejen ve všech dědičných královských¹⁵ zemích obecní věci, ale i jednomu každému spravedlnost udělití jest ráčila, čehož také ta samá a jediná příčina jest, že se nejponiženěj osmělujem před vaší císařo-královskou velebnost milosti trůn k nohám padnouti a naši důležitost a těžkost¹⁶ představití, (6) kterak tak počet nás pekařských mistrův a mužův cechovních skrze magistratuální rozmnožení v královským horním městě Hoře Kutný tak rozmnožen jest, že nyní v 34 verštatích skutečně se vynacházíme. Naproti pak tomu mimo předměst[s]kých domův a domkův, které větším¹⁷ dílem v samých dvořích a mlejních pozůstávají, 505 měst[s]kých domův se počítá, od kterých (mimo těch, který sobě samy chléb pečou) od nás takové chleby kupovati jedinou nadějí máme a jakož z takového malého počtu domův a respektive v nich bydlících obyvatelův k nejmilostivějšímu seznání nejponiženěj zanecháváme, že takový přílišný nás pekařských mistrův počet pro takovou maličkost lidu nejen velmi přemožen se vynachází, ale i my tudy v našem nejpotřebnějším obživění nejvejš st[í]snění (7) a sevření se vynacházíme. Nad to pak vešje a v nepozornosti toho všeho sidce již před dávným časem města magistrát [j]eště jedno tak nazvané pecnářské bratrstvo jest založil a takové, k[t]jeré z rozličných jiných řemes[li]níkův zkomponyované¹⁸ jest, viz[d]vihl, k[t]jeří jejich pořádně vyučené řemesla opouštějí a byvše jich počet přes 40 osob až dosaváde rozmnožený, tak jako my beze všeho rozdílu chleby pečou a prodávají.

Poněvač pak ale tak dobře zemskootcovská starost jakožto¹⁹ zřetledně nejmilostivější vhlídnutí, a to sidce v Vidni 5. January 1739ho, nejostřeji zapovědítí ráčí, aby žádný pekařskému řemeslu pořádně nevyučení na zmenšení pekařské živnosti s pečením a prodáváním takového chleba, tržiti (?) se neopovažoval, kteréžto v tom samém nejmilostivějším poručení sub stat. 39. tento nejmi(7)lostivější řád jasně a vyjádřeně v sobě zamyká in formalibus.

Dálejić mají vrchnosti a magistrátové pozor dáti a zřetel mítí, aby jedno řemeslo druhému do jeho profesí a ž[i]vnosti nikoliv nesahalo, nýbrž každé řemeslo při své [v]lastní profesí zůstalo a s ní za vědě přijalo.

Dále již a nad to vešje ta od nejvyšších²⁰ míst emanerovaná at lit. A. Politická insstr[u]kce de Anno 1760 S. 11 ustanovuje a poroučí, aby v jednom každém městě neb městečku in specie ale pekařů se trpělo kolik, tak by jich jejich chléb lehce došáhnouti mohli atd., z čehož opět vaší císařo-král. velebnosti přirozená spravedlnost nejmilostivěj seznati ráčí, že tehdaž založený pořádek onoho pecnářského bratrstva proti nejmilostivějším ustanovením od města magistrátu jak založen tak také trpěn, ano i až dosaváde zachován se vynachází, (8) kterýžto v pozorování proti císařo-král. nařízením nikdy více trpěn býti nemá, zvláště když nyní 10 zdejších mistrovských synův a vyučencův, k[t]jeří od nejvyš[ší]ch císařo-královských vojenských služeb řádův propuštění byvše, zdeť na zahálce se vynacházejí a ani nyní ani při odumrtí jednoho neb druhého mistra pekařského skrze takovou uvedenou přem[no]ženost pecnářův k vedení jich řádně vyučeného řemesla jim spravedlivě²¹ patřící obživění dosáhnouti nemohou. Kteréžto nejpod[d]aněj vzpomenuté nejmilostivější zaopatření a nařízení též proti nim stalý oučinek vaší císařo-král. milosti k nejspravedlivějšímu spatření a rozeznání nejponiženěj odevzdáváme.

Podle toho vaší císařskou a královskou milost v nejmilostivějším pozorování ze zbychujících (?) spravedlivých příčin a okolostojících nejponiženěj k nohám²² padáme a prosíme, že ten proti nejvyš[ší]m a nejmilostivějším ustanovením zaražené a ustanovené (8) pecnářské

¹⁵ rkp.: kral: skych

¹⁶ rkp.: důležitostatiesskost

¹⁷ rkp.: wgečzym

¹⁸ rkp.: s Componyrowane

¹⁹ rkp.: jakožto ja

²⁰ rkp.: Negegwyssych

²¹ rkp.: sprawedlywgie

²² rkp.: knohan

zvonů podrobně popisuje formou fiktivního rozhovoru Vlastimila s Horoželem. Následuje veršovaný žalozpěv nad zaslou slávou Kutné Hory, nazvaný Píseň hornická. Na existenci tohoto textu upozorňuje Vavák i ve svých Pamětech. Forma textu je inspirována knihou Staré paměti kutnohorské, napsanou jezuitou J. Kořínkem a vydanou roku 1675, konkrétně 16. handštánem (rozmluva Rudmila s Horoslavem) a Epilogem (Píseň hornická). Po faktografické stránce je zajímavá zmínka o záměru zrušit a zbořit chrám sv. Barbory.

(18) Každého VpřIMného WLastenCe jIstě I poWIn[n]á práce taková jest.²⁶

Ch[c]ešli ji čist, obrať si list,
Nevěděti, co se kdy přihodilo, jest vždy dítětem býti.
Hanebno jest ve vlasti nepovědomým býti.
Kdo spisuje a schovává, s potomky svými rozmlouvá,
tak jako vždycky živ bývá, jméno jeho nescházívá.

NInějšI rozMLoVVánI o proDajI zWonV na HoráCh KVttnáCh.²⁷

Jeden věrný vlastenec, upřímný Čech, ne Němec,
přijda na Hory Kutny, z nich zase domů smutný
navrátil se a přišel, z toho co viděl a slyšel.
Pro paměť, co tam zastal, tak tohle perem napsal.

Osoby: Vlastimil - přichoší host
Horožel - domácí měšťan

Vlastimil: Pane Horoželi, co u vás novýho?

Horožel: Dnes, 17. listopadu roku přítomnýho 1790, u nás na Horách Kutných byla držena licitace.

VI: Načpak?

Ho: Na zvony.

VI: To bych neřekl, že by se tak nákladné a pěkné (18) i pamětné kutnohorské zvony prodávaly.

Ho: Ba, již jest po prodaji.

VI: Pán Bůh s námi. Snad ne všechny.

rytinu a nápisy od množství v sobě majícího stříbra sněhovou takměř bělostí se skví a cenou půl třetího tisíce se chlubí. Optal jsem se tam pana servusa, kterýž při krajské komisi stoje licitací psal, zdalíž kdo z Horníků (poněvadž tu celá tři léta pohromadě ty zvony svezene byly) aspoň nápisy z těch zvonů přepsal, kterýž odpověděl, že ne. Řekl jsem: „To jste hodni, páni Horníci, že když zvonů, tak slavné památky předkův vašich zbaveni budete, ani těch nápisů pro sebe jste nenechali, což jste vždycky učiniti mohli.“ Nato 18. listopadu pospíchal jsem do Kolína, kamž ty zvony odvezené byly, abych z nich vždy něco pro sebe přepsati mohl, ale onino židé kolínští, již ty zvony koupili, nebyvše praví kupci, ale toliko pražských židů náhončí, protož jak s nimi u večer na kolínský rynek přijeli, formané jen hovada pokrmivše, hned v noci s nimi ku Praze jeli. Tak jsem byl i já toho zbaven. Znáti jest, že onoho po několik let přes českou zem létajícího a kostelní věci hubičího draka ocas jestě se tu dosavad vleče, t. j. že toho ustanovení, aby tolik kostelů nebylo, ještě konec není.

(a) O tom prodaji jinde učinil jsem spis v samých verších a ten i do Kutné Hory se dostal a tam vážen byl.

(Paměti Františka J. Vaváka, souseda a rychtáře mlíčického, z let 1770-1816. Vydává Jindřich Skopec. Kniha druhá, část II. Praha 1912, s. 160-161.)

Vavák navštívil Kutnou Horu během svého života několikrát. Ve svých Pamětech píše o návštěvě 18.7.1784, 17.11.1790, 26.5.1796, 11.-14.6.1800 a 23.2.1802. V Kutné Hoře se mj. velmi dobře znal se zlatníkem Josefem Hoříckým (Vavák byl dokonce svědkem na svatbě jeho dcery) a také s arciděkanem Ferdinandem Housou.

²⁶ letopočet 1789

²⁷ rkp.: ... RozMLoVVánI ... (letopočet 1789)

Ho: To ne, ale jen od třech kost[e]lů toliko.

VI: Kolik pak jich bylo a od kterých kostelů?

Ho: Všech v počtu 14 a sice od kostela s[va]tý Trojice 2, od svatýho Bartoloměje²⁸ 8, od s. Martina 4.

VI: Pročpak se ty zvony prodaly?

Ho: Před třemi hned lety kdosi uznal, že v zemi rozličných malých kostelů a kaplí žádná potřeba nejní a náklad na ně že jest zbytečný, protož že se mohou se všemi svými vnitřními i zevnitřními vlastnostmi, ano i ony samé prodati a ty peníze i s ostatními fundacemi jejich k potřebě vši země obrátiti.

VI: A staloli pak se to?

Ho: Ba, již se stalo.

VI: Copak to pán země přijal?

Ho: Přijal a vykonal nařídil, dle jehož mnoho mno[ž]ství kostelů, kaplí, zvonů, oltářů, ornátů, kalichů, monstrancí a jiných kostelních věcí i k službě Boží užívalého šatstva⁽¹⁹⁾ jak v městách tak po celé zemi každému kdo chtěl, i také židům, prodáno jest.

VI: Budiž Bohu žel, milá vlasti. Copak taky svým ouhlaivním nepřátelům a rouhačům posvátný věci přeješ?

Ho: Ovšem, přfti a je i na koupi povolati museli, ale tohle nejhorší jest, že se jim to tak lacino prodávalo.

VI: I co že lacino, když pak je slyšet, že každá dost špatná věc skrz licitaci prodávaná na velké peníze přijde.

Ho: Ovšem, ale kostelní věci neměly toho štěstí.

VI: Ale ale, čím pak je to, můj Bože, že věci kostelní a posvátné i dost nákladné a drahé tak lacino a to ještě židům se prodávají?

Ho: Já bych dvě příčiny toho pověděl, jednu duchovní a druhou světskou neb politickou, nevím však, jestli bych uhodnul.

VI: Jenom povězte, [vž]dyť skrze to žádnýmu snad o krk neběží.

Ho: Já myslím a pravím, první může býti, že to Pán Bůh k našemu zármutku (jako někdy v židovské církvi) pro⁽¹⁹⁾ hříchy naše dopouští, neb [j]sme my bejvalou a povin[n]ou horlivost předkův našich ke kostelům a službám božím víc již takměř zavrhlí než zanedbali.²⁹ Protož čeho jsme si nevšímalí, to nyní v rukách nevěřících a bezbožných s žalostí viděti musíme. Neb zdalíž mezi námi nejsou mnozí, ježto předsevzet[í]mi nešlechetnými sami sebe oklamali a řekli o nejvyš[š]ím, že ho nejní, a cest jeho nepoznali aneb je znáti nechtěli a zákonem jeho pohrdli a smlouvě jeho se [v]zepřeli a nařízením jeho nevěřili a skutků jeho nevykonali. Z té příčiny práz[d]né věci prázdným - Ezdráš 4. k. v. 7. 23. 24. 25.³⁰ Druhá jest tato: Mnozí katolíci ještě [j]sou, že takové koupě se hrozí a co Bohu oddáno je, aby to měli užívat, z toho pít, v tom chodit, to tlouct, slejvat, kupčit, handlovat aneb tím se honosit. A protož málo se z nich kupců nachází. Zlost pak a šalba židovská ničeho neoslejhá, všecko⁽²⁰⁾ umí rozšantročit, rozpárat i sešít, při koupi na malé, při prodaji však na velké peníze uvést. Tak viděl [j]sem v Praze, kterak mnohé paní a všeliké ženské osoby oslejhaly se ornáty a jiné³¹ kostelní roucha dosti lacino koupiti, an potom od židův rozpárané i primy i jakovost mnohem draže koupili. Až potud já pravím, proto však moudřejším, jaké by oni příčiny představili, vždy rád ustoupím.

VI: Ba, já na těch přestávám, ale jakpak byla [h]lučná ta licitací?

Ho: Od strany prodávající byl krajský komisař z Čáslavi p. Ferdina[n]d z Libinu, 2 radní páni,

²⁸ rkp.: Bartolomege

²⁹ rkp.: zanedlaly

³⁰ biblická kniha Ezdráš, 4. kapitola, verš 7., 23., 24.; verš 25 není ani v ekumenickém ani v kralkickém překladu Bible

³¹ rkp.: gene

- jeden syndikus a starší servus z naší Hory. Od strany kupující dva židi z Kolína.
- VI: Pro pána Jána jen dva židé?
- Ho: Dva jen toliko.
- VI: I toť byla víc šelmovská než poctivá licitace, když dva jen toliko licitanti, oba židé, oba z jednoho místa byli. Však kdyby jich bylo 50 a každý odjinud, přece by na vrch šelmovství všichni lezli.
- Ho: Již se stalo.
- VI: Jestlipak všechny jednotlivě se prodávaly čili každý z[v]lášť?
- Ho: Každý zvlášť.
- VI: Jakkpak asi na velikou sumu vystoupily? (20)
- Ho: Co byste hádal, milý Vlastimile?
- VI: Tak jak slejchám, že ten u s. Bartoloměje největší zvon pro mno[ž]ství stříbra v sobě majecího sněhovou bělostí se skví a krásným hlasem zvučí a víc než půl třetím tisícem se honosí, hádal bych aspoň nejméně 5000 zlatých.
- Ho: Ho ho, milej pane Vlastimile, to [j]ste vylezl nasucho.
- VI: Inu inu, však letos nikde mokro nejni, poněvač takměř celý rok nep[r]šelo. A začpak medle?
- Ho: I za 1111 zlatých 38 krejcarů.
- VI: Achich, je li pak to možná? Toť ten samý bartomějský zvon zaplacený nejni.
- Ho: Ba, právě že nejni. Což máme dělat.
- VI: Ó, milí pane Horoželi, kdybych já byl vaším sousedem, přičinil bych se k tomu, aby nás několik byli se smluvili a ty zvony za tak malou a byť i za větší sumu koupili, napotom zas buďto doma aneb jinam do vlasti s dost malým ziskem prodali. A co víc, ještě se najdou horníci, že by jeden snad té sumy dáti mohl aneb aspoň skrze naše k té koupi přistoupení byli bychme ty židé k větší sumě přinutili. (21)
- Ho: I ovšem, a když hrubě v celým městě nic se o tom nevědělo, krajský komisař přijel k vrchnímu správci města p. ševmistrovi a on dav mu svědky dva z rady hned k zvonům šli, žádnýmu nic vědět nedavše. Židé pak již tam čekali.
- VI: Kdepak ty zvony byly?
- Ho: U s. Jakuba v Šenkýřský kapli 3 léta pohromadě složené byly, železná ale jejich srdce byla z nich vzaté a již prv prodané.
- VI: Kampak peníze stržené za ně se dostaly?
- Ho: Krajský pan komisař vzal je sebou do Čáslavě.
- VI: Ještě málo dovo[!]te pane Horoželi, slejchávám, že na těch zvonech rozličná pěkná nápisy, erby, jména dobrodinců i léta, ano i váha aneb cena i rozličné pěkné rysy a jiné paměti vyobrazené byly. Takylí pak to někdo z pánů Horníků přepsal, aby snad někdy nějaký Kořínek nač naříkati nemohl, jako onen první na paměti od Žizky s Horou spálený naříkal?
- Ho: Ba, žádný nic, tak jak mně povědomo, jest nepřepsal.
- VI: To jste pp. Horníci hodní, že díl pokladů svých opět pozbejvate a nepřepsali [j]ste si nápisy jejich, aby vaši (21) potomci³² věděli, co [j]ste otcové jejich měli. Ó pomozí, že tak mnozí i dost vhlídní vlastenci ve svých nešťas[t]nostech ještě slepí a dřevění [j]sou synové těch otcův, kteří jim nápisy nadělali. Ty dary, které jim od Boha dané, vážnost a slávu zjevily, naposledy je vidouce nepřepsali si nápisy jejich a hlasy jejich povrhli. Ó, kžý ty zvony srdce v sobě byly měly, byly by snad na tu nev[d]ěčnost vaši byly samy naříkaly. Nyní teprv jsem pane Horoželi nanejvejš smutný a kdybych to byl rači neslyšel.
- Ho: A já to našemu městu příkládám k většímu trestu, neb když zvony mohouce podržet je opustili, ať ani nápisy z n[i]ch nemají.

³² rkp.: poto potomczy

VI: Kdepak nyní ty zvony jsou?

Horo: Ti židé koupivše je a již fúry připravené majíce, hn[e]d je nakládali a do Kolína vezli. Teď nedávno před večírem s nima z města vyjeli.

VI: Jak rána dočkám, hned se do Kolína poberu a co se mně líbit bude aneb co vlasti potřebného jest, to z těch zvonů přepíšu.

Ho: Já věru to vinšuji. (22) A prosím Vás, buďte tak dobřej, co přepíšete, taky se o to se mnou rozdělte. Provod' Vás Pán Bůh.

Vla: I s Vámi, dejž tak Pán Bůh.

KWILenI naD HoroV KVttnoV kDIŽ jI CtrnáCte zWonů proDáno.³³

VI: Když z Hory jel a ji zdaleka viděl,

její slávu rozjímal, na Kořínka [v]zpomínal.

Vtom z jeho vnit[ř]ní skrejše vytáhl na den^{a)} verše,

kteř zapsav neskrýval a takto jest zazpíval:

a) při horách z h[]ubokých dolů ven vyléztí, rudy neb něco jiného vytáhnouti, po hornicku praví se na den vyléztí, t. je. na světlo aneb na den vytáhnouti a na den vyhnati

Píseň hornická

1. Ó Horo horo bohatá, bylas stříbrná i zlatá,
nyní smutně v svej kutně pláčeš kvílíš že se vidíš
skoro celá nahatá.
2. Kde [j]sou tvoji handštánové,^{a)} štuфы stříbrný dygnové,^{b)}
kde pavuňky,^{c)} kde rychtunky,^{d)} kde š[p]írunky,^{e)} kde šacunky,^{f)}
kde pak stříbro prenové.^{g)}

Explicace³⁴ aneb vysvětlení horních slov:

a) kus rud i samého zrostlého³⁵ stříbra

b) štuфа kus rudy díknové stříbro nejčistší

c) hor těžení a na ně nakládání (22)

d) strojové a všeliké dolové přípravy

e) tenouli[n]ké stříbrný žilky, z ni[ch]žto se čáka dobré rudy poznati může

f) položení rudních sk[a]l

g) stříbro na čisto přepálené

3. Kde jest tvá někdejší krása, která se třásla co řasa,
kde tvá hodnost, kde tvá možnost, kde tvá cena vždy vážená,
kde tvá tisícná chasa.^{h)}

h) havířů a jiné horní čeledi na tisíce bejvalo

4. Kam zašli tvoji havíři,ⁱ⁾ kam se poděli trejbíři,^{k)}
kde pregýři,^{l)} kde puchýři,^{m)} kde šmelcří,ⁿ⁾ kde šte[j]gýři,^{o)}
a kdepak [j]sou mincří.^{p)}

i) kovkopové, jenž rudy v zemi sekají

k) jenž při trejbu dělají a rudy nahoru táhnou

³³ rkp.: QwILenI ... zwonu ... (písmena w jsou zde zvýrazněna podle zásad pro psaní chronogramů, výsledný letopočet 1789 je pak stejný jako u předchozích chronogramů)

³⁴ rkp.: Ekssplikacze

³⁵ rkp.: zrostloho

- l) jenž na plátích rázy bijou
- m) který v hutech stříbro tlukou
- n) v hutech stříbro rozpouštějí
- o) dololezcové, jenž k havířům přihlížejí
- p) jenž pláty k penězům formují

5. Kde [j]sou tvé veliké hutí,^{q)} kde podivné zemské důly,^{r)}
 kde lezení,^{s)} kde těžení,^{t)} ani šalby,^{u)} jen škv[á]r haldy,^{v)}
 nic mědi ani rtuti.^{x)}

- q) kde se rudy rozpouštějí
- r) divné a veliké v zemi skal ro[z]sedliny a vybírání
- s) kde se do dolu leze
- t) náklad na hory
- u) trusky od rudy
- v) převeliké hromady škvár
- x) rtuť jest matka stříbra, měď též mezi stříbrem na Horách Kutnách bejvala (23)

6. Kde [j]sou tvoji ouřadníci,^{y)} který v počtu početníci,
 kde mincmistři,^{z)} kde šepmistři^{36, aa)} kde kverkové,^{bb)} kde hertové,^{cc)}
 kde perkmistři^{dd)} a hutníci.^{ee)}

- y) ouředlníků horních mnoho set bejvalo
- z) nejvyš[ší] správce horní a min[c]ovny
- aa) radní páni horští a hor přední opatrovníci
- bb) jenž na hory nakládají
- cc) pece, v nichžto se stříbro od mědě dělí
- dd) sp[r]ávcové horní
- ee) jenž v hutěch dělají

7. Kde domy, krásné stavení,^{ff)} od velkých pánů slavení,^{gg)}
 kde [j]sou hosti, jichžto dosti, až k podivu všemu lidu,^{hh)}
 mívali k tobě zření.

- ff) velmi nákladné a na způsob paláců s rozličnými strojby (?) domy
- gg) českých i cizozemských pánů na sta v Hoře bejvalo
- hh) cokoliv, kdo kde viděl, každý se tomu divil

8. Kde [j]sou králov[é] s knížaty,ⁱⁱ⁾ jenž k tobě radostně taky
 jezdívali a mívali potěšení z tvého [j]mění,
 měli se na c[o] dívati.

- ii) králové český i cizozemský [k]nížata často do Hory jezdívali i dvorem za čas byli (23)

9. Kde jest tvůj slavný dům rady, kde stál s vozmi jezděj tady,^{kk)}
 kde světnice,³⁷ krásná sice,^{ll)} privileje, kněh na hýle^{38, mm)}
 ani nejdou náhrady.ⁿⁿ⁾

- kk) roku 1770 shořel a potom do gruntu³⁹ rozbořen a na tom místě jest doby[t]čí trh
- ll) o té okrase čti Kořínka v listu 206, 207, 208, 209

³⁶ rkp.: sspmmistržy

³⁷ rkp.: swiestnycze

³⁸ rkp.: nahile

³⁹ rkp.: kruntu

mm) hýle⁴⁰ jest nádoba horní 12 centnýřů v sobě držící

nn) za škodu nespočitatelnou malá náhrada přišla

10. Kde máš mno[ž]ství krásných zvonů, které mnohonácte honů,
libé hlasy, po vše časy, slyšet bylo, až jen nylo,^{oo)}
již ti je vezou z domu.^{pp)}

oo) hlasy zvonů kutnohorských přes 2 míle slyšet bylo, až srdce plesalo

pp) roku 1790 dne 17. listopadu 14 jich židům prodáno a ten den odvežino

11. Pročs tak zašel Vla[š]ský dvoře, tvá půda div se neoře,
kde dlaždění drn zelený a kde grošů⁴¹ kopy košů,^{qq)}
hrůza jest v tej komoře.^{rr)}

qq) ba právě na sta kop grošů ba i tolik košů nabilo se tam grošů⁴²

rr) kde se hotové peníze skládávaly (24)

12. Co kdo někdy v tobě vinul, se vším by se dn[e]s pomínul,^{ss)}
již tvé slávy míň než trávy,^{tt)} i ten Sedlec, jako jezdec,
blíž od tebe zahynul.^{uu)}

ss) co sobě tam někdo vidět vinš[o]val, viděl

tt) starožitný klášter sedlický řádu cistercijskýho blíž Hory Kutny ležící, jenž za starodávna
sloul Sedlec

uu) roku 1785 všechno v ňom prodáno, mniši propuštění a veškeren spustnul a tak jako jezdec
v boji zahynul

13. Jen jaká byla tvá sláva, dnes nám k srozumění dává
ta veliká bazilika, chrám barborský, klenot horský,
kterýž ještě zůstává.^{vv)}

vv) roku 1784 měl býti spuštěn a zkažen

14. Až i za naší paměti měli [j]sme s pláčem viděti
smrt i muky z věrné ruky toho chrámu, již jest v pánu,
usnul kdo to chtěl mítí.

15. Jen se tě ještě otáží kam [j]si dala tu večerí,^{xx)}
tak spanilou, roztomilou, práci sdílnou,^{yy)} všechněm divnou,
sobě vynést ze dveř, ^{zz)}

xx) otázku činím

yy) Večeře Páně velmi divně vypracovaná stávala někdy na velkém oltáři, o níž čti Kořínka
v listu 204

zz) roku 1773 při zrušení jezovitův krajský hejtman z Čáslavě po vyřízené comisi ze sakristie,⁴³
kde až potud byla, ji vzal, dal li co za ni nebo ne, to nevím

16. Odpovědi v této době nedáš li mně jen dej sobě,
jak sem bídný, však upřímný, tvůj vlastenec, (24) Čech, ne Němec,
poznáš mne třebaš v hrobě.⁴³⁾

⁴⁰ rkp: hylle

⁴¹ rkp.: qrossu

⁴² rkp.: krossu ... krossu

⁴³ rkp.: zakrystyge

a³⁾ Vlastimila, když v hrobě hníť bude, tep[r]v naň [v]zpočeneme

17. Žehnej tě Bůh, Horo milá, co bych rád měl, tos pozbyla,^{b3)}
avšak mám dost, když jen tvůj host za tvé slávy byl Čech pravý,^{c3)}
ti i jim přejí toho.

b³⁾ stříbra a slávy

c³⁾ naši milí předkové, staří upřímní Čechové to viděli a z toho se radovali

18. Měla [j]si někdy kamínek, ten se jmenoval Kořínek,^{d3)} 44
jenž tvé slávy sepsal zprávy, což kd[y]ž víme, přec tě ctíme,
přej nám jen tvůj prstýnek.^{e3)}

e³⁾ knihu pod jménem Staré pam[ě]ti kutnohorské sepsal roku 1675 a tím své vlasti i nám všem
znamenitě posloužil

19. S kterým [j]si se zavázala, hned jaks zprvu pavovala,
a ten slavný chrám nákladný^{f3)} za odměnu, ke cti jemu,
až podnes zachovala.

f³⁾ kdo chce vědět jaký to chrám, má ho vidět očitě sám,
žádné pero a vejmluvnost nevysloví jeho bytnost,
bratře Čechu, pokud stojí, odeber se rač do Hory,
když ten chrám pozorně spatříš, pro potomky si to zapiš

20. Ještě řeknu jedno slovo, měj se dobře Kutná Horo,
tvá pak věrná schránko zjevná, mne těž přijmi, z toho vyjmi,
svatá panno Barbaro.

Vlastimil co v Kolíně vyřídil jest dopsáno dáleji za dvouma listy této inštrukce za příčinou
prodeje mouky.⁴⁵⁾

(27) Vlastimil v Kolíně.

Slovutnému, urozenému a statečnému vysoce učenému panu Horoželi, Horníku a
m[ě]š[ť]anu na Horách Kutnách pozdravení.

Můj milý a upřímný pane Horoželi, bratře a Čechu výborný. Dnes ráno do Kolína přijeda
nejpřednější [z]řetel můj byl jak křesťanů tak židů se ptát, kde ty kutnohorský zvony, včera
sem přivezený, se vynacházejí, ale všudy [j]sem stejnou odpověď dostal, že s nima fůry večer
sem na rynek přijely a jen formani hovada pok[r]mivše hned v noci do Prahy s nima odsud⁴⁶⁾
jeli. A ti dva židé kolínský, jenž ty zvony v Hoře kupovali, že jen byli náhončí a poslové
pra[ž]ských židů, pravých kupců, který zde na tu koupí čekavše a ji viděvše, z ní se radovali.

Nemohu pro lýtost mé psaní dokonat. Oč [j]sem žádaný⁴⁷⁾ byl, to [j]sem vykonat nemohl.
Již všemu konec.

NB. O pověst zde došáhnutou se dělím a takto zavírám:

Pročpak když se něco staví, tak zdlouha to bývá,
pročpak když se něco kazí, tak rychlý běh to mívá.
Pro vlast živ [j]sem i umírám, v pokoji i v meči,

⁴⁴⁾ rkp.: Corzynek; poznámka ^{d3)} není v rukopise vysvětlena

⁴⁵⁾ V rukopise následují tři stránky tabulek z roku 1801.

⁴⁶⁾ rkp.: wnoczy doprahy snima oczut

⁴⁷⁾ rkp.: žadany dany

svou víru vřdycky zastávám, jak perem tak řečí.
Kdo chc[e] vědět kde zůstávám, jen v sp[r]osté vesnici,
vlast i jazyk náš zastávám, při slu[n]ci i měsíci.

V Kolíně, 18. listopadu [1]790 roku.

Strptež učení sprostáka strany této práce,
však i kvítkové bodláka trpějí v zahrádce.⁴⁸
Častokrátě malá práce a chatrná dosti,
bývá v cíli v nějaké částce někomu k libosti.
Bude ty (?) když se nezdaří přec sourodičům milí,
tak aspoň svému písari každé psaní se líbí.

Finis

=====

111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
856
857
858
859
860
861
862
863
864
865
866
867
868
869
870
871
872
873
874
875
876
877
878
879
880
881
882
883
884
885
886
887
888
889
890
891
892
893
894
895
896
897
898
899
900
901
902
903
904
905
906
907
908
909
910
911
912
913
914
915
916
917
918
919
920
921
922
923
924
925
926
927
928
929
930
931
932
933
934
935
936
937
938
939
940
941
942
943
944
945
946
947
948
949
950
951
952
953
954
955
956
957
958
959
960
961
962
963
964
965
966
967
968
969
970
971
972
973
974
975
976
977
978
979
980
981
982
983
984
985
986
987
988
989
990
991
992
993
994
995
996
997
998
999
1000

Text následující písně je chvalozpěvem na císaře Josefa II. Název písně (není uveden v rukopise) zní: „Dík laskavému otci vlasti Josefovi II., též jeho moudrosti chvála, od povinné vděčnosti jednoho právě sprostého nehodného poddaného Vojtěcha Kořara v píseň uvedená roku 1787.“ Vojtěch Kořara (resp. Kotěra, narozen 1742 v Proseči u Habrů, dožil se téměř 90. let), se v mnohém podobal F. J. Vavákovi. Podobně jako on byl rychtářem (od r. 1788, od roku 1808 vrchním rychtářem) a pokud jde o vzdělání, tak byl rovněž samoukem. I svou básnickou činností se Vavákovi vyrovnal.⁴⁹

⁴⁸ rkp.: boblaka trpgegy w zahracdze

⁴⁹ Podrobněji o V. Kořarovi: Zíbrt Č.: *Básník samouk Vojtěch Kořara, rychtář ve vsi Proseči*. - Český lid r. VII. (1898), s. 404-420 a r. IX (1900), s. 341-351. Viz též: Císař A.: *Vojtěch Kořara z Proseče, básník samouk*. - Podoubřaví r. III. (1926), č. 7., s. 160-161.

(28) Zpívá se: Kampak bloudíš můj krajane, ach kdepak jest mysl tvá.

Plesejte milí vlastenci a slyšte pravdu mnohou,
jež s v[*d*]ěčností předložit chci, bych chválil mocnost moudrou,
z které všem radost pochází, starý zárm[*u*]tek zachází,
od ní velmi mnoho vzešlo co dobrého
v zemi se vynachází.

Když monarcha Jozef Druhý, náš dědičný země pán,
ten otec právě laskavý, na trůnu se zastkvěl nám,
on proniknul svou jasností, láskou a spravedlností,
světa všecky země, zvláště své pod[*d*]ané,
všechno čin[*í*]c v moudrosti.

Jak orel k jasnosti slunce, k spravedlnost[*i*] dychtěl,
posilňoval svého srdce, m[*n*]joho napravití chtěl.
Ouřady všechny zprocházal, svého orla do nich sázel,
přímé cesty jeho, snížily m[*n*]johého,
kde potřeby nacházel.

Jeho spravedlivá jasnost nedala se zakrýti,
ráčila blesku svou ostrost do každé tmy vraziti,
činila mnohé proměny, bez ohledu na odměny,
lidé v obtížnosti, potěšitelnosti,
byli jsou naplněny.

Spravedlnost ohled jindá tajný někde mívala,
víc osoba nežli pravda ušetřena bývala,
tu již šlo na světlo mnoho, co se krylo ve tmách dlouho,
pravda zakopaná byla dobývaná,
skrz Jozefa Druhého.

On se laskavě naklonil k svému sprostému lidu,
(28) že každýho srdce ranil láskou prvního vzhledu,
lid s velikou důvěrností chvátil k němu [s] svou žádostí,
on všechny vyslyšel, jim k pomoci přišel
mocnou oučindlivostí.

Byly komise vyslané k lidu lásky plnější,
viděl lid své představené tvářnosti příjemnější,
přišlo k napravení mnoho, po čem mnohý vzdychal dlouho,
rozličná břemena složena z ramena,
zskrz Jozefa Druhého.

Bylo slibu umenšení pravého člověčenství,
přestalo peněz tržení za osoby k manželství,
odpadly mnohé příměnky, plat za vejhost, od cedulky,
může být poddaný kam chce propuštěný,
bez ouplatné vejmínky.

Jindá mnohý si oblíbil osobu za manželku,
však že jinam poddaný byl, našel v lásce zármutku,
když neměl čím zaplatiti, musel nevěstu nechati,
pak bez chuti jinou vzal sobě poddanou
a měl s ní kříž do smrti.

Mnohý v obchodu chudobný jinde své štěstí viděl,
musel však, kde byl poddaný, zůstat, když peněz neměl.

Ó, jak se nyní raduje, když kde chce se obživuje,
v každém okamžení, srdečním vzdychání,
on mocnáři děkuje.

(29) Ten laskavý mocnář země ráčil víc před se vzíti,
když on v rozvržení berně chtěl jest srovnalost míti,
neb znal zskrz svou opatrnost v zemi tmavou spravedlnost,
v gruntech zatajení, sem tam přivlastnění,
mnohého utlačenost.

Co on ráčil učiniti, ó přepodivná moudrost,
v okamžení zem změřiti, jaká tu prozřetelnost,
hned bylo v českém království domácích měřičův mno[ž]ství
z vyš[š]ích, ze sprostáků, nejvíc ze sedláků,
učíc se inžinýrství.⁵⁰

Na jich práci dohlíželi krajský komisařové,
laskavě vyučovali lid při práci takové,
dobrý [z]řetel na ně měli, v měření je prubovali,
na lesy, rybníky, způsob inžinýrský
k měření ukázali,

hned s nima k lesu chváтали, ej, jak příkladná vzhlídnost
při jednom, kteří učili, hle jaká opatrnost,
les, rybníky vyměřovat i sedláky vyučil znát,
neb jak geometr je skrze dioptr
naučil plány dělat.

Sotva minulo půl roku bylo po české zemi
polí, lesů, luk, rybníků dokonalé změření.
Moudrost, vtíp otce našeho osvítil také sprostého,
co bylo nemožné učiněno možné,
skrz Jozefa Druhého.

Mnohý sprostáček sotva dvacet jindá uměl počítat,
tu již sáhů velký počet uměl multipli⁽²⁹⁾kovat,
opět zas dividíroval, z velké sumy jitra dělal,
nač před tím nepřišel a nikdy neslyšel,
v tom umělost svou vzdělal.

Ó, kdož by se neprobudil k tak dobrému učení,
jehožto celý obsah byl země moudré změření,
pána země ostrovtipnost, Bohu milá spravedlnost,
dobré vyjádření dalo chuť k učení,
rozumu osvícenost.

Komis opatrná byla při kontrolírování,
by srovnalost vyvédst mohla, vejnos gruntů přiznání,
její stálá trpělivost dokázala velkou moudrost
mocnáře našeho, otce laskavého,
jenž hledá spravedlnost.

Než ó s jakou bedlivostí ten laskavý otec náš
ráčí lid probuzovati k lepším mravům tento čas
ukazují všechny školy, jeho ostrý [z]řetel stálý

⁵⁰ rkp.: y n zinirstwy

na pilnost k cvičení, též prospěch v učení
předně na dívky malý.

Ony vedeny bývají k rozumu otevření,⁵¹
neb i smysl poznávají, v knihách číst k srozumění,
nemají k přepisování jakés holubů škrabání,⁵²
učejí se grunt znát a všichni stejně psát,
z čárek, punktů písмены.⁵³

Cvičejí se v náboženství spasitelnou pravdu znát,
Boha hned ve svém dětinství a bližního milovat,
povin[n]ostem stavu svého, podle zákona božního,
hned od maličkosti učí se s pilností,
skrz Jozefa Druhého.

(30) Jindá v nějakém umění mnohý dost času zmařil,
však neznal, když zrost v učení, proč jej Bůh na svět stvořil.
Jestliže přeci psát uměl, tak co četl nerozuměl,
s[e]trval v tom zatmění, na lepší cvičení
nikdy sobě nevzpomněl.⁵⁴

Jak takovým přišlo chutné, co mravného činiti,
když z mládí, co jim potřebné, nic neměli v paměti,
byly obce i krajiny neuměním naplněny,
to srdce našeho otce laskavého
pohnulo k napravení.

Sama Kristova vinice v tomto světě vštípena,
zbravena jsoucí mnohé práce byla velmi zemdlena.
Jozef vyhledal dělníky, když z klášterů řeholníky
na vinici poslal, ku práci odeslal,
právě mocnář veliký.

On jako moudrý milovník pravého náboženství,
jsa spolu dobrý katolík, zamezoval pokrytství,
v přemilostné toleranci čistil Kristovou vinici,
byli jsou zkušeni ve svém utvrzení,
pravdiví katolíci.

Vybudil laskavé snášení i jiných náboženství,
však směřoval k umoření⁵⁵ pokoutního pokrytství,
změnil jest k víře nucení, chce mít lidé přesvě[d]čený,
on nechá každého vlastní vůli jeho
živu bejt dle svědomí.

A tak v katolické víře lidé jsou horlivější,
mají duchovní pastýře v ouřadu svém pilnější,
k zrostu ovoce⁵⁶ dobrého přibylo jim far, škol mn[o]ho
a do nich dělníci, dobře pracující,

⁵¹ rkp.: odewrženy

⁵² rkp.: sskralany

⁵³ rkp.: pysmneny

⁵⁴ rkp.: nespomnel

⁵⁵ rkp.: wnorženi

⁵⁶ rkp.: ovotce

skrz Jozefa Druhého.

Právě národ do národu bude jeho chváliti,
od východu až k západu moudrost vypravovati,
(30) neb přišla knížata, moci, od východu a půlnoci
k němu a jej ctíla, v smlouvu s ním vcházela
na jeho rezidenci.

Jeho moudrost osvěcená tak jej posilňovala,
že církve hlava důstojná k němu připutovala,
jeho vtípu, výbornosti a bohobojné moudrosti
jest se podivila a jemu žehnala
v jeho prozř[e]itelnosti.

Budiž vždycky požehnaný, ó laskavý otče náš,
jenž skrze tak moudré činy trůn sobě v nebi děláš,
posvěcuješ se na zemi, v tvém bohobojném řízení,
ó kýž jest zouplna vůle tvá plněna,
jak chceš mít ve svý zemi.

Ty se o každého staráš, aby měl chléb vezdejší,
mnohou zbytečnost odjímáš, jenž škodí tělu, duši,
vzbuzuješ lásku k bližnímu, v chudobě postavenýmu,
skrze oučindlivost, mnohých příčindlivost,
k lidu opuštěnému.

Odpust' mého spisu viny, kdo [j]sem velmi se lekám,
že já sprost'ák tak nehodný tvé jasnosti se tejkám,
bych neupad v pokušení, velebnosti k uražení,
však zbaví od zlého láska srdce tvého,
jenž k v[d]ěčnosti vzbuzuješ.

Nejsem stavu učeného, jsem sedlák v těžké práci,
nemám v sobě nic jiného, než v[d]ěčnost pravou v srdci.
Co můj stav nedovoluje, k tomu ona donucuje,
tak díkův činění tvůj věrný poddaný
v té písni obětuje.

(31) Přijmi lásku srdce mého, neb ty k lásce vzbuzuješ,
též sprostnost jazyka mého, neb i sprostnost miluješ,
místo umění krásného jest volání srdce mého,
by Bůh v požehnaní hájil v panování
Jozefa Velikého.

Tato píseň jest sepsaná od Vojtěcha Kotěry, sedláka z panství haberského, roku 1787 a s povolením císaře-krále. censury⁵⁷ téhož roku v Hoře Kutný vytištěna u Františka Vincenci Korce.⁵⁸

=====

Následující text je přepisem dvou listin nalezených koncem 18. století ve věži kostela sv. Bartoloměje. Bohužel neobsahuje žádné bližší údaje k úpravám kostela resp. jeho věže, je spíše jen seznamem představitelů města, městských úředníků, příbuzných donátorky a řemeslníků. První listina pochází pravděpodobně z roku 1717 resp. z let 1704 až 1721, kdy byl královským

⁵⁷ rkp.: censury

⁵⁸ Tento tisk se dochoval a je uložen v Národní knihovně ČR a v knihovně Národního muzea v Praze.

rychtářem v Kutné Hoře Ferdinand Alexius ze Šternfeldu a Legisfeldu.⁵⁹ Druhá listina pochází z roku 1760. Další zápis se hlásí k roku 1787, kdy byly pravděpodobně listiny ve věži nalezeny. Text je psán trochu nejednoznačně, takže přiřazení jednotlivých osob k funkcím resp. příbuzenským vztahům lze v některých případech číst i jiným způsobem, než je zde uvedeno. Text rukopisu je vybledlý, ale většinou čitelný.

(32) Po narození Krista Pána v zběhlém 17. věku dne 22. srpna, při slavném vladařství nejosvícenějšího císaře římského Jozefa Prvního, uherského a českého krále dědičného,

ze štědroty v pánu zesnulé velmi počestné matrony Kateřiny Podivinský, zasloužilý měšťanky kutnohorský, jak za živobití vynaložené tak i po smrti odkázané,

při chrámu svatého Bartholoměje, apoštola Páně, věž zveřejena a obnovena byla, za času arciděkana Jana Matěje Dačického z Heslova, v bohomluvských školách bakalář[e], tehdejších kaplanů Petra Vavřince Vrytta a Jana Rulského,

za poručníka Bernarda Dačického z Heslova, mudrckého umění a obojích práv došlého, za opatrovníkův Daniele Šebestiana Samuelisa, nadřečené paní Kateřiny vnuků, a Daniele Chmelského,

pod správou radních p[ánů] pánů kutnohorských Ferdinanda Aleksiusa z Šternu a Legefeldu,⁶⁰ císařského rychtáře, Karla Ferdinanda Kubína Hotmilského, primasa kutnohorského, Jindřicha Erytreje, v lékařství doktora, Řehoře Hakla z Hakensfeldu,

(32) Bernarda Hynka Dačického z Heslova,

Jana Rudolfa Doubravy,

Václava Alexiusa z Lovče,

Karla Pátka,

Bohuslava Lysandra z Hernfeldu,

Ondřeje Šprinkra,

Vavřince Štamberského,

Jana Ludvíka Denomesyho,

Františka Karla Fatikatyho,

Jiřího Antonyja Witmana,

Daniele Hynka Šebestiana Samuelisa,

Tcheodora Janofky,

Daniele Bernarda Chmelského,

městských právních písařů Jana Václava Aleksiusa z Lovče a Jiřího Libeky starších obecních

Václava Štěpanyho Matěje Vorla

Daniele Slánského Víta Janovky

Karla Kubína Matěje Šlajma

Vojtěcha Koudely Bernarda Witmana

Daniele Krisla Jana Janovky

Karla Klimše Matěje Pelikána

rychtáře městského Daniele Ram[h]ofského a Fra[n]tiška Hrdličky, radních služebníků Jana Brauna a Václava Petrasa,

(33) mistrů zednických Jana Canavaly a Jiřího Gradreny, mistra tesařského Ondřeje Sschota, měšťana zdejšího,

⁵⁹ Bisingerová M.: Úřad královského rychtáře v Kutné Hoře a jeho písemnosti. - Sborník Národního muzea v Praze, řada A - Historie, sv. 61 (2007), č. 1-2, s. 81-86.

⁶⁰ rkp.: Sstemnu aLegefeldu

z pozůstalé krevnosti nadřečený paní Kateřiny Podivinský dob[r]očinitelkyně osoby
velebnyho pána Michala Černýho, tehdaž děkana novokolínskýho a školy bohomluvský
bakaláře,
Dorotycha Erytrejovy, vnučky, a jejího manžela Jindřicha Hynka Erytreje, v lékařství
doktora a radního,
Daniele Hynka Šebestiána Samuelisa se svou manželkou Kristou⁶¹ rozenou Martine-
lianskou,
Františka Jozefa Samuelisa, faráře ševčtínskýho, pravvnuka,
Klára, sestry, provdané Dikarovy, pravvnučky,
Františka Xaveria Dikary, pravpravvnuka,
Kateřiny Janovkovy, vnučky, a jejího manžela Theophila Janovky, radního,
Václava Tchadyáše Hertla, vnuka, obojího práva zasloužilýho,
(33) Petra Ondřeje Hertla, městskýho důchodního, vnuka, se svou manželkou Kormautiano-
vou rozenou z Ehtpchantberku,
pravvnuka dvojí cti hodného pana Václava Erytreje, jemnost⁶² pána probošta vysehrad-
skýho⁶³ a na hradě Pra[ž]ským při chrámu Páně s. Víta, kanovníka školního a pana
Jana Adama hraběte z Vratislavův tehdejšího kaplana,
pravvnučky Anny Petrasovy a jejich manžela Pavla Petrasa, zdejšího města hospodářskýho
správce,
pravvnučky⁶⁴ Barbory Erytrejovský,
pravvnuka Bernarda Erytreje, toho času študenta šistý školy,
pravvnukův Theopyla, Petra, Ferdinanda, Emanuele Janovkovských
Františka Petrašovských Bernarda, pravpravvnukův.⁶⁵

Francisus unicus Erytreja, Jozefa, provdaná
františka Jozefa Emanuela Janovkovic
Dorotica Erytreje
Francisus unicus

(34) Písemnost⁶⁶ druhá

Léta Páně 1760, v nábožném církvi panování nejvyš[š]ího římského biskupa Klimenta
třináctýho,
nejlaskavějšího římskýho císaře Františka Prvního, rozenýho vejvody Lotrinskýho
Hrtrunskýho (?), spoluriditele království českého,
za panování Marie Theresie⁶⁷ rozený arcikněžny rakouský a římský císařovny, uherský a
český královny,
s povolením nejosvícenějšího arcibiskupa pra[ž]skýho Jana Mauricia Gustavi z Blankenhrimu
a jeho všeobecného vikáře a zastavatele biskupa Jana Antonija Krizra,
z dobročin[n]osti v Pánu zesnulé velmi šlechetné matrony Kateřiny Podivinský, měšťanky

⁶¹ rkp.: Crysztou

⁶² rkp.: gewnost

⁶³ rkp.: Wyssohradskyho

⁶⁴ rkp.: Ppraw wnuczky

⁶⁵ čtení posledních zápisů je nejednoznačné - viz fotokopie

⁶⁶ rkp.: Pysewnost

⁶⁷ rkp.: Maryge Theresyge

kutnohorský, zasloužilý a při živobití až do čtvrtého kolena krevnosti pozůstalý, téhož chrámu s. Bar[t]holoměje apoštola Páně obzvláštní dobro patronky,
(34) od Petra Ondřeje Hertla, vnuka Podivinského, v radě jubilovaného,
věž ta zno[v]u vystavěna byla,
pod arciděkanem bejvalým farářem ševětínským v kraji budějovským, panství třeboňským, jeho osvícenosti knížete Jozefa ze Švarcemburku, Františka Jozefa Samuelisa, svatý bohomluvský školy bakaláře, prvoznamenítele apoštolského dvoru královského kaplana a v okrsku⁶⁸ čáslavském arcibiskupského vikáře venkovského, paní patronky Podivinský pravnuka,

ouřadníci magistrátu

Václav Tchadyáš Hertl, císařo-král. rychtář, paní patronky vnuk,
Iknacius Hladký, města primas a statkův dohlížitel,
Petr Ondřej Hertl, paní patronky vnuk,
Bernard Erytrej, v lékařství doktor,
Jozef Kchuna,
Franti[š]ka Fatikata, tehdejšího šefmistra,
Iknacija Robrštajna,
Jana Ludmana,
Františka Antonia Křištofa,
(35) Jana Václava Kubíka,
Fra[n]tiška Šprenkra,
Theophila Františka Janovky, p[aní]. pat[ronky]. vnuka,

mladší radní

Antonín Klajner,
Robert Novotný,
Jiří Černý,
Iknacius Šprynkr,
Jana Benedikta Millera,

městských právních písařů Jana Thadiáše Pilaty a Jozefa Hertla, paní patronky vnuka, a Václava Pekla, mladšího písaře.

A když byla ta věž Janovi Novákovi a Jozefovi H[o]ř[i]ckému prodána byla skrze kra[j]jského komisaře⁶⁹ Janem Bejerwek z Lauro, 1787,

a vrchního správce císařo-král. sta[t]ku Václava Jozefa Kocijan, Václav Pekl toho času byl šefmistrem v Kutný Hoře, starších obecních, a Václava Štamberského, právního přítele,

1. Tomáše Kubína
2. Víta Jinošky
3. Václava Vorla
4. Václava Procházky
5. Zikmunda Moravce

(35) osmisou[d]ců

1. Jakuba Velíška, rychtářů městských
2. Daniele Krysla, Karla Iknacija Bulana
3. Jana Volfa, a Dominika Růžičky, písaře,
4. Jozefa Vocta, služebníků radních
5. Iknacija Skopce, Tomáše Slavíka
6. Jana Hlavy, a Petra Herinka
7. Karla Petrasa,

opatovníků Petra Ondřeje Hertla, té vystavěné věže a přelitých zvonů pečlivého jednatele,

⁶⁸ rkp.: wokrssku

⁶⁹ rkp.: Comyhsarže

a Františka Adama Šprenkra
mistra zednickýho Jana Břízy a mistra tesařskýho Fra[n]tiška Lípy,
mistra flašnýřskýho neb plechařskýho Václava Fetbera,
tyto písemnosti⁷⁰ byly nalezené v báni měděný v tej věži na parkamentě psaný v plecho[v]ý
škatulí kulatý a cínem oblitý skrze Jana Nováka, toho času tej věže a bejvalýho chrámu s.
Bartoloměje a téhož gruntu držitele.

=====

Následující výnos, určený pro městskou správu (politiku), byl publikován roku 1760. V rukopisu jsou z něj vypsány jen pasáže poukazující na některé nešvary spojené s řemeslnickými cechy a uvádějící nařízení cílená na odstranění těchto nešvarů. Volně navazuje na výpisy týkající se cechu pekařů (viz str. 4-7 tohoto sborníku).

(36) Vejpis inštrukcí aneb naučení, dle kterého společně jak královské krajské tak jiné města a městy⁷¹ v Království českém [v] věcech⁷² politiky se tejkajících chovati se mají, publicírovaný v plné obci zde na Horách Kutnách dne 21. January roku 1760.

Za desáté, velmi často proti těm nejmilostivěji pro společné řemeslnické cechy prošlým a k neustálému vedle nich pokračování v zemi prohlášeným cechovním ustanovením a pořádkům neb atikulům ne jenom se jedná, nýbrž také proti vši záповědi všeliké zlé a nepořádné obvyklosti najevo přichází atd. Když totižto od přijímání nějakého učedlníka a téhož propouštění neb za mistra prohlášení též udělování mistrovského od učení mnohem větší mzdu nežli co slušno a jim vysazeno jest požádají a mimo toho všeho ještě ubohé rodiče jak při přijímání do učení tak také když za vyučenou se dává s jich velkým nákladem a úpravou svačinou mistrům přichystati neb aspoň každému až do sytosti na své outraty krky prolívati musejí, kterýžto nechvalitebný obyčej též při udělování mistrovství tuze se vzniká. Z takových pak vymozžených peněz těm⁽³⁶⁾ z prostředku⁷³ magistrátu ustanoveným řemeslnickým komisařům neb inšpektorům z cechovní pokladnice přinejmenším 1 kopa, to jest 1 zlatý 10 krejcarů, poskytnuta býti musí, nápodobně též takovým novým mistrům obyčejně za mistrovský kus takové dílo od cechu uloženo bývá, na kterým dlouho pracovati, tudy pak mnohého času stráviti musí a někdy takový vyhotovený kus aniž za peníze odbejtí nemůže. Poněvadž⁷⁴ pak ale skrze takovou prodlouženou práci mistrovskýho kusu jeden každý novotný mistr v svém obchodu a obživení znamenité zkrácení trpí a takový vyhotovený mistrovský kus jakožto věc k uživení nezpůsobná jest mu častěji bez odbytu⁷⁵ a jemu na krku zůstává, ostatní pak cechovní mistři tudy jenom zomyslně sobě příčinu berou toho nového mistra častěj navštív[i]ti a jeho mistrovský kus zpytovati a prohlížeti, při kterémžto navštívení vždycky ten novotný mistr svým spolucechovním dobrou svačinu a nápoje dosti zdarma zaopatřiti přinucen bývá. Pokud⁷⁶ však jeden neb druhý na mistrovství přistupující řemeslník s vyhotovením mistrovskýho kusu zanepřáz[d]ňovati se nechce⁽³⁷⁾ aneb takový dokonale vyhotoviti sobě netroufá neboližto někoho z konšelů městské rady neb z starších cechovních mistrův dobrého přítele má, v takovém případě obyčejně se stává, že takovému novému mistru na místě vyhotovení mistrov[s]kého kusu jistou částku na hotovosti do pokladnice cechovní zapraviti, mistrům pak hodnou vejžírku přichystati se ukládá, čemuž kdyby on vnově přistupující nesvolil a celému cechu mnohdykráté více než dosytosti hrdla propláchnouti se zpěčoval, tu ihned

⁷⁰ rkp.: pysewnosty

⁷¹ rkp.: mnestcy

⁷² rkp.: w ge czech

⁷³ rkp.: sprostrzed zprostrzedku

⁷⁴ rkp.: anekdy anekdy ... odbiegty ... ponewacz

⁷⁵ rkp.: odlytu

⁷⁶ rkp.: pokucz

jeho mistrovský kus jakožto nedokonalé dílo nejenom zavřejí anobřz on ještě na měšči pokutován bývá.

Jakž tehdy takové darebné obvyklosti při cechách proti oným v roku 1731 a 1739 nejvejš vydaným hlavním ustanovením neb artikulům přímo směřují, tak také tuto nejpřísnější se zapovídá, by učedníci nad tu vysazenou peněžitou částku přetahování nebyli. Novotným pak ale mistrům za mistrovský kus nic jiného od cechu [aby] uloženo nebylo, leda co by ten přistupující mistr bez velikého nákladu a zbytečného času maření vyhotoviti, následovně snadno odbýti a zpeněžiti mohl. Pročež všeliké za příčinou mistrovského kusu nedovolené peněžité pokuty, neméně téhož častější přehlžení⁷⁷ (37^r) a zkoumání, též mistra navštěvování, následovně pak všeliké hodování a pitky neboližto na místě vyhotovení mistrovského kusu nějakých peněz požádání, slovem pak všeliké nepodobné obvyklosti zlé žádným způsobem se nedovolují, nýbrž všechno to tak přísně se zapovídá, že pokud⁷⁸ by některý z cechovních mistrův proti tomu nařízení něčeho se dopustil, předně s vězením, kdyby ale ta pokuta platná nebyla, s odejmutím jeho mistrovství, neb kdyby takový mistr ještě tvrdošijně se ukázal, zbavením práva městského bez nějakého prominutí kárán, onen pak takovou tvrdošijnost dopouštějící magistrát aneb nějakou taxu od cechu přijímající inšpektor vedle povážení předně na peněžích pokutován jsa, ale on v tom opětě postizen z rady a za neschopného všech jiných ouřadů městských a povin[n]ostí držán býti aniž čehož jiného takový cechovní inšpektor od toho jemu svěřeného cechu z téhož pokladnice, krom při každých v Suché dny cechovním shromáždění 1 zlatý 30 krejcarů, to jest celoročně 6 zlatých, oučasten býti, nýbrž ve všech případnostech věci cechovní darmo řídití a spravová^{38v}atí má. Náp[od]obně oné častější jak celého cechu tak také tovaryšů dohromady svolávání a schůzky, poněvač tudy jenom zbytečnému pití, hře, samým různicím a vádám, též mrhání a zahálce příležitost se dává, jediné ty vyjímaje, jenž v čas Suchých dní 9 krát do roka se stávají, všechny jiné shromáždění se zdvihají pod pokutou vejš vyměřenou se zapovídají. Jakož pak ale

za jedenácté, počet řem[e]slníkův v menších královských a jiných městách a městečkách tak velice přem[n]ožen jest, že jeden pro druhého své řemeslo provozovati a tudy potřebné obživení dosáhnouti nemůže, odkud⁷⁹ pochází, že oni častěji na zahálku se oddávají, tím samým pak proti patentační záp[ov]ědi nedovoleného lovectví neb pytláctví jakož i v řekách též struhách ryb neb raka lapání neprávě se dopouštějí, někdy pak dokonce na žebrotu se spoléhají a měšťanstvu nic jiného nežli samou nepřiležitost a obtížnost působějí, čehož jiná příčina se nenachází, nežli že magistrátové měst dílem z ohledu nějakého vlastno-zisku, dílem pak z ohledu nějakého přátelstva jednomu každému, kdo se jen ohlásí, nedbaje na všeliké od cechu (38^r) proti tomu představené přičiny, jak městské tak mistrovské právu udělují a ačkoliv udělení práva městského magistrátům tímto nikterak se nezbraňuje, však nicméně zapotřebí jest, aby jeden každý magistrát při udělení takového práva bez ohledu nějakého svého užitku,⁸⁰ přátelstva aneb nějaké privátní důležitosti na to bedlivě pozoroval a rozšafně povážil, zdaž všichni ti řemeslníci⁸¹ při jednom neb druhém městě své řemeslo provozovati, dostatečně se živiti a jinému jestli žádné překážky a újmy činiti, celé pak obci obtížni nebudou.

Poněvač najevo přichází, že magistrátové v té případnosti tak prozřetelně⁸² i protož jednoho každého magistrátu povin[n]ost bude v jedné tabeli všechny při městě se vynacházející svobodné kumštýře⁸³ a řemeslníky, zejména a s doložením jednoho každého příjmení,⁸⁴ král.

⁷⁷ rkp.: přehliže ženy

⁷⁸ rkp.: žie pokucž

⁷⁹ rkp.: odkucž

⁸⁰ rkp.: ucžitku

⁸¹ rkp.: rženeslnyczi

⁸² rkp.: prozdrzetelne

⁸³ rkp.: kunstirže

krajskému ouřadu, ten pak ale vysoce slavné císařo-královské representaci a komoře a to sice pokaždý při posledním dni měsíce září oznámiti, ony ale totiž magistrátové měst⁽³⁹⁾ svědomité⁸⁵ a věrné zdání doložiti, kolik v jednom každém městě zkušených a za schopné uznalých ranhojičů, felčarů, lazebníků, též jiných řem[e]s[l]nických mistrův by se lehce obživiti, vyživiti mohlo, jakož i kolik jedna každá obec řezníků a pekařů nevyhnutelně zapotřebí má, aby tak vysoce slavné řízení zemské jistý počet řemes[l]nických mistrův jednomu každému městu vyměřiti a ustanoviti mohlo. Z té tehdy příčiny napotom bez obzvláštní zprávy strany jednoho každého nově přistupujícího mistra na vysoce slavné řízení zemské učiněné a uděleného povolení magestrátům více mistrů přijímati se nedovoluje. Konečně pak

za dvanácté, jeden každý magestrát toto přito ne (?) věcech potravních a řádu městského neb politického ustanovení nejenom v domě radním, a to neo[d]kladně, k poslušnému téhož zachování, zvláště pak ale těm nadočteným řeme[sln]íkům, jakož [j]sou řezníci a pekaři, mlynáři⁸⁶ a krupaři a jiní s vařením handlující lidi, překupníci neb handlíři, vůbec v známost se uv[é]sti, nýbrž ale také by vedle toho předpisu ve všem pokračováno a takové plněno bylo⁽³⁹⁾ pod uvarováním jednoho každého magistrátu tě[ž]šího odpovídání ustavičný [z]řetel míti, těm pak ale ustanoveným polit[i]ckým revisorům vždy s potřebným zastáním na ruku jíti, jakož by tento předepsaný řád politický tím spíšeji svůj průchod míti mohl, takové každého půl léta opáčilivě veřejně vyhlásiti, následovně vysoce slavnému řízení zemskému strany téhož bedlivého pozorování a plnění povin[n]ou zprávu složiti neopominou.

=====

(43) Vydání pro pí. Veroniku Novákovou

za koupený od ní dům	
Který je podle smlouvy za	300
Jí p. Nováče jest dáno	500
Z těch 500 zlatých intres za dvě léta	40
K záduší Matky Boží	50
z nich intresu za 2½ léta	5
Panu kasírovi Kamprovi	50
Siro[t]čích peněz	73 6
Karlovi synu vydán jeho díl	36 33
za pět čtvrtí léta z nich intres	1 51
P. Myškoví dluh	60
inters za dvě léta	4 48
Masníku k cechu pekařskému	2 20
	822 38

=====

Následující ortel, vynesený nad účastníky protihabsburského povstání z let 1618-1620, není v rukopisu uveden celý. Pravděpodobně není dopsán, protože na zadní straně 45. listu je schematicky načrtnut nějakého technologického zařízení (pece?). Ortel uvádí nejen odsouzené, kteří byli 21. června 1621 popraveni na Staroměstském náměstí v Praze, ale i osoby, které ve vězení čekají na svůj další osud.⁸⁷ Text rukopisu je vybledlý, ale vcelku čitelný.

⁸⁴ rkp.: přizimnemy

⁸⁵ rkp.: s swiedomite

⁸⁶ rkp.: Milnarži

⁸⁷ Viz např. Petráň J.: Staroměstská exekuce. - Praha 2004.

(44) Ortel, který z poručení J. M. císařské nad níže poznamenanými direktory a rebellanty českými v létu 1618 proti J. M. císařské Ferdinandovi pozdvižený, 19. dne Juni 1621 na hradě pra[ž]ském čten a vyhlášen a téhož měsíce 21., 22. dne na rynku Starého Města pra[ž]ského před rathouzem spravedlivě vykonán byl.

1. Vilém Popel z Lobkovic měl býti mečem trestán, ale z milosti J. M. císařské na další rezo[l]uci uvěz[n]ěný zůstává.
2. Pavel z Řičan měl býti mečem trestán, ale z milosti J. M. císařské uvěz[n]ěný zůst[ává].
3. Jáchymovi Ondřejovi hraběti Šlikovi měla pravá ruka uťata býti, potom čtvrcen a čtvrtě na rozcestí pověšené, ale z milosti J. M. císařské jest s'at a ruka uťata, hlava a ruka z věže mostecké na rožni železném vystrčena, tělo poch[ováno.]⁸⁸
4. Václavovi Budovcovi měla pravá ruka uťata býti, potom s'at, naposledy čtvrcen, čtvrtě na rozcestí pověšené, ruka a hlava na jisté místo dána, však z veliké milosti J. M. císařské jest s'at a hlava z věže mostecké vystrčena.
5. Kryštof Harant jen s'at. (44)
6. Kašpar Kaplír, ač [se] mnoho provinil, však ušetřujíc jeho starého věku osumdesáti let takovou milost dostal, že jen mečem trestán byl, hlava z věže mostecké vystrčena.
7. Prokop Dveřecký měl býti s'at, potom čtvrcen, ale z milosti J. M. císařské jest jen s'at a hlava z věže mostecké vystrčena.
8. Bohuslav z Michalovic měl býti s'at a ruka uťata, potom čtvrcen, však z milosti⁸⁹ J. M. císařské toliko s'at a ruka uťata, to ob[ol]je z věže mostecké vystrčené, tělo pochováno.
9. Fridrich z Bílé měl býti s'at, potom⁹⁰ čtvrcen, však z milosti J. M. císařské toliko s'at a hlava z věže mostecké vystrčena.
10. Jindřich Otta z Losu měl býti zaživa čtvrcen a na rozcestí pověšen a hlava zvláště, z milosti pak jeho M. císařské nejprve s'at, potom čtvrcen býti měl, ale na přímluvu některých jen s'at a hlava z věže mostecké vystrčena.
11. Jan Vostrovec měl býti s'at, ale z milosti J. M. císařské u vězení zůstává.
12. Václav Šťas[t]ný Pětipeský měl býti s'at, ale z milosti J. M. C. u vězení zůstává.
13. Divišovi Černínovi dva prsty u pravé ruky měly býti uťaty, potom s'at a hlava na příkopech hradu pra[ž]ského vystrčena, (45) však z milosti⁹¹ J. M. Cí. jen toliko s'at.
14. Volfgang Hozaur byl na věčnost [ze] země vypověděn, ale z milosti J. M. C. má býti poslán do Rábu.
15. Vylím Kone[c]h[l]umský bez milosti s'at.
16. Jan Dorscert byl také na místo popravni přiveden, avšak vyprošen, zůstává u vězení.
17. Valentin Kochan bez milost[i] s'at a hlava z věže mostecký vystrčena.
18. Tobijáš Štefel bez milost[i] s'at a hlava z věže mostecké vystrčena.
19. Kryštof Hobrvez bez milosti s'at a hlava z věže mostecké vystrčena.
20. Jan Šultys, primas z Hory Kutny, bez milosti s'at, hlava na planýř v Hoře Kutný přibita.
21. Maxmilian Kštalek, primas žatecký, bez milosti s'at, hlava jeho na planýř v Ža[t]ci přibita.
22. Doktorovi Janovi Jeoseninsovému nejprv jazyk zaživa uřezán býti, pot[om] za živa čtvrcen, čtvrtě na rozcestí vy[v]ěšené, hlava s jazykem na jisté místo přibita, však z milosti J. M. Cí. nejprve mu jazyk uřezán, potom s'at, naposledy čtvrcen a čtvrtě u šibenice pověšeny.
23. Jan Kutnaur [z] Staroměstskýho rathouzu z vokna vyvěšen.

⁸⁸ rkp.: poh (zbytek odstraněn ořezáním stránky)

⁸⁹ rkp.: Mylosty G Mylosti

⁹⁰ rkp.: potom potom

⁹¹ rkp.: molosty

MEMORABILIA KARLA ALOISE BACHA z let 1810-1811

Ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře je pod označením: *Rodinný archiv Breuerů, K. Hora - Karel Alois Bach - branný v Kolínské braně* uložena tenká složka o rozměrech 35,7 x 22 cm, obsahující tři do sebe vložené nespávané archy papíru, tj. 6 listů, z nichž první čtyři jsou číslované tužkou psaným číslem (od 1 do 4) umístěným v pravém horním rohu. Popsáno je šest stran a horní část sedmé strany. Na poslední straně jsou dva špatně čitelné tužkou psané nápisy: / *Memorabilia / 1810 / a / Carl Alois / Johann / Bach / Simon (?) /*.

Paměti pocházejí z doby, kdy se habsburská monarchie potýkala s obrovským státním dluhem způsobeným probíhajícími napoleonskými válkami. Tento dluh byl přenesen na obyvatelstvo především vyhlášením státního bankrotu 15. března 1811. Dalším opatřením, majícím ozdravit státní finance, byla sekularizace církevního majetku projevující se hlavně zabavením zlatých a stříbrných bohoslužebných předmětů.

Text je psán dobře čitelnou latinkou. Pravopis je podobný dnešnímu, pouze čárky nad dlouhými samohláskami jsou obvykle vynechány. Proto byl zvolen „dopísmenný“ přepis. V několika případech lze jen těžko rozlišit písmena g/y/j a dvojhásky au/ou. Nejisté čtení je označeno (?).

M. Bartoš (ed).

(1)

Memorabilia Karla Aloisia Bacha braného v braně Kolínské

Anno 1810.

1. Ledna. Rano trochu přituhlo, pak padal snich s deštěm
Šel tohoto dne transport ze špitala vojanskeho do Prahy
2. Ledna. Přijel sem dnes nejvíši Purkraby z Prahy (Hrabě Wallis) a vysitiroval zde všechny kostely, Špitaly, vojansky a městjky Arrest, Školy a Rathauß.
Šel tento den nový transport z Špitalu vojanskeho do Prahy
5. Ledna. Dnes sem přivezly z Hradce acy na 20 Furach Magacinu pro Regiment a poňevadž v Kasarně nebylo místa, daly to do kostela Všech Svatich.
8. Ledna. Dnes byla obec pospolu - byl čtenej Patent, v kterem Pan Země žada Stříbro od Lidu za Banko Zettle koupit, však ale Lide nemaji chut a posavade ho take nedavaji. Kostelní Stříbro take se ma vzit.
9. Ledna. Mras a sucho. Dnes se ta Osoba co ^{ho} ledna v Chotusicich Primasovou Stodolu zapalila, sama se zde u Magistratu ohlasila že to udělala.
11. Ledna. Dnes šly ode tať polovic zdravy ze Špitalu do Boleslavy na furach
13. Ledna. Dnes zase přišla Currenda, by Lid a Kostely Stříbro odvadě[ly]
Až do 18. ledna velké Mrazy a Sněhu dost
18. Ledna. Měl funus jeden plesirovany Officir ke Všem Svatym.
20. Ledna. Dnes přišlo poručení na pana Arcyděkana, aby dal vyznamenani kolik zvonu je v kterym kostele, od koho jsou danny a kdy, tež o kostelích od koho jsou fundírovany a kdy. Z jaké příčiny je to, žádný neví, snad Pan Země chce je pobrat.
Maso hovězí za 20 kr libra byla, skopovy tež za 20 kr, vepřovy 24 až 30 kr, swiczek libra za 1 fl 24 kr, Sul černá zegdick za 9 kr, bílá za 15 kr. Tak daleko uboha česká země došla, to všechno skrze Banko Zettle; neb ginny Peněš vidiet neyni. Dvacetnick židy platili za 1 fl 30 kr, tolar za 10 fl, dukat ordinarnj přes 20 zla.

- 23 Ledna Dnes braly stříbro kostelní od Svaty Barbory do Mince, špatný požehnání máme k očekávání, od svatého Jana v Praze minuly tedy se mělo brát; to nebylo ani za času Žižky aby tak obíral kostely. Platy vymyšleny jak z polí tak z domů.
- 24 Ledna Poznámání mocí stříbra již posledního z kostela Svate Barbory dne 24 vzali, totiž: 1 Monstranci, 1 Ciborium, 2 Kalichy, 1 Kaditedlnicy, 1 Loďku, 1 Pacifical s Kamenama velký jako Monstrance, 1 malý Pacifikal; ze dvou Missalu kování, gedny velký konvičky s velikým tacem, s Panny Marií a Gežiška koruny s Kamenama; svět co P. Marya držela v ruce, Gežiškovy korunu. Ačkoliv v Patentě stalo, takové stříbro co je s kamenama že má zůstat u Sv. Barbory; ale co s kamenama bylo to roztloukly a kamení Kancolař vzal; vstaly ještě při kostele 3 velký stříberny Kalichy, ti ale tak dlouho, až budou měděny hotovy tak ty teprva do Mince se wesmou a odvedau.

(1)

2. Unora Přeukrutnejí mráz takřka nesnesitelný.
3. Unora Dnes šli wogacy na Urlaub na unbestimmte Zeit, taky ý Polacy do Polska, dostaly na 4 dnj Lenunk, a Compagnie wostala sylna 50 a 60 Mužu nejvíce.
10. Unora Dnes šel skrz město transport nauširovaných
11. Unora Dnes šlo opětne okolo 700 Mužu nauširovaných od Francauzu skrze Město.
- 27 Unora Po dlouho trvalých silných mrazů začlo dneska odpoledne přšet a přšlo skoro celý den a noc až do rana
- 28 Unora tak že na Pachu Woda hrozna byla, skoro mostu dosahovala
3. Března Dnes šel transport ze Špitála do Prahy.
10. Března Pěkný a teplý jako v Letě den, večer Bauřzka a blejskalo pak padaly kroupy s deštěm.
16. Března Semenerium ten tejdén od nemocných prázdný je.
12. Maye Byla Obec pospolu, byl čtěnej Patent strany Kaffee že se zapovj od 2. Augusty Kupcum prodavat, že nebudou smět zadny mít víc v Kramě, proto že hrosna Summa Peněš wen ze země skrze Kaffee přichazj; kdo by ale ho chtiel pit, ten se musí meldowat u Gubernj a zněho platit a ze skladu Cysařského v Praze brát.
- 14 Maye Dnes gela Cysařzovna skrze Kolin do Prahy.
16. Maye. Naš Cysař a Cysařzovna byly tyto dni v Praze, byla takova Illuminace přzed dnem Swatého Jana, že z Pražanuw žádnj nepamatuje, neb v každém okně 2. 3. 4 j více Swietel hořzet muselo mimo Panských domu Staroměstského Rathhauzu. Teš take gistotně se mluwj, že na všechny Stawj přjzide wisazenj Ssattctwa, gaky který ma staw nosit, totiž Panskeg, Městskeg a Sedlskey, wšak ale posawade tu nic nejnj bez toho že duchownimu Stawu taky přjde jak magj chodit, aby od Městskeho Stawu byly rozeznany, gen aby to brzj přjžišlo nebo Peycha na nejwjšy stupen již wystoupla, tak co Pan neb wisšy Staw na to musj mít; Mněšt'an co má Mněšt'an, to musj Sedlak; co ma Pisař neb negaky Officir, to musj mít dost sprostj towariš ba y Seldskey Pacholek tak že se nepozna gelj Pan, Ržemeslnik aneb Sedlak; u Ženskeho Pohlawj obzvláštně Peycha wystoupla, tak že mnohou nepozna gelj negaka Slečna neb Panskeho Rodu; ona zatím ge Žebračky dcera, neb kor Kurwj dietě; wlařj přes Oczj, tak že gak naležj newidi pro wlařj.
31. Maye Ten měsicz May welmi studeny byl a wětri tak řzikaje mrazowj, 31. Maye padal Snih s deštěm; gak bilo widět w horach od sněhu všechno bylo bilo.

Hausenky okolo Miesta na wieczim díle všechno stromovy obežraly, tak že

tito holy jako v zimě vypadaly.

1 Června Maly mras byl na wodě a přitom cely den zima že ji ani Slunce přemocti nemohlo.

(2)

Čerwen Když ge Funus negaky bohatšy a ge wice Mše Swatich u Matky Božj, maji na misto Kalichu skleněny Koflicky; tak daleko jsme došly že kostel Swato Barborsky ma geden Kalich a Swateho Jakuba geden Kalich

6 Čerwence Dneska běhal 6 krat Ulicy neb Špicrutky Wogac jmenem Marek, měl byt zastřelen poňewadž oloupil na cestě jistěho mináře (?) o 10 zlatych pak o plašt; byl 29 let stary a sloužil již 14 let beze Regemensštrofu.

12. Čerwence Odpoledne z maleho mračna začalo pršet a padaly mezi tim Kraupj gako liskowy, ba některe gako welke wořechy, neuďali ale na poli žadnou škodu, poňewadž padaly takřka nad městem, zde ale roztlouklj dosti oken

14 Čerwence V nocy takova Bouřzka, Wytr a dešt že se mislilo že ge soudnj den.

26 Čerwence Toho dne se zde začalo žit a přitom bylo deštive počasi skrze delši čas tak že žně welmi obtížne byly.

29. Čerwence Byla Obec pospolu, ~~byl~~ bylo tam oznameno, že od Gubernj přišlo, by Sousedi dalj od sebe pisebně mocly penězy chtiely by beyt napomocnj na Latinsky Sškoly, že by tu bylo 6 Sškol, při kterech by bylo 8 Knězu Piaristu; hotowj penize se nežadaly, genom kdo by chtěl ročně 5 zlatych datj, ty že by se mu co dluh na domě pojistily gako by byl 100 zlatych dlužen.

Toho dne přiyel sem Commissar z Prahy k Sw. Barboře a prohlizel všechny Ornaty ste přičiny, že Sedleczyk Paňi chtěji několik Ornatu pro Sedleczyk kostel. Každý kdo muže jen škuje ten kostel až ho doškubou.

1 Srpna Gela Cysařzowna skrz Kolin po silnicy do Widne. Děti z Normalie, holky od Geptišek, Čechowe s Fanglema a gineho Mnozstwj lidu stalj na Sylnicy w Malině u Meyta a Hawiřzy. Magistrat podal gi Winš, holky od Geptišek taky

7 Srpna Negaky invalida Mimerfro chtiel se obesjt na Wagnerowe zahrade za Kolinskou branou, byl ale od gedneho ševcowskeho towarýše zhlidnut, jak na svem šatku již wysy, bežel pro geho šwayra, ktery ho s kneypem odřzisj, nic mu nebilo a zustal žiwey.

14 Srpna Jeden Oberlieutnant od Fröhlich. gmenem Wrape, prohral dne 12 Srpna v Kantiňě 5 neb 7 Set Zlatych, něco mňel pucenych, něco bylo Cysařzskych od Špitalu, neb on měl Špital pod mocy, šel z Kanku k Sedlecum gako by byl na honbě, nad Sedleczkou Hospodou v sedě se zastřelil; wšak 16 rano měl Funus v 4 hodiny k Wšem Swatym na Krchow, jako jiny Officir, ktery umřze naturalnj smrtj

(2)

21 Srpna. Mňel Johann Christow Breüer se svou Manželkou w 50 letech druhou Copulacy.

1 Zařj Dnes dostalj Obschitti Wogacy ktery sloužily 20 let; ktery ale 20 let newisloužily, dostalj Obsitty jen v ten spůsob, kdyby bylo potřeba, že museji k Landtweru Od zdejšiho Regimentu, ty nejpěknejši lide přes 400 šly pricz.

Anno 1811.

1 Ledna Mras, tež 2 ledna mras, 3 ledna padal celou noc snih, tak že 4 ledna na rovině všude pres ½ lokte sněhu leželo.

26-27 ledna Celej mesic trvalj mrazi neustale a to mnoho mezi nimy nesnesitedlnych.

- Unor Tež v Unoru trvaly mrazi ač ne tak silny až do 10 toho měsice, kterehožto dne zacalo pršet, tak že Pach se rozvodnil a Woda až k pradlu dosahovala.
- Davno se tolik Wohlašek a Kopulac nepamatuje jako v letošním masopustě; Nejní pamětníka jenom děti se to vdávalo; tak na Hromnice bylo u Matky Božj na ten samotnj den 45 Wohlašek.
- 11 Unora Gistiagi že ten Bednařz z Lipnice co se s druhymy 5. Ledna tohoto roku tamniho Wrchnjho w Zamku okradly a zadusily - měl mit Examen a nic se nechtěl přiznat - tak byl bit, že ho až říkáje utloukly; bylo poslano pro Kněze, jemu se měl přiznat, že on sice snima nebyl, ale Lucernu gim dělal; a že oni žadneho nechtěly zabit, jeho ale Bednaře, jako by newinej byl, zaramovalj abj nemohl z domu, abi nebil w žadnem podeždřeny; Bednařz v nasledku těchto ran zde zemřel, ostatně se susastnily na tom zločinu Nebořtik Bednařz, Podstarši, Šekjř a domacj Pacholek.
4. Března Od Magistratu bylo zapowezeno cize pivo do Města vozit, leda tomu kdo obz[v]laštně ktomu dostane powoleni od P. Šepmistru; tež se muselo o Jarmarce z kusu dobitka platit po 6 kr v Kramych maso hověžj nemaji, žadnj nechteji poražet, chtěji mit většj taxu nežly 33 kr za libru.
- 15 Března Dnes byla Obec pospolu, byl gim publicirovanej Patent, totiřto wšechny Banko Zettle přigdau ke kassjrowany, wřak svuj běh budau mit až do budaucjho ledna; za 500 zla Widenskjch Bankozettl, dostane czerweneg Schein na 100 zlatych, pak po 28 lednu nebudau platit nic; co se do-

(3)

tyce mědenych peněz podle Convention Müntz budau platit: Widenskey Gross bude platit 1 kr a Dwau Grossaky ty jsou zrovna nic, ti jsou wiwrhnutj a nic neplatěji. 5. Grossaky gross; za pulzlatnj 2 Grossě; zlatawa Banko Zettl 12 kr a tak ostatnj.

- 23 Března Dnes umřela staryho P. Breüera ... ¹ Panj.
- 24 Března Minuly dni se zde spisovaly žebracy co v městě ostavaji. Pořadek nasledujicy ma byt; ktery nejní zdejší ten do sveho sydla přiř z Hory vykazan byti ma, ktery jsou zdejší a pro starost neb neduh pracovat nemužou, ty se magj dostat do špitala a tam budou mit denně vyhozeno, žebat ale chodit nesměji; nevim jesly ty ubohy za ten plat Berlinskych Erdeplj se najedi; co jsou mladj a pracovat mužou, ty nebudou smět žebat; Wseligake Nouvelle nynějšiho Swieta. Na to chodil Kaplan z Ďekanstwy po Sausedich, co by almužny davaly; mnohy Soused se podepřal, mnohy nechřel, wřak pravy se, že co kdo podepřal, gako železna krava dluhem na domě zustane.
- 3 Aprila Jesly bylo v loni mnoho Housenek, letos ge gich jeřtě vice.
5. Aprile Dnes bylo vybubnovano Maas piva za 21 kr
- 11 Aprile K večeru u Hrnčiře Czeysla jak zapalil pec hořely saze kominem wen, nicmeně skrze deřt a snich se ulily. Budř Gmeno Paně pochwaleno Oheň newišel.
- 13 Aprile Maso na Swatky welmj drahe bylo: 1 libra hověžiho za 48 kr, Wepřoweho za 45 kr, teleciho za 34 kr, 1 weyce za 3 kr, ½ ctwrce byly Mauky za 3 zlaty, ¼ ctwrce dortovy Mauky za 3 zla 30 kr, Zeidlik Mlika za 7 a 8 kr
1. May. Dnes byly zase wolany wšechny na Rathaus stranj platu z hlavy; co se prve davalo 30 kr z hlavy, letos každy z hlavy musj dat 2 zla 30 kr.

¹ nečitelně slovo

- 10 Maye Nouze hrozna a drobnj Peníze nic neynj vid'et genom Pietigrošaky a Pulzlatnjky a lide aní Groš nechťji dadat, nibřz za cely musj vzit, nechť potřebujě nebo ne.
- 12 Maye Welmy krasny dnj, proto take mnoho tu bylo lidu na Pouť, že gich tolik již na mnoho let nebylo. Bud Gmeno Paně pochvaleno.
- 20 Maye Drahota pořade wěči; 1 libra hověžiho masa za 1 zlatey, 1 libra masla přes 2 zlaty, 48 kr 1 libra masa telecjo; nouze stranu drobnych peněz přehrozna.
- 5 Června Dnes přijel sem Kralohradecky Biskup k volenj Welebne Matky u Geptišek; i byla 6. Června vyvolena welebna Matka Mater Anna Josepha
- 6 Června Dnes sem přivedly Hulani do Kriminalu 4 Palice ktery v Labske Tegnici na 3 mistech založilj ohen chtic přitom krasti, wšak jen na jednom místě Oheň vyšel

(3')

- 7 Června Dnes oduď odjel Kralo Hradecky Biskup.
- 12 Června Drahota pořade wětšj; korec pšenicze za 55 zla, Žitta z[a] 34 zlatych; 1 libra Masla za 2 zla 30 kr. Nešťiastny Finanz Patent vsj drahoty te příčina, že penize swi Pan Země sam zlechčil.
- 28 Června Drahota pořade wětšj; korec pšenice za 70 zla.; Žitta za 40 zla.; 1 libra Masla za 5 zlatych wšechno za pietkrat tolik podle nešťiastneho Patentu, gak bude dal to ge Bohu povědomo.
- 13 Čerwence Dnes 1 libra masa howěžzjo za 1 fl 6 kr; Wepřoweho za 1 zla 30 kr; skopoweho za 1 zla. 12 k; telecjo za 51 kr; 1 libra Masla za 4 zlaty.
- 1 Augusti Dnes byl zdejší Piwowar v Lorcy na 3 leta propachtowan, pronagal ho neyaky P Klyma z Prahy.
- 14 Aug Dneska korec pšenice za 80; Žitta za 60; Gečmena za 50 Zlatych se kupowalo; čtwrce Erdeply za 1 Zlatey a 1 libra Masla za 4 Zlaty.
- 21 Aug Dnes hořelo w barewně Soukeniczke, ohen se šťastně udušil.
- 28 Aug Dnes byla oblikana gedna wdowa, sestra katechety Herzana za Geptišku.
3. Září Od dneška Mās piva za 45 kr
- 12 Září Nekolika dni giž okolo 9. 10. hodiny vychazy Kometa na obloze; co būde wyznamenawat Bohu powědomo.
14. Září Dnes byl wywedeny Wojak od našeho Fröhlich Regimentu negaky Wiežnický Polak 21 let stary mňel byt rozstřileny skrze utikani a dopustil se kradeže, na poprawnjm místě dostal milost.
- 12 Oktbr. Dnes umřela Panu Hockovy Manželka po rodě Breüerowa.
- 1 Nowbr Dnes v Časlawy při Khirchparadě, když wogacy mňeli git do Kostela, Heytmann Guerini pích gednoho Wogaka Kordem do břicha že umřel; wylowuwaji to nynti že Wogak sam Heytmannovy na Kord padl; nejnti to prawda
- 31 Dezbru. Den pošmourny a mračiwó. Bože tento rok sme dokonaly; a stwou Božskou pomocy dokonalj. Smiluj se nad namy a bud' nam mjlostiw na budaucy rok a obžiw nas. Do twe swate Wule se poroučíme; Staň se Pane wule twa. Amen.

(4)

- 21 Augusty 1810 měl Johann Christoph Breüer se svu manželkou v 50 letech druhou Copulaci, Bohacy v městě největši. Slawa byla od našeho Arcyděkana snad wětši nežli samemu Bohu pro zatracenj penize, aňi pro zlost tu slawu vypsát nechci, proto že k vůli peněžům se delela, ne k vůli osobě.

Memorabilia Kurly Polubina Duchba družstvo v brane Polubina
1810

1. Leina. Kāno krochu pūstūbto, jāk pūdāl sničt s deštēm.
Sēl toboto dūe transport ze sjičtala vogaņsketo do Praby.
2. Leina. Prigel sem dūes nejvosi Turbruckij Praby (Habi Wallis)
a vopūdriņoval ze se v sēčnyj bockly, Spidaly, vogaņsky a v oestf.
Priscal, Skoby a Rathauz.
3. Leina. Sēl kendo tēv, nony transport z Spidala vogaņsketo do Praby.
Dūes sem pūrvētyl z Hradec acy. 20 šuract Magacim. pro
Regiment a pūntē vady s Anodone nebylo mīsta, daly to
do Prastela Tršičt Hradčičt.
4. Leina. Dūes byla abec popyolu - byl čtenej Patent, v kterem Jan Jone
Lubo Hřibro od Leiny za Pranto Lettle kuzpid vīak ale tū
nemaji chut a pōsavare ho take ne davy. Prasteln, Str.
pro take se ona vzit.
5. Leina. Mras a auebo. Dūes se to Praba eo "Polubina v Prabu"
sīčičt Trumassoon, Hradobly, vopābila, suma se ze se n dka.
gīstrat. oblasila ze to mīstala.

ZÁPISKY JOSEFA FÖRSTERA Z LET 1842-1868

Ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře je pod označením *Antonín Kmínek, osobní fond* uložen tenký sešit obsahující zápisky rukavičkáře Josefa Förstera. Sešit opatřený tmavě modrými papírovými deskami má rozměr 24,0 x 10,5 cm a obsahuje 11 papírových archů sešitých nití, tj. 22 listů. Stránky v sešitě nejsou číslovány. Popsány jsou všechny stránky. K psaní byl nejčastěji použit černý inkoust, výjimečně tužka.

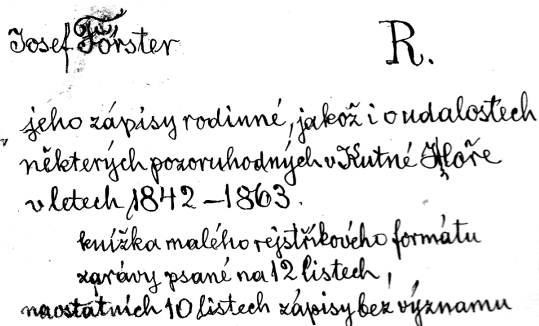
Zápisky J. Förstera z let 1842 až 1868 jsou na stránkách 3 až 24 a částečně i na stránkách 1, 2, 25, 42 a 43. Na stránkách 1, 2 a 34 až 36 jsou návody na přípravu a užívání léků. Zbývající místo v sešitě je vyplněno poznámkami týkajícími se patrně provozu rukavičkářské živnosti (převážně evidence objednávek a účetní záznamy).

Zápisky jsou psány poměrně dobře čitelným kurentem, výjimečně i latinkou. Pravopis textu je zcela odlišný od dnešního, proto byl zvolen přepis podle současných pravopisných pravidel. Především byly nahrazeny $w \rightarrow v$, $ss \rightarrow š$, $:\rightarrow .$ a podle současných pravidel bylo upraveno psaní y/i , s/z , $š/ž$, $mně/mě$, ch/h . Doplněna byla diakritická znaménka (která autor téměř nepoužíval), upraveno psaní předložek (které autor často připojoval k následujícímu slovu, zvláště pokud měla jen jedno písmeno) a předpon a přípon (pokud byly psány jako samostatné slovo) a doplněna nebo upravena interpunkční znaménka a velká a malá počáteční písmena. Zdvojené t ve slovech odvozených od slova Kutná bylo nahrazeno jedním t . V lomenných závorkách v textu jsou doplněna písmena, otazník v závorce označuje nejisté čtení nebo nejasný význam slova. Tučně tištěná čísla v kulatých závorkách v dolním indexu odkazují na začátek příslušné stránky. Rukopis psaný latinkou je zde tištěn kurzívou.

V následujícím přepisu jsou nejprve uvedeny zápisky od 3. do 25. strany (Běh života), následují zápisky tématicky podobné (strany 1, 2, 42 a 43) a pak zápisky týkající se vlastností a přípravy léčiv (strany 1, 2 a 34 až 36). Obchodní záznamy J. Förstera zde nejsou uvedeny.

M.Bartoš (ed.)

Mezi obálku a první stranu je vložen lístek psaný rukopisem Emanuela Lemingera obsahující text:

Josef Förster R.
jeho zápisky rodinné, jakož i o udalostech
některých pozoruhodných v Kutné Hoře
v letech 1842-1863.
knížka malého rejstříkového formátu
zahrávky psané na 12 listech,
na ostatních 10 listech zápisky bez významu

U dolního okraje první strany je poznámka:

*Psal rukavičkář Förster Jos.
FGrimm.¹*

¹ Viz též článek Fr. Grimma: *Ze soukromého zápisníku*. - Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české, IV. řada (1929) s. 29-31.

(3) **Běh života**

Dne 10ho března roku 1842 [j]sem přišel do města Kutné Hory co pomocník rukavičkářský.

Dne 30ho října 1843 [j]sem se oženil s Marií² Vavrůškovou vdovou, přijmul [j]sem 5 sirotků pod mou otcovskou starost, to jest:

Ferdinand rozen dne 12. března 1827.

Marie = 2. června³ 1831.

Karel = 4. února 1834.

Therezie = 17. října 1838.

to jsou děti z prvního manželství.

Josef, syn z druhého manže[l]ství, rozen dne 5ho března 1841.

Dne 12. dubna 1844 se narodila Anna co z mého Förstrovského rodu první dítě,⁴ rozená na planetě ryby. Kmotři byli Jozef *Pavala* a Karel *Špaah*.

Dne 11ho února se narodila Alojzie 1846. planeta na rybě.

Roku 1847 [j]sem se stěhoval z Klášterské ulice od Glustnera na Hrnčířský trh ke Vincenc. Kremlovi.⁵

Dne 11ho února se narodila 1848. Anastáz[ie],⁶ planeta na býku.

(4) 1848 byla dána od císaře rakouského Ferdinanda celému rakouskému národu ko[n]stituce⁷ neb svoboda.

Dne 19ho března odmaširoval z Kutné Hory 2. pluk myslivců. Brzo potom přišel zasej 1. pluk pě[c]hoty Kheffenhüller.⁸

V červnu vypukla v Praze revoluce, také v tom čase zasej odtáh pluk Kheffenhüller.

Dne 20ho října se narodila Anežka, 1849, planeta na střelci.

Roku 1850 umřel pastorní syn Ferdinand na s[o]uchotiny.⁹

1851 [j]sem se stěhoval do čísla 101 pod názvem Myší díra¹⁰ ke Karlu Vostradouskému.

Dne 12. května se narodila holka v 7 měsících, bylo ½ hodiny živ[o] a pohřbeno u Matky Boží. 1851.

Dne 15ho května se narodila Nepomucena 1852.

Dne 15. února 1852 [j]sem začal obchod kramářství.

Dne 6. bř[e]zna umřela Nepomucena 1853. na Breine (?).

(5) Dne 11. července 1854 se narodila holka a byla též Nepomuce[na] křtěna.

1854. 11. února v 11 hodin v noci byla silná bouřka a blýskání. Ten rok byla také velká dražota. Strych¹¹ žita byla za 12 zl stříbra, pšenice 16 *f*,¹² ječmen 14 *f*, hrách 16 *f*, čočka 20 *f*, bečka zemčat¹³ 2 *f*.

² rkp.: z Marij

³ rkp.: Czerwna

⁴ rkp.: diete

⁵ Klášterská ul. = ul. Jiřího z Poděbrad; Hrnčířský trh = Václavské nám.

⁶ rkp.: Aňastás

⁷ konstituce = ústava

⁸ správně Khewenhüller

⁹ souchotiny = tuberkulóza

¹⁰ na dolním konci Husovy ulice

¹¹ strych = cca 93,5 litru

¹² *f* = zkratka pro zlatý

¹³ rkp.: zemčato; zemčat = brambor

1854 hořelo u Haffrů na dvoře. Toho roku byl staven u Šimákového mlýna rybník¹⁴ a také hned od silných dešťů strhán, pak byl dostavěn.

1855. byly přestaveny [u]vnitř celé kasárna a přišli sem stiftáci.¹⁵

1856. byla postavena pro stift u obecního mlýna plovánice, a také tu zimu skrze led strhaná.

1856. dne 31. května byl položen záložní kámen¹⁶ na vrchní *Reálný školy*.

1856. byla dostavěná nová měst[s]ká střelnice v Lorci, a byla se slávou přijatá.

(6) 1856 přijel P. biskup Handl do kláštera k přijmutí a k vysvěcení dvouh jeptišek.

1857 přijel zasej biskup k vysvěcování nově vystavěných *Reálných škol*.

1858 o sv. Havle [j]sem otevřel krám rukavičkářský.

1860 vyhořel p. Václav Šantrůček na Panském náměstí.¹⁷

1860 vyhořel Holub, Stempl, Procházka a Doskočil v Sedlický ulici, na sv. Trojici.

Dne 28. května 1857 bylo zde sv. biřmování.

1861 vyhořela stodola pana Bernarda Kruliše za Kouřimskou bránou při přítomnost[i] prince Albrechta.

1861 dne 30. dubna se bubnovalo a přitom oznamovalo, [a]by se žádný neopovážil na Rovinách pálit košťata neb čarodějnice. Kdo bude dostižen, bude trestán. To rozbouřilo lid a obzvlášť kutnohorskou mládež,¹⁸ však večer se (7) přec páliły košťata jak obyčejně na Rovinách. [K]dyž bylo po pálení, tak udělali pánu Breuerovi na Panském náměstí [f] malou kočovinu, jenom¹⁹ ze zpěvem, poněvadž to skrze něho povstalo, že nadával lidem české psi a holata. Potom bylo zakázáno mladým lidem večer po 9té hodině [chodit] po ulici. V málo dnech byly dostiženy 2 kovářský pomocníci od pana Částky, že o 9 hodinách šli městem a vesele sobě zpívali. Nechal je pan Rappe zavřít. To rozpálilo lid, že nevin[n]ě pro jednoho německo českého občana má snad celé město trpět. Žádalo se, aby byli ti dva lidi puštěné. To trvalo až do sv. dušních svátků. Na druhý svátek se shlukl lid a vytlouk Breuerovi okna a též u ranhojiče Dreyera, který uznal, že ti hoši [j]so[u] dost silný [a]by vydrželi trest s holí na prdel. Ten nepokoj trval celou noc. V noci začali bořit cukrovou továrnu Tellero[v]u. (8) V úterý to bylo zas nanovo a řádilo se tak silně, až muselo vojsko v městě udělat pokoj. To byla druhá kocovina v Hoře Kutné a velká.

1861. 18. srpna otevřel P Lanz [v] tak zvaný Židovské zahradě o posvěcení nově vystavený taneční²⁰ sál.²¹

1862. odtáhli pluk Princ Preisen, po nich hned přišel 29. pluk myslivců.

1862. 6. března zasej odtáhli do Prahy, byli množství[m] lidem vyprovázený až na Přítoku.

1862. 1b²² března byla dohotovena a celá nově malovaná křížová cesta o[d] Jozefa Richtra, malíře, a také od patera gvardiána²³ ze Zásruk odpoledne vysvěcena při krásném a pohodlném teplém povětří.

¹⁴ dnešní Velký rybník

¹⁵ Stift - snad souvisí se slovem Stiftung = nadace

¹⁶ tj. základní kámen

¹⁷ Panské náměstí = Palackého náměstí

¹⁸ rkp.: mládež

¹⁹ rkp.: jenon

²⁰ rkp.: tanečení

²¹ pozdější restaurace Slovanská lípa (Roháčova čp. 566), v nedávné době zbořena

²² Fr. Grimm (viz pozn. č. 1) čte toto místo 16. března. Ke křížové cestě uvádí, že byla na kostele Matky Boží zvenčí pod okny a při poslední opravě kostela (tj. před rokem 1929) byly malby zrušeny.

²³ gvardián, kvardián = představený františkánského kláštera

1862. dne 22ho dubna bylo zde na Horách Kutných na domě pod názvem Zlatého [h]řebena²⁴ (9) *Poprsí* neb podobizna Kaj[e]tana Tyla, co skladatele a spisovatele divadel a kněh, zaděláno. Roku 1808 byl v tom samém domě narozen. Slavnost ta byla pro rozeného Kutnohořana paměťhodná, byl přítomen z Prahy kanovník *Štulz*, vyslanci říšského sněmu F. *Rieger* a F. *Palacký* a mnoho učených hlav z Prahy i z vůkolí kutnohorského.

1862. dne 9. května se oběsil zedník Kalba doma na kamnech na Staro kriminálním náměstí.²⁵

Až do 17ho května bylo pěkné suché a teplé počasí, to bylo před zdejší poutí. Odpoledne²⁶ se zamračilo tak, až tma bylo. Dne 18ho na výroční trh zrána začalo hustě pršet, to trvalo až do 22 ustavičně, nato bylo zasej stálé a pěkné počasí.

Dne 22ho přivezli p. měšťanostu Nováka z Kaňku do městské zdejší nemocnice, dne 23ho umřel.

(10) Dne 27ho května 1862 měl pan *poštmaster August Rappe s pannou Hruškovou, [d]cerou soukenika, copulaci.*²⁷

1862. 1. června byl pan M. Dkt František *Stanie* zvolen za velitele sboru ostrostřeleckého.

Dne 11. června byla první zkouška českého velení.

Dne 16. června byla zde držená první porada od hospodářské společnosti v Lorci ve střelnici, pan hrabě z Harrachu byl předsedou této společnosti. Toho samého dne se stal majitelem *II setniny* sboru ostrostřeleckého.

Dne 1ho července 1862 měl sbor ostrostřelecký výlet do Roztěže. K tomu samému²⁸ vyražení se zřídila letní uniforma.

Dne 6. srpna byla ostrostřelecká společnost v Konárovicích v zámku u p. hraběte z Har[r]achu (11) v celém parádním obleku, by [ji] přijmul co majitel *II setniny*. Co také z radosti v obleku jako c. k. jízdecký mister od červených husarů jako v národním obleku se představil a svoji *setninu* s pozdravením přijal. Při odtahu po 5te hodině vyprovázel jízdecký celý náš sbor až k Labi,²⁹ kde s třemi výkřiky Sláva sboru kutnohorskému se rozloučil.

Dne 17ho srpna byla druhá hospodářská porada v Lorci držaná a přítom volba p. místo-předsedy.

Dne 22. srpna navštívil³⁰ p. biskup Handl zasej Kutnou Horu, dne 25 odjel do Kladrub. Tam se právě zdržoval císař pán František Josef.³¹ [V] té samé době se držel u Kolína lage[r].³² Dne 25., 26., 27. kde denně³³ do Kolína k vojsku na dohlídku přijížděl.

(12) 1862 dne 3ho října uspořádal sbor ostrostřelecký ku cti a jmeninám co veliteli p. Dkt Františkovi [Stáně] večerního času tah se světlem, což bylo velmi slavné a také jeho osobu radostně překvapilo.

Dne 19. října přivez p. *hr.* z Har[r]achu při návštěvě 7 kusů skle[ně]ných, z jeho vlastní továrny, výrobků a věnoval je střeleckému sboru pro ty nejlepší rány ve střelbě. Také bylo toho dne

²⁴ dům čp. 507 v Tylově ulici

²⁵ v horní části Havlíčkova náměstí

²⁶ rkp.: odpoledne

²⁷ copulace = svatba

²⁸ rkp.: Rosteře. ktomu samenu

²⁹ rkp.: klabi

³⁰ rkp.: nawsstivill

³¹ rkp.: Frantisek Jozef

³² lager = vojenský tábor

³³ rkp.: deme

- hned stříleno. Až do 22ho první nejlepší ránu měl
- 1 Pán Matej Zänger
 - 2 = Ján Švarz
 - 3 = Jozef Fišer
 - 4 = Vilh[elm] Mírsch
 - 5 = = Švarz
 - 6 = Frant. Szlink
 - 7 = Ján Kmínek

Den 23ho přijel p. hrabě sám k rozdávání těch výher. (13) Večer se mu ud[ě]lalo osvětlení v střelnici na poctu.

Dne 6. ledna 1863 byla první schůzka od sboru ostrostřeleckého v Lorci na přípravu k volbě pana vyslance k zemskému sněmu. Dne 19ho byl zvolen p. Karel Ptačovský s 218 hlasama.

1863. dne 20. ledna bylo silné blyškání a hřmění s deštěm večer 6 hodin.

1863 dne 15. února se p. Dkt Stietka poděkoval z velmistrovství.

1863 dne 1. března se pan Dkt Fr. Stanie poděkoval co velitel, což tak velmi dojalo společnost, že většinu až k pláči pohnulo, poněvadž sobě získal jeho účinkováním velkou lásku ve sboru.

(14) 1863. dne 13. dubna přijmul p. Dkt Stanie znova na se velmistrovství, což k velké radosti sboru bylo.

Co střelmistří zvolený byli:³⁴

- Pan Matej Zänger
 „ Ján Švarz
 „ Jozef Veber
 „ August Rappe

Výbor na projednávání za celý sbor s vládou na běžící tři roky Pán Antonín Hommer³⁵

1862
 Den 3. fo d'ijnu upponoval z'hom
 Oppnappalniky ka isi a jnu,
 ninam co Dnlideli p: d'bd
 Jnauki p'kosi wainni p'ia pi
 k'aj p' p'niklam, iog bilo
 wnlui p'lam, a kaka j'p'o
 opaku kadap'ni z'm'k'awa
 z'ilo.

Den 19 d'ijnu z'rijaz z' Dk:
 z' g'auai p' z'rijaz p'k'aw
 y k'upi p'k'aw z'ijaz w'k'aw
 kaw'anni w'g'ub'ku, a w'aw.
 wal j' p'k'aw z'hom,
 z'w'ki w'g'ub'ki n'ini w'
 p'k'aw, kaka bilo k'aj d'ni
 j'nd p'k'aw, a z' do 22 p'
 z'w'ki w'g'ub'ki n'ini w'w'k'

Pan Matej Zänger

- 2 = Ján Švarz
- 3 = Jozef Fišer
- 4 = Vilh Mírsch
- 5 = = Švarz
- 6 = Frant Szlink
- 7 = Ján Kmínek

Den 23. fo z'rijaz z' g'auai p'w'
 k'aw z'w'ki w'g'ub'ki

³⁴ rkp.: bibi

³⁵ rkp.: Homr

- „ Frant Hubert
- „ Jan Neuman
- „ „ Uhlíř
- „ Josef Wirth
- „ Karel Shverdtfeger (?)
- „ Jos[ef] Pitter
- „ „ Dkt Moucha
- „ „ Toužil
- „ „ Kolařik
- „ Ček (?) Fousek
- „ Ad Vogel

(15) 1863 dne 21ho srpna bylo p. Dkt Stanie co velmistru 50 roků. Před tím dne 20ho se sbor sezval v poloviční parádě ve 4 hodiny odpoledne do Lorce, i také se sezvala zdejší honorace. Po 4té hodině přišel též pan velmister v uniformě s celou jeho domácí rodinou do sálu, kde ho sbor očekával. Hned v zahradě s ranami z moždřů³⁶ dalo se mu vojenské pozdravení, pak se smrklo. Jeden střelec vystoup a řečnil jménem celého sboru, vzdával přání k jeho 50. letým narozeninám, co cílilo by zasej na se přijmul velitelství sboru. K té formě a slávě a na památku se mu od celého sboru věnovala čestná šavle, kterou také s díky přijal.

(16) Řeč zněla takto.

Velevážený pane velmister a příznivce náš nám vždy milý. Pohnutí jsouce citem z vděčné lásky k Vám a ceníce vysoko vaše veliké zásluhy o sbor ostrostřelecký podáváme Vám pane velmister co důkaz lásky jménem celého sboru ostrostřeleckého k upamatování na dnešní den co padesátileté narození vaše tuto čestnou šavli - - - ? která se mu hned připnula.

1863.
 Dne 13 Dubna přijmul P. Dkt
 Stanie zvanou mapu Drluiffno.
 s přívaz, což kurdob nadvážki
 pžbanu bils.
 Co Drluiffni zvo lonyj bils
 Pan Matěj Jüngem
 „ Jan Dvorný
 „ Josef Orban
 „ August Rapp
 Pžban na znojntuivání
 za rily zhan, zvalatou
 na biziři svi noši
 Pan Antonin Goman
 „ Frant Hubert
 „ Jan Neuman
 „ „ Uhlíř
 „ Josef Wirth
 „ Karel Shverdtfeger
 „ Jos Pitter
 „ „ Dkt Moucha
 „ „ Toužil
 „ „ Kolařik
 „ Ček Fousek
 „ Ad Vogel

14. strana rukopisu

³⁶ rkp.: moždřeu

Skládáme též přání, by Vás Bůh dlouhá a dlouhá léta při úplném zdraví zachovati ráčil a kojíme se tou nadějí, p. velitel, že se zase i nadále v čele sboru ostrostřeleckého postavíte a o prospěch sboru i radou i skutkem nápomocna budete, se by vyvolen³⁷ slav. p. veliteli atd. Potom udal přání též p. (17) setník u c. k. vychovatelny co novému p. veliteli i sboru v německé řeči.

Pak hrála hudba až do 6 hodin v zahradě. Od 6 až do 1 hodiny s půlnoci byla taneční zábava, co k úplné spokojenosti ve vyrazení se skončilo. V jednu hodinu šel p. veli[te]l domů skrze zahradu, tu byl překvapen s bengálským ohněm v raketovém S. S hudbou byl vyprovázen až ze zahrady. Tak byla 50. slavnost skončena.

1863 dne 20. září na sv. Eustacha,³⁸ patrona všech sborů ostrostřeleckých, byla obyčejná kostelní paráda držaná. Po parádě se sbor převlek do letního obleku a [o] 10. hodině vytáh na výlet do Roztěže, v Malešově³⁹ byl sbor přivítán od pána měšťanosty a pana ředitele panství a ke větší účtě sboru vypálili 24 ran z moždříů. V 9 hodin večer se přišlo zpět.

(18) 1863. dne 9. října dělal Votruba do Peček k slavnostním od[d]avkám p. barona ohňost[r]oj, byl neprozřetelný a s tou prací dychtivý, v živobytí pracoval večerního času. Od svíčky mu chytily prskavky a celá ta sirná příprava. Aby to honem uhasil, lehl na t[oj] tělem a popálil se tak silně, že do 11ho smrti podlehl. Byl údem u sokolského spolku, tož byl první sokolský pohřeb. Také ho nesli, jak tělocvičná síla dokazuje, bez már sepjatýma rukama, co bylo zde něco zajímavého. Na tom pohřbu bylo tisíce lidu, jak vyš[š]í tak ni[ž]ší třída, dílem ze zvědavosti a dílem⁴⁰ z ochotností, poněvadž to bylo něco neobyčejného a nového.

1864. toho roku hned při nastoupení ledna byla tak tuhá zima, že byl málo kdo pamětníkem, a trvala až ke konci dubna nepřetržitě.

(19) 1864 dne 10ho srpna navštívil pražský, poděbradský a kolínský Sokol kutnohorskou společnost sokolskou, co byl pro město zas jeden pamětní den, poněvadž dle zběžného⁴¹ počtu bylo odpoledne při tělocvičné zkoušce na Rovinách 15000 lidu, tuze mnoho též Pražanů sebou.

1864. dne 11. srpna byla volba obecního pře[d]stavenstva

Pan Dkt Stietka měšťanosta

Radové a Výbor

P Dkt Fortvanyler (?)

- = Ptačovský
- = Šafránek
- = Stanie
- = Fillip
- = Rappe
- = Breuer Ant.
- = Dkt Moucha
- = = Říha
- = = Moravetz
- = = Bach
- = = Stros
- = *Heusler*

Oliva

³⁷ rkp.: wiwolln

³⁸ rkp.: Ewstacha

³⁹ rkp.: Rosteře, w Maleschowě

⁴⁰ rkp.: dilen

⁴¹ rkp.: žběžneho

Raab
 Fousek
 Fousek
 Hořický
 Fischer
 Hoke
 Turecký
 Tuček
 p. Hrdlička
 Neuman
 Wirth
 Jahelka
 Breuer Ferd.
 Breuer Okt.
 Čzappek Klem[ent]
 Zemper Maty[áš]

(20) 1864 vyhořel domek za Kolínskou branou. Též toho roku vyhořel tak zvaný trejb na pečecký cestě.

1864 dne 19. března byl založen základní kámen na společně akcionářskou⁴² cukrovou továrnu mezi Kutnou Horou a Sedlicemi. Také ten rok [byla] dostavěná a na podzim se již cukr vyráběl.

1864 byl přestavěn celý stroj v pivováře i se sklepem novým, začalo se zde prvně pivo vařit s párou, při sládkovi Jánu Hauptovi z Prahy byl také celý nový kotel dávány.

1864 byl velký nedostatek peněz. Toho roku bylo při zdejším kriminále 1600 vechslů neb směnek protestovaných.

(21) 1865 dne 5ho ledna byla první střelecká noční patrola v noci venku na předměstí Kolmareckem, Sedlickem a Loreckém.⁴³

Dne 6. ledna na sv. 3 krále na tuhý mrazy přišla najednou silná obleva, odpoledne⁴⁴ se zamračilo ve 3 hodiny, padaly kroupy

⁴² rkp.: Akzionářskou

⁴³ rkp.: Roleckem

⁴⁴ rkp.: odpolodne

1864
 Dne 19. března založen
 Pražský Pivovar u
 Kolínský Dohodě Kámen
 mezi Kolínem a Sedlicemi,
 za bil pro Město zůstal
 zůstal ten, zůstal
 zůstal po 10. března
 na zřít Kolínem Pivovar
 na nově 15000 lidí,
 byla mnoho z Pražan
 pivo.

1864.
 Dne 19. března založen
 akcionářskou Pivovar
 mezi Kutnou Horou a
 Sedlicemi.
 Také ten rok [byla]
 dostavěná a na podzim
 se již cukr vyráběl.
 1864 byl přestavěn
 celý stroj v pivováře
 i se sklepem novým,
 začalo se zde prvně
 pivo vařit s párou,
 při sládkovi Jánu
 Hauptovi z Prahy byl
 také celý nový kotel
 dávány.
 1864 byl velký
 nedostatek peněz.
 Toho roku bylo při
 zdejším kriminále
 1600 vechslů neb
 směnek protestovaných.
 (21) 1865 dne 5ho
 ledna byla první
 střelecká noční
 patrola v noci venku
 na předměstí Kol-
 mareckem, Sedlickem
 a Loreckém.⁴³
 Dne 6. ledna na sv.
 3 krále na tuhý
 mrazy přišla
 najednou silná
 obleva, odpoledne⁴⁴
 se zamračilo ve
 3 hodiny, padaly
 kroupy

[s] deštěm a sněhem, jednou se zablýskla a také hned uhodil hrom u sv. jakubské věže.

Dne 10ho ledna umřel p. Pušmam střelec proti *Reálným školám*, 12ho odpoledne měl pohřeb.

Dne 10. ledna 1865 měla panna Marie Förstrová v Staré Boleslavi, [d]cera z mého bratra Václava kupce, kopulaci⁴⁵ s panem *Remerem Podlejsím*, c. k. *Actuarem* v Lovosicích,⁴⁶ rozený v Praze.

Dne 4ho prosince 1864 umřel p. V. Stibinger v Brandeise, pantáta bratra Václava.

(22) Dne 24. března byl František Komínek, střelecký úd, pohřben.

Dne 26. března byla společnost při valný schůzi, ujednala se stavba v střelnici.

Dne 27. března se u mne v krámě ro[z]stonał pan Jozef Horáček, hned se odnesl domů a v 5ti minutách zemřel na mrtvici.

V roku 1865. byla hned od začátku Adventu 64. tuhá zima i také sněhu hojnost, na začátku března trochu ulevila a po sv. Jozefu mrzlo zasej nanovo. Dne 26., 27., 28. března⁴⁷ napadlo tak mnoho sněhu, že se nemohlo z mnohých obcí ani jít ani jet a na moc místech se musel sníh prohazovat. Byla to neobyčejná zima, také nebylo pamětníka takové tuhé a dlouhé zimy, celé živobyťi s tou zimou utrpělo.

Dne 3ho března byla držena licitace⁴⁸ na zdejší pivovár druhá, protože nemoh sládek Haupt pacht⁴⁹ vydržet za 11000 [zl].

(23) Toho dne zlicitoval pán Orplmeister (?) za 8000 [zl], sládek z Litoměřic, žádný jiný licitant nebyl než on sám. Také obdržel pivovar.⁵⁰

Dne 14. května při prvním vytáhnutí sboru ostrostřeleckého do střelnice o pouti věnoval *šbor* panu *velitel[i]* Dkt *Stáňovi* za jeho obětavost a ochotnost, ne jen ve sboru, nýbrž i celému městu, z lásky stříbrný kalich v ceně 135 *f r. č.*⁵¹

Dne 14ho též otevřel pán Toužil prvně pivní nalévárnu v zahradě.⁵²

Od počátku července počalo být horko a od polovice až ku konci bylo nepřetržené neslýchané parno, až 42 stupňů, čehož nejní pamětníka. Také v tom měsíci bylo v čáslavském okresu nejvíc ohňů, skoro den[n]ě, i také ve dvouh obcích den[n]ě. Dne 28ho přišel první hojný dešť, jak na úrodu, tak i také na vodu.

(24) Až do roku 1863 se m[n]ě vedlo na obstoj, že [j]sem mohl vždy domácí potřebu pro celou rodinu obstarat, arci namáhavě, ale přece obstojně. Začátkem roku 1864 bylo mi zatěžko ostat v pořádku se udržet, neb se tolik již nevydělalo, co domácí skrovné žití potřebovalo. Přicházal [j]sem více do dluhů, doufal [j]sem, že se to snad zlepší. Však bohužel ne, šlo to pořád hůř, až [j]sem byl dlužen 1500 [zl] a zboží [j]sem měl na skladě za 1400 [zl]. Ke konci toho roku při účtování bylo o 200 [zl] méně a dluh nebyl menší. Hned od počátku roku 1865 [j]sem měl právě jak obyčejně měsíční platy za zboží, však ale [j]sem takřka neutřil ani polovičku co [j]sem platit měl. Tak dluhu neubývalo a zboží ubývalo a celý čas to šlo vždy [j]ště hůř. Do 1. června stály žalobní útraty 100 zl. Dne 3ho srpna [j]sem obdržel zas platební rozkaz na 260 [zl] a útraty na 60 *f*, čehož právě očekávám každou chvíli zabavení mého nábytku i zboží. Jak to se se mnou skončí, to jest Bohu povědomo.

⁴⁵ kopulace = svatba

⁴⁶ rkp.: Lobosicých

⁴⁷ rkp.: Března

⁴⁸ licitace = dražba

⁴⁹ pacht = nájem

⁵⁰ tužkou připsáno: 1865.

⁵¹ *f r. č.* = zlatých rakouského čísla (?)

⁵² tužkou připsáno: 1865

(25) Roku 1866 byla v Květnu tuhá zima, dne 23. padal sníh, 24. byl zrána na střeších mráz.

(1) Otec byl starý 64 léta, umřel [v] 1843. roce.

Matka byla stará 75 [let,] umřela [v] 1850. roce v Polici.

V lednu 1868 přijmul jsem Jana Hölzla do učení na čtyři léta.⁵³

V srpnu 1868 přijmul jsem do učení Klementa Bratzmana.⁵⁴

(2) Anežka 20. září 1849
Nepomucena 1855⁵⁵ 11. čer-
vence

(42) 1845. [J]sem vs[t]oupil co
úd střelecký do sboru, pod ve-
lením

pana Floriana Hoke, potom

- = Vondráčka
- = Herlta
- = J. Breuera
- = Jos. Rappe
- = Fr. Stanie.

(43) Střelecký oblek stol[jí] úhrn-
kem

Kabát Zelený	18 f
Kalhoty modré	10 -
Klobouk	6 -
Chochol	5 -
Šavle s kuplí	5 -
Patrontaška	4 -
Plašť	16 -
Flinta	16 -
letní oblek	7 -
čepice	2 -

89 fr č.⁵⁶

⁵³ psáno tužkou

⁵⁴ psáno tužkou

⁵⁵ poslední číslice tužkou přepsána na 4

⁵⁶ fr č = zlatých rakouského čísla (?)

Böckle'sche

Dur 10. febr. 1842 roku
zmiňal do Wäpfa Antun Jani,
ro zamatník mukawoičkunsky.

Dur 20. febr. 1843 roku pa
oznamil z Muenij Wwaroniffkoro
widowoi, zmiňmil roku 5. Dinobu
ku zed uoiu otirofkoie skunof.
ko jof.

Lamdinard rozan Dur 12. Lijnu
1837

Manin = 2. Lijnu 1831.

Damml = 7. Lijnu 1837.

Ljanzin = 17. Lijnu 1838.

ko jofu Diti z zmiňfo Muenjato
fwi.

rozat roku z Dmifafu muenjafkoie
rozan Dur 5. febr. 1841.

Dur 12. Dubnu 1844 pa uanodila

Anna ro zmiňfo fampknew/koie
modie, zmiňoi Dita, rozanu
na glaukta nily. Anodri bil.

rozat Pavala a Damml Trauh.

Dur 11. febr. 1846 pa uanodila

Alojzin 1846. glaukta na nily.

roku 1847 roku pa profowal z
klappanfen ulin do glifknew
na fmičkunsky snif ko Lijnu

Wwaronlowi.

Dur 10. febr. 1848 pa uanodila 1848.
Anna flet. glaukta na Ljchi.

- (1) Proti bolení falvkukaru (?) nastro[u]hat a s kořalkou vypít,
(2) Pro zlatou žílu ⁵⁷ dobře účinkuje diviznové lupení mezi kamením utřít a s lupenem přiložit, neb hovězí morek z jalovcem v novem hrnků uvařit, procedit a vlažný přiložit.

Neb samožitný černý lepší komisárek, dobře svařit, a nad tou párou co může tělo vydržet sedět, dobře se obložit, aby pára nikde neucházela, po těch věcech se buď ztratí neb otevře.

Aby se ztratily dolíčky po neštovicích neb ta hrubost těla, dá se 5 lžic piva a 1 lžice skopového loje rozehtát, a s tím mejt, tak ostane hladký obličej.

(34) Vlastnosti Balzámu

1) Rány na hlavě, i kde koliv na těle, dokud [j]eště krvácí, vymejou se vlažným vínem, naleje se na cupování balzám a zaváže se dobře.

2) menší rány a bolestě, i také žihadlo od včely, natrou se dva i třikrát denně ⁵⁸ balzámem, též ulehčí bolestem a vytáhne žihadlo.

3) při uskřípnutí neb vyvrtnutí některého údu zaváže se to samé místo s klocem a nakape se skrze balzám až se vtáhne skrz a také zahojí,

4) při otevřené zlaté žíli zmiši ⁵⁹ kousek nového másla z balzámem, až se udělá jako olej, pak se ten díl namaže několikrát denně. ⁶⁰

5) zahojí též zubní maso, [k]diž se z balzámem natře.

(35) 6) když jsou červené a slabé oči, vymejou se zrána dobře če[r]stvou [v]odou, večer se namažou klapky ba[l]zámem, ať [j]sou mladé neb staré osoby, můžo[u] vzít dvě kafelžičky na noc k užívání, to hojí, odebírá tu ostrost očím a udrží dobré oko.

7) Kašel neb zašlemování prsouch, může se brát denně k užívání.

8) tak zvané krtice, ať [j]sou kdekoliv, natrou se den[n]ě 3 krátě.

9) vždy dobře je balzám užívat d[en]ně když jest nakazující pověťří.

10) Stalo-li by se, že by člověku jídlo nechutnalo neb se zošklivilo neb zkažený žaludek od jídla by netrivil neb trpěl na kakání, po některém jídle ve[z]mou se 3 lžičky balzámu.

(36) 11) při svrabu, neb tomu podobnému tělnímu neduhu vezmou se den[n]ě ráno a večer 2 kafelžičky a ta vyraženina se namaže se smíšeninou mléko s ba[l]zámem.

Neškodí žádnému letnému lidu, když se navykne den[n]ě brát 2. 3. lžičky ba[l]zámu, buď s cukrem neb bez.

Při neduživých dětech se užívá balzám dle stáří, i na vše jini.

Ten balzám nedělá na žádném prádle fleky neb známky, nechá se vždy dobře upotřebit.

Sechofrovsy Uherský na rány a žaludkovy Balzám.

Paul Sechofer syn.

⁵⁷ zlatá žíla = hemoroidy

⁵⁸ rkp.: deňe

⁵⁹ zmiši (zmissi) = smíchej (?)

⁶⁰ rkp.: deňe

KRONIKÁŘSKÉ ZÁZNAMY VÁCLAVA HAMPLA z konce 19. stol.

Ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře je pod označením: *PÚ Kutná Hora, kniha kronikářských záznamů Antonína Březiny, přelom 19. a 20. století. Inv. č. 1, kn. č. 1.* uložen objemný svazek o rozměrech 40 x 28 x 7,5 cm, opatřený tvrdými papírovými deskami a obsahující přibližně 650 listů, z nichž téměř všechny jsou nepopsané, opatřené pouze předkreslenými linkami tabulkového formuláře.

Na přední desce je nalepen ozdobně vykrajovaný papírový štítek s ručně tuží psaným nápisem: *HLAVNÍ KNÍHA / REGISTRATURY / kutnohorského / policejního úřadu / od roku 1851 až do / ~~18~~ roku 18 917¹ založil / Antonín Březina.* Nápis na štítku je přeškrtnut tužkou.

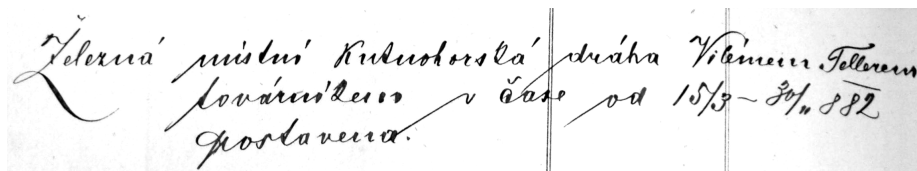
Na titulní straně je pod nadpisem *Do 1861* tabulka obsahující německy psané záhlaví. Pod záhlavím tabulky je vepsán formou poznámky český nápis: *Tato kniha byla založena v německé a české řeči / z příčiny že po celych deset roku od 1851 až do / 1861 nejvíce spisu v německé řeči vyjednávano / bylo. / Počato dne 15. května 1863. / Abrezina².* Následují čtyři německy psané záznamy pravděpodobně účetní povahy, jejichž autorem je nejspíš A. Březina.

Celá kniha byla pravděpodobně rozdělena vlepenými záložkami, opatřeny písmeny abecedy, na řadu přibližně stejně velkých oddílů. Těchto záložek se dochovalo 10 (písmena J, K, L, M, N, O, P, R, S, W). Na příslušných stránkách u některých písmen jsou inkoustem psané zápisy kronikářského charakteru, které budou uvedeny dále. Zápisy jsou psány jiným rukopisem než text na titulní straně opatřený podpisem A. Březiny. Podle několika podpisů³ a záznamu uvedeného u písmene „Ř“ (slavnostní otevření jatek) je zřejmé, že je psal policejní komisař Václav Hampl.

Zápisy se týkají nejrůznějších událostí ze života Kutné Hory a byly pravděpodobně zaznamenány v období od roku přibližně 1880 do roku 1893. Nejmladším datovaným záznamem je zpráva o návštěvě ministra Kálnokyho v Kutné Hoře dne 9. září 1893.

Text je psán velmi dobře čitelnou latinkou.

M. Bartoš (ed.)

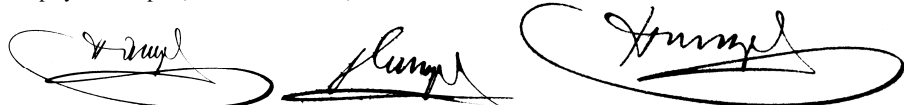

¹ Číslo „917“ je připsáno tužkou. Vlevo od nápisu je tužkou napsaná číslice „12“ v kroužku, vpravo je rovněž tužkou zapsaná číslice „1“ ve čtverci - význam těchto číslic je nejasný.

² Podpis A. Březiny (původní velikost):

³ Podpisy V. Hampla (zmenšeno na 75 %):

Kronikářské záznamy Václava Hampla v „Kniže kronikářských záznamů Antonína Březiny“

Breuer Ferdinand měšťan a majitel domu na „pekárně“ čp. 154 a 359 byl purkmistrem města Kutné Hory od roku 1869 až do října 1873, načež po něm zvolen byl

Breuer Jan příbuzný tohoto, jenž až do roku 1876 čestný úřad ten zastával a však před projitím zákonného období dobrovolně odstoupil a po něm pak JUDr. Jos. Říha co purkmistr nastoupil.

Jiráček Jan malíř pokojů, jenž dceru měšťanskou roz. Pardubskou z Kutné Hory za manželku měl, byl 1^{mí} jehož mrtvola na novém hřbitově u Všech Svatých dne 13/6 1880 pochována byla.⁴

Kostel sv. Jakubský byl podstatně opravován, v něm nová cemetová dlažba položená, veškerá okna (vyjma v presbiterii) nákladem P.T. pánu manželů Jana a Marie Breuerových co majitelů parního mlýna čp. 11 na páchu, domu čp. 377 a vícero jiných realit zde pak majitelů panství Kamena u Počátek okr. Pelhřimovský, malovaným, barevným sklem Bavorským (pod vedením vp. P. Karla Vorlíčka arcidikana) nemalým nákladem opatřena, současně stará neúhledná chodbička se strany velké věže úplně zazděna a bývalý portál naproti onomu k děkanství stávajícímu zase otevřen a nový vchod přispůsoben. S pracemi těmi bylo započato dne 7. června 1892. Mše sv. sloužily byly zatím v kostele sv. Jana Nepomuckého a teprv na popeleční středu dne 15. února 1893 započaly Bohoslužby v kostele sv. Jakubském.

Hrabě Kálnoky maďarský a ministr⁵ císařského domu meškál v Kutné Hoře návštěvou po kostelích za přítomnosti hraběte Osvalta Thuna ze Žehušic dne 9. září 1893.⁶

Plynárna městská zde byla postavena začátkem měsíce září 1881 a dne 16. listopadu 1881 počalo se plynem svítiti.

Purkmistry kutnohorskými byli:

Pan Florian Hocke měšťan a majitel domu čp. 170 i jednoho býv. děkanského dvorce na Přitocce, od roku 1850 až do roku 1864.

Pan MD^{ot} Josef Štětka od roku 1864 do roku 1870, co bývalý říditel a primarius všeobecné nemocnice kutnohorské a jemužto mnoho bylo vystáti za válečné doby v roce 1866, začež se mu také císařského vyznamenání - obdržev záslužní kříž - dostalo.⁷

Pan Ferdinand Breuer měšťan a majitel domu čp. 154 pak 359 od roku 1870 až do konce měsíce října 1873,⁸

Pan Jan Breuer majitel parního mlýna, měšťan a držitel vícero realit na hořejším páchu od 1. listopadu 1873 až do června 1877 odtud pak

Pan JUD^{ot} Josef Říha měšťan, majitel domů čp. 88 a 458 a zemský advokát i poslanec zemský až do 10. června 1886 po něm.⁹

Pan Vojtěch Moravec měšťan, majitel dvorce čp. 8 na hlouškách, velitel výs. ck. sboru ostrostřeleckého na Horách Kutných.

⁴ Tužkou připsáno: „Na zdar! At' žije!“

⁵ Slovo „maďarský“ tužkou přeškrtnuto a tužkou nadepsáno „maďar“. Za slovem „ministr“ je tužkou napsáno „zahran. záležitosti u“

⁶ Podepsáno „Hampl“.

⁷ Slova „záslužní kříž“ tužkou škrtnuta a tužkou připsáno „řád Frant Josefa“.

⁸ Dodatečně připsáno inkoustem „Zemřel v dubnu 1884“.

⁹ Dodatečně připsáno inkoustem „Zemřel 11/5 887.“

Starostou města Kutné Hory

Pan Jan Macháček - obchodník kožemi, měšťan a majitel domů čp. 173, 451 až 455, zvolen byl starostou města Kutné Hory dne 7. září 1892 a pan Václ. Horák ekonom čp. 150 náměstkem jeho.

Řeznické jatky na pozemku „Špachovka“ čpar. s povolením rady městské ze dne ...^{ho} ... 1885 čís: ... a okr. hejtmanství ze dne ...^{ho} ... 1885 čís: ... 9^{ho} p. živnostníky a to:

Františkem Jagrem z čp. 167 a 202

Ferdinandem Jagrem ,, 88

Karlem Kracmanem ,, 313

Janem Krulišem ,, 161

Františkem Makariusem ,, 121

Václavem Makariusem ,, 504

Janem Olivou ,, 542

Františkem Táborským ,, 124 a

Emanuelem Zalužanským ,, 325

s nákladem 10000 zl. od gruntu postavené, odevzdány byly dne 10^{ho} září 1885 slavnostně veřejnosti a významu svému za přítomnosti pana Vojtěcha Moravce veškerých podílníků, polic. komisaře Václ. Hampla a přehojného obecnstva. Zároveň poraženi byli 3 voly a to: jeden od p. Frt. Jagra, 1 od Václ. Makariusa a 1 Em. Zalužanského za zvuku veselé hudby sboru mostrošleckého řízené kapelníkem p. Františkem Machem, pak následoval návrat do města, kde slavnost ta taneční zábavou v hostinci u „černého koně“ zakončila.¹⁰

Škola pod čp. 209 a 210 a zároveň částečně v zahradě k měšťanskému špitálu patřící postavena byla roku ... a umístěna tam byla tam původně obecná škola chlapecká, která 16. září 1892 pak přenesena byla do nové školní budovy na „Náměti“ čp. 416.

Škola v čp. 416 postavená byla od základu znova na místě býv domu Vodičkova a umístěna byla v ní školním rokem 1892/3 počínaje ob. škola chlapecká, co zase ob. škola dívčí přestěhována byla a to současně s touto z bývalého „vlašského dvora“ čp. 552

Jmenovitě

Dst David Starčevič ze Záhřeba a říšský poslanec Vídeňský¹¹ poctil s poslancem Eim-em návštěvou svou město Kutnou Horu dne 6. září 1893 v kterýžto den uspořádán byl dýchanek na počest jich v „Měštanské Besedě“ čp. 151 - za ohromného účastenství veškeré inteligence Kutnohorské i venkovanů: z Kolína, Čáslavě, Malína, Sedlic, Přitoky, Malešova a jinak sem zavítavších.¹²

Teller Vilém z Prahy co majitel dvou cukrovaru a lihovaru zde, pak mlýna „hotmile“ čp: 53 hl. postavil železnou dráhu tak zvanou „Kutnohorskou místní dráhu od 15. března až do 30. listopadu 1882, k čemu bývalý „jirchařský“ kopec upotřebil a sám v nádraží svými potahy převéztí dal.

Železná místní Kutnohorská dráha Vilémem Tellerem továrníkem v čase od ¹⁵/₃ - ³⁰/₁₁ 1882 ¹³ postavena.

¹⁰ Podepsáno „Hampl“.

¹¹ Slova „říšský“ a „Vídeňský“ tužkou škrtnuta a místo slova „Vídeňský“ tužkou napsáno „chorvatský“.

¹² Podepsáno „Hampl“.

¹³ Rok 1882 zapsán 882 s čarou nad číslem.

FORMY REKATOLIZACE, JEZUITÉ A TAJNÍ NEKATOLÍCI

Martin Bartoš

Úvod

„Jeden člověk chystal velikou večeři a pozval mnoho lidí. Když měla hostina začít, poslal svého služebníka, aby řekl pozvaným: ‚Pojďte, vše už je připraveno.‘ A začali se jeden jako druhý vymlouvat. První mu řekl: ‚Koupil jsem pole a musím se na ně jít podívat. Prosím tě, přijmi mou omluvu.‘ Druhý řekl: ‚Koupil jsem pět párů volů a jdu je vyzkoušet. Prosím tě, přijmi mou omluvu!‘ Další řekl: ‚Oženil jsem se, a proto nemohu přijít.‘ Služebník se vrátil a oznámil to svému pánu. Tu se pán domu rozhněval a řekl svému služebníku: ‚Vyjdi rychle na náměstí a do ulic města a přiveď sem chudé, zmrzačené, slepé a chromé.‘ A služebník řekl: ‚Pane, stalo se, jak jsi rozkázal, a ještě je místo.‘ Pán řekl služebníku: ‚Vyjdi za lidmi na cesty a k ohradám a **přinut' je**, ať přijdou, aby se můj dům naplnil. Neboť vám pravím: nikdo z těch mužů, kteří byli pozváni, neokusí mé večeře.‘ “ (Lk 14:16-24)

Výše zmíněný evangelijní citát podle soudobého výkladu legitimizuje přístup, s jakým se jednotlivé křesťanské církve snažily rozšiřovat své řady. Pro zachování jistého odstupu je důležité mít na paměti, že bylo vcelku jedno jestli u moci v dané zemi byl katolík, kalvinista či luterán, ti všichni podle zásady *koho země, toho náboženství* jednali s ideovými oponenty dost podobně. O postupech, které byly použity po rozhodnutí provést rekatolizaci českých zemí, je následující práce.

Pro rekatolizaci nejen českých zemí byla klíčová činnost jezuitů. Některé oblasti činnosti jezuitského řádu se nemusí na první pohled zdát jako příliš vlivné na obrácení širokých vrstev obyvatelstva ke katolické víře. Přesto při hlubším pohledu byly pro dosažení cílů rekatolizace významnější, než pověstné pálení knih. Narázím především na školství, které položilo základy veškerému dalšímu úsilí. Aby si lidé svou víru uchovali, bylo třeba s nimi neustále pracovat, připomínat vzory křesťanského života především v podobě soch, obrazů a dramatických produkcí. Dalším výrazným rysem bylo pořádání poutí, okázalých slavností, procesí, pobožností, atd. Pro aktivnější z laiků byly zakládány různé družiny a kongregace. Nejlehčím co se týče kreativity, ale jednoznačně nejtěžším co se týče nároků na člověka je přesvědčit okolí svým vlastním životem, zkrátka dávat dobrý příklad. Na spoustu lidí tak muselo například zapůsobit nepředstavitelné nasazení jezuitských otců během morových epidemií (Havlík 2006, 37-43).

V jezuitském řádu byla celá řada významných osobností zabývajících se nejrůznějšími oblastmi vědy a umění, od matematiků přes historiky až po básníky a malíře. Odvrácenou stranou rekatolizace byly mohutné vlny emigrací, které české země o řadu osobností připravily.

1. Náboženské poměry

1.1. Náboženské poměry předbělohorské

Předbělohorská situace u nás rozhodně nebyla černobílá. Napětí mezi katolíky a nekatolíky rostlo. Majestát Rudolfa II. potvrdil svobodu vyznání české konfese (1609). Vpád pasovských (1611) byl na jednu stranu tryznou obyvatel, na druhou stranu si rozhořčený dav vyžádal životy nevinných mnichů pražských klášterů - např. nedávno (14. října 2012) blahořečených čtrnácti mučedníků pražských. Po 3. pražské defenestraci (1618) dokonce museli jezuité opustit zemi. Podobně jako o pár let později jejich „oponenti“ z řad českých bratrů a evangelíků si ani oni nemohli být jisti, jestli se do země vrátí za pár měsíců, let, či nikdy. Bitvu na Bílé hoře tak lze brát jako rozcestí, které rozhodlo o postavení Českých zemí na nábožensky rozdělené evropské šachovnici. Zlo tedy nelze hledat pouze ve vítězích či poražených této

slavné „šarvátky“, ale spíše v důvodech, které vedly k tomu, že katolictví a protestantství v českých zemích již nemohlo dále koexistovat (přestože vzájemné vztahy jistě nikdy nebyly idylické).

Utrakvisté, jež vyvstali z víru husitských bojů, se po příchodu luterství začali štěpít. Ti, co luterství přijali (novoutrakvisté), se zřekli zcela poslušnosti papeži a dolní konzistoři (jakási náhrada za neobsazené Pražské arcibiskupství - horní konzistoř byla katolická a dolní utrakvistická). Ti, co zůstali věrni původním myšlenkám husitství (staroutrakvisté) a pro něž byly myšlenky luterství příliš radikální nakonec postupně splynuli s katolickou církví. Okolo 5 až 10 % obyvatelstva zaujímal Jednota bratrská, která to neměla snadné nikdy. Už od svého vzniku byla pokládána spíše za sektu a byla více či méně potírána za každého českého panovníka (i za „husitského“ Jiřího z Poděbrad). V roce 1548 královské mandáty dokonce donutily její část k odchodu do exilu na Moravu, do Pruska a Polska (*Pekař 1991, 92*). Ke konci 16. století se počet katolíků odhaduje na 10 až 15 %.¹

Zrod české konfese nebyl samozřejmý. Novoutrakvisté chtěli vycházet z konfese augsburské (1530), zatímco bratři by rádi zachovali svou samostatnost. Teprve tvrdý odpor katolické strany donutil oba směry spolupracovat (*Kadlec 1987, 55*). V roce 1575 došlo k ústnímu schválení české konfese Maxmiliánem II. pro Čechy (tedy nikoli pro Moravu, kde byla právní úprava náboženských poměrů odlišná). Pro účely správy jim vydal do té doby staroutrakvistickou dolní konzistoř, což pro staroutrakvisty znamenalo pomyslný hřebíček do rakve.

1.2. Náboženské poměry pobělohorské

Rozhodující bitva na Bílé hoře dala vítězi moc nad českými zeměmi. Dodnes bývá nejvýraznějším rysem této moci změna poměrů náboženských. Po Bílé hoře se vítězům zdálo jako jediné možné řešení učinit české země opět katolické a navrátit jim *víru praoteců*. Významní zástupci duchovenstva, tvrdící, že vítězství na Bílé hoře bylo jasné boží znamení, hlásali provést rekatolizaci rychle a rázně (např. arcibiskup Lohelius, jezuité, papežský nuncius Carlo Caraffa). Naproti tomu císařovi rádci strany světské moci byli pro postup mírnější (např. místodržící kníže Karel Liechtenstein, vrchní zemský písař Pavel Michna, hofmistr hrabě Valdštejn) (*Kadlec 1987, 73*). Dne 23. listopadu 1620 císař Matyáš demonstrativně přestříhl Rudolfův Majestát.

Nakonec zvítězil spíše přístup opatrnější, s ohledem na válečné události a stálou hrozbu vzpoury uvnitř země. Přesto katolictví výrazně nabývalo na síle a zdrženlivost spočívala spíše v tom, že represivní výnosy byly vydávány postupně, rozloženy do několika let, a ke každému nekatolickému směru bylo přistupováno jinak.

Stav duchovní se na zemském sněmu stal prvním mezi stavy (*Kadlec 1987, 77*). Roku 1623 byla pro české země zřízena samostatná provincie jezuitského řádu (do té doby byly spravovány z Vídně). Po odchodu evangelických kněží zůstala nutně většina far neobsazena. Církevní správa byla žalostná a probíhající třicetiletá válka situaci nikterak neulehčovala. Jezuité často vypomáhali jako faráři. Nepopíratelný význam jezuitského školství se projevil například na sklonku třicetileté války, kdy studenti pod vedením *patres* ubránili Staré Město pražské a Brno před švédskými vojsky. Ikonickou postavou obrany starého města se stal P. Jiří Plachý, zvaný též *dlouhý páter*. Na památku tohoto vítězství byl roku 1650 vztyčen na Staroměstském náměstí mariánský sloup (stržen roku 1918). Rozsáhlé konfiskace majetku nekatolických obyvatel pak také určitou měrou přispěly k financování rekatolizačního úsilí.

¹ J. Kadlec (1987, 56-57) nabízí konkrétní odhady počtu obsazených far na konci 16. století - z přibližně 1600 jich 200 spadalo pod arcibiskupství, 200 pod (staroutrakvistickou) dolní konzistoř a zbylých 1200 se přihlásilo k české konfesi.

Významný byl *solný zákon* z roku 1630/31 který zajišťoval církvi trvalý příjem, avšak za cenu toho, že se vzdala nároků na některý majetek zkonfiskovaný po roce 1618.

Do konce třicetileté války se podařilo do značné míry rekatolizovat města, venkov však zůstal téměř nedotčen. Když válka pominula, mohla se pozornost naplno obrátit k rekatolizaci Čech. Roku 1650 a 1651 vídeňská vláda tvrdě zakročila proti posledním nekatolickým šlechticům. V roce 1651 byl vytvořen *Soupis poddaných podle víry*. V letech 1651-1654 prošla zemí protireformační komise, která znamenala obrácení či odchod většiny zbývajících nekatolického obyvatelstva. Pro snazší správu byla ustanovena nová biskupství v Litoměřicích (1655) a v Hradci Králové (1664), ne náhodou právě v oblastech výrazného vlivu saského a slezského.

Tvrdož postupu byla zmírněna za císaře Leopolda I. (1657-1705). V jeho přístupu pak setrval i jeho nástupce Josef I. (1705-1711). Z podnětu českého zemského sněmu, konaného roku 1713, který na nový rozmach hereze upozornil, bylo rozhodnuto o zostření opatření, která vyvrcholila patentem z roku 1726, jež byl dosud nejpřísnějším od doby bělohorské. Vznikl institut tzv. reformačních misionářů, přičemž jedním z nich byl i proslulý P. Antonín Koniáš.

Za konec rekatolizace lze považovat nástup osvicenství, které mělo za důsledek jednak zrušení jezuitského řádu v roce 1773 a rovněž vydání tolerančního patentu v roce 1781.

2. Prostředky rekatolizace

2.1. Armáda ve městech

Na počátku rekatolizace byl velký důraz kladen na obrácení měst, která byla důležitá i z hlediska vytvoření sítě jezuitských řádových domů. Ve větších městech byla obvykle kolej, která byla mateřským sídlem pro rezidence a misie v okolí (misií je v tomto případě myšlen dům nižší důležitosti než rezidence, zpravidla s dočasným charakterem). Pokud se daný měšťan nechtěl obrátit po domluvě, nastupovaly způsoby represivního charakteru. Tím byla například pokuta, odebrání občanských práv či vězení. V extrémních případech a městech zvláště zatvrzelých se používala armáda, kterou měšťané museli živit. V domech nejobojnějších měšťanů bylo ubytováno 15 až 20 vojáků (*Kadlec 1987, 78*). Sám kardinál Arnošt Harrach však proti tak přísnému postupu protestoval. Velkým problémem se stala rekatolizace Kutné Hory. Vojsko sem přišlo v roce 1623, ale když měšťané začali hromadně utíkat, byla rekatolizace zastavena a vzhledem k ekonomickým důvodům dokonce císař v roce 1625 svolil, aby si měšťané po 10 let svou víru uchovali.

2.2. Rekatolizace šlechty

V roce 1624 byly zřízeny tzv. královské reformační komise. Ty se zpočátku zaměřovaly především na obrácení šlechty. Byli v nich zástupci duchovní i světští. Když se nepodařilo daného šlechtice přesvědčit, byl posán do Prahy k Jaroslavu Martinicovi, po jehož domluvě obvykle šlechtic od svého vzdoru upustil (*Kadlec 1987, 77*).

Další výrazný postup vůči nekatolické šlechtě nastal po skončení třicetileté války - roku 1650 a 1651 vídeňská vláda tvrdě zakročila proti posledním nekatolickým šlechticům.

2.3. Misijní činnost

Pro misie konané takzvaně uvnitř se žil termín *lidové misie*. Strukturovanou podobu začaly lidové misie jezuitů dostávat za generalátu Claudia Acquavivy (1581-1615). Dobře popsany máme způsob provádění jezuitských misií na příkladu neapolského království. Zde misie trvaly týden až deset dní. Zahájení proběhlo buď formou slavnostního procesí či prostým ohlášením, šířením zprávy dům od domu nebo i „hrozivým křikem rozléhajícím se v tichém podvečeru“ (*Havlíček 2008, 272*). V určitých oblastech obcházel misionář stavení s místním

knězem, aby vzbudil důvěru. Domácímu knězi také patres dávali exercicie sv. Ignáce. Hostitelem misíí byla obvykle vrchnost, méně často duchovní správce.

Samotné misie pak měly poměrně pestrý program. Konala se výuka katechismu pro děti (každé odpoledne), večer pak promluvy k dospělým. Dlouho do noci pak probíhalo na city zaměřené kázání zakončené kajícím bičováním. K misíím patřila i kající procesí (průvod ve kterém se účastníci snaží přiblížit utrpení Kristovu - jdou bosí, s trnovými korunami na hlavě, někteří vlekouce kříž či důtkami trýzníce své tělo). Je otázka, nakolik byl tento typ misíí podobný s misíím prováděným u nás. Například kající procesí v našem prostředí tolik uplatnění nenašla, zato máme více zpráv o konání divadelních představení (*Havlíček 2008, 270-275*).

Ikonicou postavou misijní činnosti u nás byl jezuita Albert Chanovský (1581-1643) jenž proslul především díky legendistickému zpracování z pera jeho spolubratra Jana Tannera (1623-1694). P. Chanovský se během svého působení v Krumlově dostal do sporu s paní Polyxenou z Lobkovic, což znemožnilo jeho postup v řádu a od té doby až do své smrti se věnoval misijní činnosti v jihozápadních Čechách. Jeho zásluhou bylo například zřízení koleje v Klatovech roku 1636 (*Kalista 1941, 283-284*). Jan Tanner líčí P. Chanovského jako ideál barokního člověka, který nic nedbá na své tělo a útrapy života, ale cele se vydává pro spásu bližních. Z misijních cest po vesnicích se například zmiňuje o jeho nocovacích návycích (*Kalista 1941, 160*): „V hospodách, do kterých se chůzí a prací unavený zabrával, na zemi na slámě, podle pachotele, kteréž s ním chodilo, přes noc lhával, tak nešetřně, že někdy pachelecí nohy tváří jeho se dotýkaly; a nebylo na tom ustláni žádného pohodlí a žádného pořádku.“

2.4. Pálení knih

Nemálo pak těch, kteří se zabývali magií, přinesli své knihy a přede všemi je spálili. Jejich cena se odhadovala na padesát tisíc stříbrných. (Sk 19:19)

Nepochybně nejkontroverznějším tématem doby barokní je pálení knih. V první řadě je třeba si uvědomit o jaké knihy se jednalo - v žádném případě totiž nebyl hlavním kritériem jazyk díla. Narážím na populární citát K.H. Borovského: „Českých knížek hubitelé lití: plesnivina, molí, jezoviti“, který utvrzuje představu, že jezuité se skrz ničení česky psané literatury snažili potlačit národního ducha. Spousta lidí si pak neuvědomuje, že sami jezuité pro potřeby rekatolizace češtinu používat museli jednoduše proto, že jinak by jim nikdo nerozuměl a těžko by dosáhli nějakých úspěchů. Obsah knihy byl tedy posuzován pouze na základě náboženských a mravních kritérií.

Unikátním záznamem o tom, kam která konkrétní kniha patřila, je *Klíč kacírské bludy k rozeznání otevírající, k vykořenění zamykající. Aneb rejstřík bludných, pohoršlivých, podezřelých neb zapovězených knih s předcházejícími oučinnivými prostředky, s kterými pohoršlivé a škodlivé knihy vyzkoumati a vykořeniti se mohou* od jezuity Antonína Koniáše (1691-1760). Poprvé vyšel v roce 1729, pak byl postupně rozšiřován a vydáván znovu (Bílý 1996).

Přístup patres ke knihám nebyl v žádném případě zmechanizovanou mašinerií ničení kultury a chladným, bezmyšlenkovitým, okamžitým spálením jakékoli objevené nevyhovující knihy. Dokonce lze polemizovat i s názory, že se jednalo o zpátečnictví. Nevyhovující knihy byly totiž obvykle měněny za výtisky katolické. K tomuto účelu byly zřizovány různé fondy, ze kterých se vydávání katolické literatury financovalo. Významné zásluhy na vydávání českých knih měl jezuita Matěj Šteyer (1630-1692), který roku 1669 k vydávání katolických knih založil Dědictví svatováclavské. Vznikaly nové biblické překlady, například Svatováclavská bible. Cílem rekatolizace tedy nebyli lidé nevzdělaní, ale lidé pokatoličtění, kteří si uvědomují, co to znamená být katolík a v ideálním případě podle toho i žijí.

Knihy byly obvykle odevzdávány na základě plamenných kázání, případně po domovní prohlídce. Pro lepší představu lze uvést jeden záznam o takové prohlídce, pocházející z kroniky Kutnohorské koleje (*Hanuš 2012, 20*), která proběhla v Kutné Hoře v roce 1671. „Konali ji jezuité a městští úředníci. Mnoho knih bylo sebráno a opraveno. Knihy kacířské, které nebylo možno opravit, byly lidem odnímány a nahrazovány katolickými, pořizovanými nemalým nákladem. Necudné písně a knihy a pověrečné tisky byly ničeny. Bylo s podivem, že ještě v tomto čase velmi mnozí lidé, kteří odpřisáhli kacířství, přece knihy, jakoby jakési dědictví po předcích, dlouhou dobu uchovávali a ve vážnosti je měli a hanebností se jim zdálo je páliť.“ Ne všechny nevyhovující knihy byly spáleny, spousta se jich zachovala právě v jezuitských knihovnách. Což je pochopitelné - kvalitnější (literárně či myšlenkově) knihy, které byly schopné na úrovni polemizovat s katolickým náboženstvím, jezuité schraňovali do knihoven, do tzv. oddělení *karcer*, kde sloužily ke studijním účelům pro budoucí kněze (laik se k těmto *libri prohibiti* nedostal).

Když dnes podle *Klíče* zjišťujeme, které knihy se nezachovaly, vychází najevo, že šlo vesměs o knihy bezcenné, nízké literární úrovně. Pokud byla kniha určena ke spálení, docházelo k tomu na veřejném prostranství (například před kostelem), přičemž někdy snad děti zpívaly hanlivé písně, jako např. (*Čornejová 1995, 196*):

„Hoříž, hoříž Jene Huse,
ať nehoří naše duše.
Hoříž Martine Luthere,
čert se o tvou duši pere.
Hoříž, hoříž Jene Žižka
jak v smůle pražená šiška...“

Spousta knih byla označena jako *opravitelná*, což znamenalo, že se například vytrhl list či část textu začernila popř. opravila. To se týkalo například knih, ke kterým byl dopsán evangelickým vydavatelem úvod či jiný komentář, ale i překladů biblí, jejichž oprava spočívala třeba jen ve změně předložky u jedné věty. To samo svědčí o tom, jakou práci si musel P. Koniáš s vytvořením seznamu dát, a že zřejmě spousta z těchto knih skutečně přečetl a měl vůli je zachovat.

Rovněž trochu překvapující je, jak důsledně se cenzura týkala jen knih s náboženskou (popř. nemravnou) tematikou. Například u samotného J.A. Komenského byla zakázána pouze jeho díla nábožensky laděná, ale jinak jeho pedagogické spisy sami jezuité vydávali - ovšem bez uvedení autora.

2.5. Poutní místa

Rozvoj poutních míst úzce souvisí s rozvojem mariánské zbožnosti. Právě té přikládali jezuité zvláštní význam. Poutní místa byla obvykle navštěvována z důvodu zjevení Panny Marie, které se zde událo (např. Klokoty u Tábora) či nějakého zobrazení, jenž bylo spojeno s legendou historického či zázračného charakteru (např. paladium ve Staré Boleslavi). Užší kategorií těchto uměleckých děl byly tzv. milostné sochy (obrazy). Vrcholem pocty k takovému dílu je jeho korunovace. V Čechách byly v barokní době korunovány tři a to socha Panny Marie ze Svaté Hory u Příbrami (v roce 1732), ze Svatého Kopečku u Olomouce (v roce 1732) a desková ikona Matky Boží Svatotomášské (v roce 1736) v Brně. V Čechách patří mezi nejnavštěvovanější jezuitská poutní místa pod patronátem Panny Marie Pomocné Chlumek u Luže (*Poláčková 2009, 30*).

Spontánní zbožnosti bylo pomáháno vydáváním tzv. knih zázraků, které měly za úkol informovat širokou veřejnost o nějakém poutním místě a zázracích, které se zde udály. „Takto vzrostla v 17.-18. století popularita dvou zřejmě nejvýznamnějších jezuitských poutních míst, a to Svaté Hory u Příbrami a Bohosudova u Teplíc“. Když nepočítáme různé lokální kapličky, pak významnějších milostných obrazů v Čechách, o nichž se vědělo i v zahraničí, bylo kolem

26. Alespoň to je počet míst zaznamenaných ve vydání Mariánského Atlasu jezuitů W. Gumpfenberga z roku 1672 (*Poláčková 2009*, 31).

2.6. Náboženská bratrstva

Úkolem náboženských bratrstev bylo uctívání některého světce, popř. tajemství víry. Nejvýznamnější skupinou z těchto sdružení byly *mariánské družiny*. Z těch pak nejvíce bylo studentských, jejichž jazykem byla latina. Dalšími byly družiny měšťanské a rolnické, jazykem české případně německé. Jejich členové byli horlivými katolíky, na které byly kladeny nároky účasti na bohoslužbách a svátostech. Družina díky odpustkovým privilegiím nabízela například vyhnutí se mukám očistce (*Altová 2005*, 24) nebo sloužení mše svaté za zemřelé členy družiny.

Není bez zajímavosti, že být členem takové skupiny se posléze mohlo stát společenskou nutností, chtěl-li člověk zastávat významnější veřejné funkce (*Hanuš 2012*, 43-44).

2.7. Školství

Významným rysem Tovaryšstva byl výrazný důkaz na vzdělání. Již sám Ignác nelitoval nákladů spojených se studiem členů řádu na nejprestižnějších evropských univerzitách (*Frölich 2008*, 145). Také prvním významným krokem řádu v Čechách byla výuka ve svatoklimentské koleji, kterou jezuitům podstoupil řád dominikánský. Výuka se rozběhla vskutku rychle, když uvážíme, že první jezuité (jako odkaz k apoštolské tradici jich bylo dvanáct) přišli do Prahy 18. dubna a už 7. července se vyučovalo. Nynější Klementinum bylo vystavěno v letech 1653-1722.

Zanedlouho po svatoklimentské koleji byly zřízeny koleje v Olomouci (zde bylo možné dosáhnout kompletního akademického vzdělání), Brně, Českém Krumlově, Chomutově, Jindřichově Hradci a Kladsku (v těchto městech byla při kolejích gymnázia) (*Čornejová 1995*, 36).

Poskytování kvalitního vzdělání bylo pro rekatolizaci země ještě důležitější, než samotné misie. Jezuitské školství se stalo základem pro veškeré pozdější aktivity, neboť právě díky školství mohl řád vychovat budoucí osobnosti vysoké politiky a působit na ně. Zmíňme alespoň jména jako Jaroslav Bořita z Martinic, Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic, atd. Druhá polovina 16. století se tak nese ve znamení vzednutí katolické menšiny, jehož katalyzátorem bylo právě domácí katolické školství. Nová generace mladých katolíků vystupovala sebevědoměji, jejich přístup již nebyl apologetický, obraný, nýbrž cílevědomý až bojovný.

Jezuitské školství bylo bezplatné a do vyhnání jezuitů roku 1618 zde mohli studovat i nekatolíci. Je tedy zřejmé, že tento přístup mohl mít za následek obrácení řady synů z chudších evangelických rodů. Je třeba podotknout, že jezuitské školství bylo na svou dobu na velmi vysoké úrovni. Tento fakt akceptují i ideoví odpůrci řádu.

Po Bílé hoře v roce 1622 získali jezuité do správy i Karlovu univerzitu. Arcibiskup Arnošt Harrach (1623-1667), který byl ze své funkce přirozeně kancléřem univerzity, si chtěl zachovat nějaký vliv na vzdělávání duchovenstva a v roce 1628 zřizuje arcibiskupský seminář (v roce 1638 dokonce získává právo promoční). Tam však bylo v roce 1641 na podnět jezuitů vyučování za vojenské asistence přerušeno (*Kadlec 1987*, 75). Roku 1654 dochází ke sloučení Karolina a Klementina a vzniká Karlo-Ferdinandova univerzita.

Významnými konkurenty jezuitů ve vzdělávání byl řád piaristů, jejichž zakladatel sv. Josef Kalasánský se při koncepci řádu inspiroval u sv. Ignáce z Loyoly. V zemích Koruny české působili piaristé například v Mikulově (od 1631) či Litomyšli (od 1640).

2.8. Divadlo

Jako určitá prezentace kvality jezuitského školství sloužila nejrůznější představení, ztvárněná žáky jezuitských gymnázií. Tyto produkce zpracovávaly náboženská témata (biblické motivy, životy světců, atp.). Například v Kutné Hoře začala výuka v červnu roku 1627 a už před podzimními prázdninami studenti nacvičili dramatický kus *Mládí Jana Křtitele*, který se tak stal určitou reklamou začínající školy. Témata nebyla vybírána náhodně. V Kutné Hoře, která chovala ve velké úctě sv. Barboru, byly protěžovány dramatizace, jejichž hrdinkou byla právě tato světice. Divadlu se nevěnovali pouze jezuité, ale například také piaristé či františkáni.

2.9. Soudobá historiografie

„Ze snahy posílit katolickou víru poukazem na minulost místa a jeho sepětí s křesťanstvím je zřejmé, že jezuité ve svém rekatolizačním programu využívali vřelého vztahu Čechů k jejich zemi, městu a dějinám.“ Tato slova B. Altové (2005, 20-21) lze podepřít například přístupem jezuitů k samotnému výběru světců, kteří byli předmětem zobrazování. Důraz byl kladen na české světce, vrcholem bylo svatořečení Jana Nepomuckého roku 1729, případně i na šíření vlastivědného povědomí, jehož nedílnou součástí bylo vydávání historické literatury.

Asi největším historikem 17. století byl Bohuslav Balbín (1621-1688), který je známý především svým dílem na obranu českého jazyka. Z jeho historických prací jmenujme například *Diva Wartensis* (1655) a *Diva Turzanensis* (1658) s tématem mariánských poutních míst nebo *Vita Arnesti* (1664), jež bylo životopisným dílem o prvním českém arcibiskupovi Arnoštovi z Pardubic. Významná je i devátá kniha z nedokončeného monumentálního díla *Miscellanea historica regni Bohemiae*, která nese název *Bohemia docta* a na svou dobu se s nebývalou kritičností zabývala českými rukopisy. Tyto práce byly určeny především pro okruh českých učenců.

Naproti tomu například *Staré paměti kutnohorské* od Jana Kořínka (1626-1680) si zachovávají vysokou čtivost i dnes. Jedná se o knihu, která měla sloužit především pro pobavení širokých vrstev, což dokládá i to, že autor jako jazyk zvolil češtinu. Ostatně samo řazení knihy ne chronologicky, ale spíše tematicky, je toho důkazem. Velmi sympatické jsou autorovy „bonmoty“, kterými své povídání prokládá. Například již v samotném úvodu se omlouvá čtenáři, který by snad nebyl s jeho dílem spokojen, tehdy zřejmě známým rčením (Kořínek 1997, 8):

„Ještě nebyl na světě ten rod:
jenž by trefil každému vhod.“

Historie města či místa měla dvojí poslání úzce spolu související. Jednak informovat o historických událostech a zachovat tak paměť, ale také dané místo oslavit. Takový druh literárního žánru pak lze nazývat *panegyrikon*, tedy chvalozpěv (Stich 2005, 152). Právě sem Kořínkovy *Paměti* patří.

2.10. Snaha o zapsání se do obrazu města

Jednou z významných dominant míst, kde jezuité působili, se staly budovy, které zde postavili. Jejich koleje měly často monumentální charakter a byly stavěny na místech, kde byly dobře vidět - obvykle na náměstí.

V Kutné Hoře, kde náměstí nebylo tolik lukrativní, je kolej situována vedle dominantního chrámu sv. Barbory. Důležitost toho, aby byla vidět, se projevuje například tím, že se kolej objevovala na vyobrazeních ve své ideální podobě ještě před dokončením. „Pro vydání *Starých pamětí kutnohorských* od jezuity Jana Kořínka překreslil v roce 1674 Jiří Časlavský Willenbergovu vedutu a doplnil ji o stavbu jezuitské koleje, jež v té době byla pouze

rozestavěná.“ (Altová 2005, 22-23) Z architektonického návrhu nedostavěné koleje zřejmě vycházel i řezbář Kašpar Aigler. Na jeho reliéfu z let 1677-1678 je ještě zajímavější, že obraz města tvoří pozadí biblického výjevu Krista s matkou a syny Zebedeovými. Autor tak dosáhl jakéhosi zpřítomnění scény, které muselo na divákovy zanechat mnohem silnější dojem, než kdyby byla situována do nějaké anonymní krajiny.

3. Tajní nekatolíci

Během rekatolizace proběhly dvě mohutné vlny emigrace - první během třicetileté války a v desetiletí po jejím skončení, druhá pak ve dvacátých a třicátých letech 18. století (Havlíček 2008, 263). To svědčí o tom, že během vlády Leopolda I. (1657-1705) a Josefa I. (1705-1711) došlo ke zmírnění rekatolizačního úsilí. Sám Leopold se stavěl proti násilnostem, které byly součástí rekatolizace země. Výrazný tlak zažili čeští nekatolíci během vlády Karla VI. (1711-1740).

V březnu roku 1621 byli vypovězeni česko-bratřští a kalvínské duchovní, v září roku 1623 byl nucený exil královský dekretem rozšířen na všechny nekatolické duchovní bez rozdílu konfese (Kadlec 1987, 74). Různými patenty byl vyvíjen tlak na řadové protestantské obyvatelstvo, aby odstoupilo od své víry (například patent z roku 1624, který nařizoval, aby ve stavu měšťanském byli pouze katolíci). Teprve roku 1627 pro Čechy a 1628 pro Moravu vyšel nejpřísnější patent, který přikazoval přestoupení na katolickou víru případně bylo příslušníkům stavu panského, rytířského nebo měšťanského povoleno prodat statky a odejít do ciziny (Kadlec 1987, 763). Trvalo tedy 7 (resp. 8) let od Bílé hory, než persekuce dosáhly vrcholu. Dlužno dodat, že spousta šlechticů rozhodnutí o prodání statků prodlužovala v naději, že válečné události přece jen zvrátí jejich osud. A ne bezdůvodně. Koneckonců česká emigrace měla možnost se nakrátko vrátit společně se saskými vojsky v roce 1631, kdy se překvapivě rychle podařilo obnovit církevní správu a konzistoř podobojí (Čornejová 1995, 109). Příznačným rysem mezikonfesních vztahů bylo, že tento návrat emigrace znamenal odchod jezuitů do bezpečí Vídně a Olomouce. Došlo tedy k jakémusi kyvadlovému přelévání moci nad náboženským vyznáním, jehož polohy byly absolutní (tedy v souladu s mottem *koho země, toho náboženství*).

Tajní nekatolíci se obvykle skrývali v pohraničních horách, kde bývali navštěvováni kazateli ze zahraničí. Že účast na takové tajné bohoslužbě nemusela být úplně bez následků snad vypovídá následující ukázka (Hanus 2012, 15): „Vojáci pečlivě uzavřeli a obklopili dům, aby nikdo neutekl, a hledali kněze. Nemohouce ho nalézt, vyhrožovali všem smrtí. Konečně ženy okolo lavičky stojící rozehnali, kněze našli a spoutali, všechny přítomné oloupili o náhrdelníky, prsteny, stříbrné pásy a jiné mnohé do naha svlечené pak rozehnali“.

V roce 1713 se na českém zemském sněmu objevují stížnosti na rostoucí vliv nekatolíků, načež byl roku 1717 vydán patent zahajující novou vlnu persekucí. V roce 1722 byl vydán *Hrdelní patent*, který umožňoval popravit přistihnutého nekatolického kazatele (predikanta). Vrcholem byl patent z 29. ledna 1726. Přísnost trestů přesáhla sankce z let pobělohorských (Kadlec 1987, 76).

Významnou podporou českých nekatolíků bylo pašování knih ze zahraničí. Horlivým pašerákem nekatolických knih do českého prostředí byl Václav Klejch (1678-1737). Byly vydávány především tzv. *špalíčky*, jejichž označení odpovídá formátu jaký měly - pro snadné uschování byly malé, zato s vysokým počtem stran.

Závěr

Pro účely této práce jsem využil díla autorů pracujících především s prameny z jezuitského prostředí. Například B. Hanuš vycházel z díla *Historia collegii Societatis Jesu Kuttnerbergensis ab anno 1626 usque ad 1713 deducta*, ze kterého také hodně cituje. Dílo Z. Kalisty *České*

baroko je vlastně edicí soudobé literatury. Je pochopitelné, že z výročních zpráv jezuitských kolejí vyznívá období rekatolizace méně expresivně, než z výpovědí exulantů, kteří zažili rekatolizační útlak na vlastní kůži. Bohužel, zahrnutí těchto výpovědí do práce tohoto rozsahu by ve výsledku znamenalo značnou schizofrenii, pro jejíž eliminaci by bylo potřeba širší polemiky s pramenným materiálem. Je proto potřeba si uvědomit, že existuje literatura, která období rekatolizace podává mnohem negativněji (typickým příkladem je Jiráskovo *Temno* nebo v kutnohorském prostředí práce P. M. Veselského *Persekuce Hory Kutné po bitvě bělohorské*) a není tak nesnadné se s ní setkat.

Seznam použité literatury

- Altová, Blanka (2005): Kutná Hora a jezuité. Město jako obraz. - In: Vaněk, V. - Kroupa J.K. (ed.): Kutná Hora v době baroka. Antiqua Cuthna 1, s. 13-36. - Státní okresní archiv Kutná Hora a KLP-Koniasch Latin Press, Praha.
- Bílý, Jiří (1996): Jezuita Antonín Koniáš. Osobnost a doba. - Vyšehrad, Praha.
- Čornejová, Ivana (1995): Tovaryšstvo Ježíšovo. Jezuité v Čechách. - Mladá Fronta, Praha.
- Frölich, Ronald (2008): Dva tisíce let dějin církve. - Vyšehrad, Praha.
- Hanuš, Bohumil (2012): Dějiny a působení jezuitského řádu kutnohorského. (Edice nedokončeného rukopisu, ed. Bartoš. M. st. - Bartoš M. ml.) - Kuttna, Kutná Hora.
- Havlíček, Petr, SJ (2010): Jezuitské misie v barokních Čechách. Náčrt podoby jezuitských rekatolizačních misí ve druhé polovině 17. století. - In: Škarpová, M. - Kosek, P. - Slavický, T. - Bělohlávková, P. (ed.): Omnibus fiebat omnia. Kontexty života a díla Friedricha Bridelia SJ (1619-1680). Antiqua Cuthna 4, s. 263-277. - Státní okresní archiv Kutná Hora a KLP-Koniasch Latin Press, Praha.
- Havlík, Jiří (2006): Jezuité a morové epidemie (1562-1713). - In: Richterová, A. - Čornejová, I. (ed.): Jezuité a Klementinum, s. 37-43. - Národní knihovna ČR a Česká provincie Tovaryšstva Ježíšova, Praha.
- Kadlec, Jaroslav (1987): Přehled českých církevních dějin 2. - Křesťanská akademie, Řím.
- Kalista, Zdeněk (1941): České baroko. - Evropský literární klub, Praha.
- Kořínek, Jan, SJ (1997): Staré paměti kutnohorské. (Reedice knihy z roku 1675, ed. Bartoš M.) - Kuttna, Kutná Hora.
- Pekař, Josef (1991): Dějiny Československé. - Agentura Tip Š a Akropolis, Praha.
- Poláčková, Iva (2009): Všední a sváteční den poutního místa Bohosudov u Teplíc. - Diplomová práce UJEP.
- Stich, Alexandr (2005): Jan Kořínek - velký a živý barokní prozaik. - In: Vaněk, V. - Kroupa J.K. (ed.): Kutná Hora v době baroka. Antiqua Cuthna 1, s. 151-166. - Státní okresní archiv Kutná Hora a KLP-Koniasch Latin Press, Praha.
- Veselský, Petr Miloslav (1882): Persekuce Hory Kutné po bitvě bělohorské. - Karel Šolc, Kutná Hora.

(Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Filozofická fakulta, napsáno jako seminární práce roku 2012)

VÝTVARNÁ KULTURA V KUTNÉ HOŘE V LETECH 1967-1969

Ivona Bartošová

Úvod

Článek pojednává o výtvarné kultuře v Kutné Hoře v letech 1967-1969, tj. během celorepublikových politických událostí, které se v těchto letech staly a zásadním způsobem ovlivnily chod celého státu. Zajímalo mě, jaké možnosti měli kutnohorskí občané v tomto sledovaném období v oblasti výtvarné kultury¹ a zda byla tato oblast politickými událostmi nějak výrazně ovlivněna.

Kutná Hora je malé okresní město ležící asi 70 km východně od Prahy. V 1. polovině 20. století byla Kutná Hora městem s vysokým podílem střední třídy a relativně nízkým podílem dělnictva. Po roce 1948 se začíná demografické složení obyvatelstva měnit - narůstá množství dělníků. Tento proces vyvrcholil výstavbou metalurgického závodu ČKD v 60. letech. Vítězství komunistů se projevilo i v kulturním životě města. Veškeré aktivity byly sloučeny do několika organizací, především do Závodních klubů Revolučního odborového hnutí - ZK ROH, zřízených při některých větších továrnách, nebo do společenských a zájmových organizací (Československý svaz mládeže - ČSM, Svazarm), příp. byly pro jejich organizování zřízeny zvláštní instituce (Okresní dům dětí a mládeže - ODDaM, Lidová škola umění - LŠU, Dům kultury a vzdělání - DKV). Veškerá činnost těchto organizací probíhala pod dohledem KSČ. V průběhu 60. let dochází k jistému uvolnění, které vyvrcholilo v období tzv. pražského jara na konci 60. let.

Práce vznikla na podkladě materiálů uložených ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře. Čerpáno bylo především z článků uveřejněných v týdeníku Úder, vydávaném Okresním výborem Komunistické strany Československa a Okresním národním výborem v Kutné Hoře, který vycházel po celé sledované období. Dalším zdrojem byl časopis Krásné město, vydávaný Okresním muzeem v Kutné Hoře, který vycházel čtyřikrát ročně od počátku roku 1969 do konce roku 1971. Posledním použitým primárním zdrojem je Kronika města Kutná Hora, psaná prof. Bohumilem Šibravou. Pro zasazení do celkového dějinného kontextu posloužila kniha Kutná Hora.²

Výstavy významných kutnohorských profesionálních umělců

V letech 1967-69 se v Kutné Hoře konalo poměrně velké množství různorodých výstav. Probíhaly především v Galerii Felixe Jeneweina a o něco málo méně jich pořádal i Tylův památník.

Galerie Felixe Jeneweina byla založena v 50. letech. Jméno nese po významném českém malíři tvořícím na konci 19. století, který maloval obrazy s náboženskými a historickými výjevy pochmurné atmosféry. Jeho umělecká pozůstalost byla odkázána městu Kutná Hora v roce 1941. V roce 1967 uplynulo sto let od narození tohoto slavného malíře. Galerie při této příležitosti uspořádala velkou soubornou výstavu Jeneweinových malířských prací.

Váženými kutnohorskými umělci byli ve sledovaném období žijící malíř a restaurátor Jaroslav Alt, sochař a restaurátor Miloslav Smrkovský a malíři Čeněk Fousek a Josef Krčil. Miloslav Smrkovský byl v této době činný zejména v Praze. Kutnou Horu často navštěvoval a byl poctěn výstavami, na kterých měl možnost ukázat kutnohorským občanům výsledky svých sochařských prací. Z jeho restaurátorských počínů stojí za zmínku informace zveřejněná

¹ Z praktických důvodů zařazují pod pojem „výtvarná kultura“ také oblast filmu a fotografie, i když spadají spíše pod termín „vizuální kultura“.

² Štroblová, H. - Altová, B.: Kutná Hora. - Praha 2000, s. 260-287.

v novinách Úder z roku 1969.³ Tehdy restauroval dvě barokní sochy z Voršilského kostela v Praze (od sochaře Preisse z r. 1710). Ty byly v téže roce vystaveny na výstavě českého baroka v Londýně. Jeho jméno se tak dostalo i za hranice republiky.

Miloslav Smrkovský spolu s Jaroslavem Altem mimo jiné patřili mezi členy středočeské umělecké skupiny, která si říkala „Skupina 66“. Do této skupiny patřil i slavný český sochař Vladimír Preclík. „Skupina 66“ v roce 1967 společně vystavovala v Galerii Felixe Jeneweina.

Velice oblíben byl kutnohorskými občany i týdeníkem Úder malíř Čeněk Fousek. V dnešní době jeho jméno téměř vymizelo z povědomí kutnohorských občanů, v letech 1967-69 ho ale musel znát snad každý. Noviny Úder mu pravidelně věnovaly pozornost na svých stránkách. Informovaly o jeho narozeninách, tvorbě, a to nejen výtvarné, ale i hudební, a zvaly na jeho časté výstavy pořádané Galerií Felixe Jeneweina. Jeho výstavy obrazů, nabízejících pohledy na Kutnou Horu či figurální výjevy, byly hojně navštěvovány.

O něco málo známější zůstává do dnešní doby malíř Josef Krčil, jehož díla byla v roce 1968 představena na výstavě nazvané „Kutná Hora v obrazech Josefa Krčila“, pořádané Jeneweinovou galerií.

Amatérští kutnohorští umělci a přehlídky jejich tvorby

Významnou složku kutnohorského kulturního života tvořily amatérské umělecké skupiny. Mezi ně patřily Filmové studio závodního klubu ROH Státní výroby autodílů (ZK ROH SVA), založené v 50. letech a vedené režisérem Jaromírem Procházkou, a v roce 1967 vznikající Filmové studio Domu kultury a vzdělání (DKV) v Kutné Hoře, vedené kameramanem Bohuslavem Kučerou, původně působícím ve Filmovém studiu ZK ROH SVA. Každé z těchto filmových studií mělo i svou fotokupinu amatérských fotografií. Ve fotokupině filmového studia ZK ROH SVA byli činní již zmiňovaný Jaromír Procházka, dále O. Matoušek a J. Skopec. Tito tři fotografové také fotili pro týdeník Úder, v němž se můžeme často setkat s jejich ilustračními fotografiemi k jednotlivým reportážím. V letech 1968 i 1969 dostali možnost vystavit své práce v Tylově památníku.

V roce 1967 Galerie Felixe Jeneweina hostila výstavu amatérských výtvarných fotografií nazvanou „AMFO67“. Výstava byla zároveň pojata jako soutěž. Vybrané vítězné snímky byly porotou zaslány do celostátního kola „AMFO67“. Soutěž na Slovensku probíhá dodnes.⁴

Tvorba kutnohorských filmových studií v tomto období určitě nebyla zanedbatelná. Vzniklo velké množství filmů, a to z různých oblastí (publicistika, dokument, žánrový...), které dosahovaly značných úspěchů na celorepublikových soutěžích. Jedním z vysoce oceněných filmů byl v roce 1968 např. film „Louže“, vyprodukovaný filmovým studiem ZK ROH SVA. Na Festivalu amatérských filmů ve Zručí nad Sázavou a posléze v krajském kole v Rakovníku, kam postoupil, získal první cenu. Předveden byl posléze i na Filmovém festivalu ve Zlíně. Film „Louže“ byl satirou na špatný stav bytového fondu v republice a tedy i v Kutné Hoře. Končí otázkou, kdo je za tento stav zodpovědný a ponechává divákovi možnost samostatného úsudku. Z další produkce filmového studia v těchto letech jmenujme např. satirickou komedii podle scénáře Zdeňka Vrby „Pozor zlý pes“, která byla natáčena v roce 1967 ve spolupráci s kameramanem Bohuslavem Kučerou.

Filmové studio Domu kultury a vzdělání nezůstávalo pozadu a v roce 1969 získalo prestižní ocenění. Na soutěži dokumentárních filmů nazvané „Benátky filmových amatérů“, konané na Mladoboleslavsku, se mu podařilo získat tzv. Oskara za „Kutnohorské filmové zpravodajství“. Toto zpravodajství natáčelo filmové studio DKV od září r. 1968. Tvořilo jej pravidelně čtvrtletní natáčení událostí z oblasti kultury, politiky a hospodářství, které se v uplynulém týdnu udály. Dokumenty, ukládané do filmového archivu Kutnohorska, mohli zájemci

³ Úder, 19.6.1969, č. 25.

⁴ <http://www.nocka.sk/index> (vyhledáno 10.12.2010).

shlédnout buď v DKV nebo si je měli možnost zapůjčit domů. Z produkce DKV v těchto letech pochází i dokumentární film „Kostnice“, publicistický film „Člověk a životní prostředí“ či satirická komedie „Inzerát“.

V roce 1969 filmové studio DKV a ZK ROH SVA spojily své síly a začaly spolu úzce spolupracovat. Důležité je zmínit, že jejich spolupráce brzy přinesla své ovoce. V roce 1970 totiž přišly s nápadem vybudovat filmovou maringotku, která „byla předstupněm k prvnímu, a na dlouhou dobu jedinému v republice, stálému kinu amatérských filmů“.⁵

Pod ZK ROH SVA v Kutné Hoře patřil i výtvarný kroužek vedený prof. Vladimírem Poupou. Roky 1968 a 1969 se staly významnými mezníky v životech šesti mladých členů tohoto kroužku. I přes velice tvrdé přijímací podmínky se jim podařilo stát se členy ARSKLUBU - vrcholné pražské organizace amatérských výtvarníků. Stát se členy této organizace nebylo vůbec jednoduchou záležitostí a málokomu se to podařilo. Fakt, že byli do ARSKLUBU přijati v roce 1968 dva (V. Kmoníček a J. Cerman) a v roce 1969 rovnou čtyři kutnohorští výtvarníci (Holá, Kmošek, Tesař, Vindušková), svědčí o vysoké úrovni výtvarného kroužku. V roce 1969 jim Galerie Felixe Jeneweina uspořádala soubornou výstavu.

V roce 1968 se v prostorách Tylova divadla v Kutné Hoře uskutečnil první Salon kutnohorských výtvarníků-amatérů. Vystavit své práce mohl kdokoli, kdo měl zájem a přihlásil se. Podmínkou bylo pouze to, že maximální počet vystavených prací nesmí překročit více jak čtyři díla. Omezení nebylo materiálové, technické ani tematické. Výstava byla zároveň pojata jako soutěž, kde návštěvníci hlasovali pro nejlepší tři práce.⁶

Na stránkách novin Úder se můžeme v těchto letech setkat s množstvím zejména fotografických soutěží určených pro jeho čtenáře a tím pádem i pro amatérské fotografy. Jednou z nich byla soutěž nazvaná „S objektivem po SSSR“, vyhlášená týdeníkem Úder na podzim roku 1967. Soutěžící měli zasílat do redakce své fotografie, které si přivezli z dovolené v zemích Sovětského svazu. Cílem soutěže bylo „přispět k poznání velké země přátel“.⁹² Vítězné snímky byly zveřejněny v listopadu v souvislosti s oslavami 50. výročí Velké říjnové socialistické revoluce.

Dětský výtvarný projev

Dětská výtvarná tvorba je oblastí, které byla v těchto letech věnována značná pozornost. V Kutné Hoře začal v 60. letech působit výtvarný obor pod Lidovou školou umění (LŠU), vedený panem Otakarem Papežem. Ten pořádal ve spolupráci s místními galeriemi, tedy Galerii Felixe Jeneweina a Tylovým památníkem, každoroční výstavy žákovských prací. Tyto výstavy byly veřejností vřele přijímány a hojně navštěvovány. Noviny Úder tradičně těmto výstavám věnovaly odstavec textu na svých stránkách. Zmiňovaly se o dětském tvůrci jako o umělci, který svou představivostí přetváří viděný svět do forem, jejichž základ mnohdy nacházíme i v tzv. „velkém umění“.

Zajímavou akcí byla v roce 1967 uskutečněná soutěž „Asfalt plný kreseb“. V určitý den a v určitém čase se děti a jejich rodiče, kteří o akci projevil zájem, sešli v jedné z kutnohorských ulic. Silnice v této ulici posloužila dětem jako podklad pro jejich tvorbu. Děti dostaly 15 minut na to, aby něco nakreslily. Po uplynutí času hodnotila jejich výtvary pětičlenná skupina výtvarníků, v jejichž čele stál již dříve zmiňovaný kutnohorský malíř a restaurátor Jaroslav

⁵ Štroblová, H. - Altová, B.: Kutná Hora. - Praha 2000, s. 270.

⁶ V týdeníku Úder (10.10.1968, č. 40) se objevila kritika publicisty E. Frische, pracovníka Klubu přátel výtvarného umění v Čáslavi, který se nechvalně vyjadřuje k prodeji amatérských obrazů. V tomto směru se podivuje nad drzostí amatérských tvůrců a pokládá jim otázku, zda si jsou vědomi toho, jak dlouho musí takový umělec-profesionál studovat na to, aby mohl svá díla prodávat, a to ještě prostřednictvím nějaké umělecké organizace. Zároveň upozorňuje, že Český fond výtvarných umění takovéto prodeje amatérských projevů stíhá.

⁹² Úder, 14.9.1967, č. 37.

Alt. Akce se, soudě podle článku v týdeníku Úder,⁷ setkala s velkým ohlasem a předpokládalo se, že se bude v brzké době opakovat.

Kromě výstav LŠU byly vystavovány také práce z okresních a krajských dětských výtvarných soutěží. Malířské, kreslířské a sochařské práce dětí ze Středočeského kraje, od předškolního věku až po ty, co navštěvují 1. stupeň základní školy, představil Okresní dům dětí a mládeže. Mnohým dětem se tak naskytlá příležitost účastnit se velké výstavy už v útlém věku.

Besedy a přednášky o umění

Jednou z vysoce žádaných kulturních akcí ze strany veřejnosti byly přednášky a besedy o umění, které pořádal DKV a Oblastní muzeum na Hrádku. Nejvíce besed proběhlo v DKV. Probíranými a diskutovanými tématy bylo současné umění ve všech svých oblastech (architektura, sochařství, malířství, fotografie, film). Oblastní muzeum, které vystavovalo díla zejména z oblasti užitého umění a historického malířství či sochařství, se zaměřilo na přednášky týkající se těchto témat. Besedovalo se vždy s lidmi vzdělanými v oboru, takže Kutnou Horu navštívilo mnoho významných osobností té doby.

V roce 1967 v DKV pohovořil o moderní fotografii dr. Ludvík Baran, v té době významný profesor pražské FAMU. Geometrickou a expresivní abstrakci, surrealismus a imaginativní evropskou malbu představil pražský historik umění, pedagog a architekt Jiří Waage. O nových technikách ve fotografii promluvil Lubomír Rejthar. Besedovalo se i o architektuře, např. o hlavních směrech evropské architektury XX. století. V roce 1969 o amatérské kinematografii přednášel R. A. Procházka, lektor pro fotografii a kinematografii z Prahy.

V Oblastním muzeum na Hrádku přednesli v roce 1967 dr. Olga Karpová přednášku o středověké kutnohorské keramice a v roce 1968 prof. Jaromír Neumann, ředitel Ústavu dějin ČSAV, přednášku o životě a díle malíře Petra Brandla. Petr Brandl byl a stále zůstává významnou kutnohorskou osobností. V Kutné Hoře dlouhý čas žil, tvořil a také je zde pohřben. Přednáška o jeho životě a vrcholně barokním díle byla spojena s oslavou výročí 300 let od jeho narození.

Ostatní výstavy

Výstavy kutnohorských výtvarníků doplňovaly přehlídky uměleckých děl profesionálů z Československa i zahraničí, zejména ze zemí Sovětského svazu. Tak bylo možné v Galerii Felixe Jeneweina shlédnout např. tvorbu sovětských umělců moskevské oblasti z období předválečných let či díla J. Jeriové, V. Poupy a J. Vosečka, tvořících ve stylu expresionismu, kubismu a fauvismu. Tylův památník pro změnu přišel s výstavou obrazů a grafiky H. K. Podoborského a V. Kiszy, studentů 5. ročníku UMPRUM.

Film

Filmy běžné produkce byly promítány v kině „Svět“, které existuje dodnes pod názvem „Modrý kříž“, a v létě v letním kině v parku pod Vlašským dvorem. Kino bylo v té době hojně navštěvované, tudíž se hrálo, oproti dnešku, i dvakrát denně.

Každoročně v letním kině probíhala na přelomu srpna a září Přehlídka festivalových filmů, která představovala filmy jak české tak zahraniční produkce. Velký zájem o tuto přehlídku dokládají zprávy v novinách, upozorňující na rychlý prodej vstupenek.

V roce 1969 informuje týdeník Úder o pořádání XX. filmového festivalu pracujících. Tento festival probíhal na 85 místech v Česku a 15 místech na Slovensku. Na všech těchto místech byly ve stejný čas promítány filmy české i zahraniční a jak zdůrazňoval týdeník Úder

⁷ Úder, 28.9.1967, č. 39.

„vysoké umělecké úrovni“.⁸

Divácky zajímavým počinem bylo v roce 1967 vyhlášení ankety o nejuspěšnější filmy uplynulého roku. Na základě výsledků hlasování kutnohorských návštěvníků pak byly promítány vítězné filmy v období od 4. do 13. srpna v letním kině pod Vlašským dvorem.

Štáb profesionálních filmařů zavítal do Kutné Hory v roce 1968. Režisér Karel Steklý zde natáčel záběry do filmu „Slasti otce vlasti“, v němž ztvárnil hlavní roli český herec J. Hanzlík. Film v následujícím roce slavnostně zakončil IV. přehlídku festivalových filmů.

Závěr

Množství různorodých akcí, které byly pořádány, a jejich vysoká návštěvnost svědčí o kvalitním a přitažlivém kulturním programu určeném pro kutnohorskou veřejnost. V současné době bychom takovému množství kulturních nabídek v Kutné Hoře jen stěží hledali. Důležité je ale uvědomit si, že v dnešní době má člověk mnohem větší technické možnosti než tehdy. Pozvolné šíření barevných televizí do kutnohorských domácností v 70. letech a zvláště pozdější nástup videí se postupně začaly promítat do návštěvnosti kina, které začalo pociťovat prudký pokles diváků.

Kino bylo i jakýmsi prostředkem socialistické výchovy. Sloužily k tomu zejména celostátní Filmové festivaly pracujících. Ačkoli časopis Úder propaguje vysokou uměleckou úroveň promítaných filmů, můžeme o tom dnes pochybovat.

V 60. letech tak hojně navštěvované přednášky a besedy o umění se v 70. letech začaly dostávat na okraj zájmu lidí. Mohla za to zejména ideologická propaganda, která je využívala k šíření svých zájmů. Lidé to brzy vycítili a přestávali o ně mít zájem.

Zajímavou kapitolou tohoto období byla existence velkého množství amatérských výtvarných skupin a časté zveřejňování informací o jejich aktivitách v týdeníku Úder. Filmová studia ZK ROH SVA a DKV díky svým zaštiťujícím institucím získávala každoročně množství finančních prostředků na nákup nového technického zařízení a dalších pomůcek. Amatérská tvorba byla i díky nákupu těchto moderních prostředků na velice vysoké úrovni. Amatérští výtvarníci zároveň cítili potřebu organizovat se v nějakých nejlépe celostátních organizacích, které by jim umožnily nejen zajistit materiální prostředky, ale pomohly by jim, což je neméně důležité, zviditelnit se a dostat se na pomyslnou rovinu profesionálního umění. Skutečnost, že výtvarník-amatér sám nemohl své obrazy prodávat tak, jak to bylo umožněno výtvarníkům-profesionálům, při vzniku těchto organizací sehrála podstatnou úlohu. V roce 1968 tak vznikla např. Federace československých filmových amatérů nebo již zmiňovaný pražský ARSKLUB, jejichž členy se také stalo několik kutnohorských amatérských umělců.

Postupné uvolňování společenského klimatu, ke kterému docházelo v průběhu 60. let, se projeвило zvýšenou aktivitou v oblasti kultury. Bylo možné vystavovat výtvarná díla zařazovaná do donedávna zavrhaných uměleckých směrů a o těchto směrech i přednášet.

Politické události, ke kterým došlo ve sledovaném období, především okupace ČSSR vojsky Varšavské smlouvy, se nijak zvlášť negativně v oblasti výtvarné kultury v Kutné Hoře neprojevíly. K nástupu tzv. normalizace a k výraznějším změnám nejen v této oblasti začalo docházet až později. Jedním z prvních normalizačních počínů bylo odvolání redakce týdeníku Úder v říjnu roku 1969.

*(Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta pedagogická,
napsáno jako seminární práce roku 2010)*

⁸ Úder, 6.11.1969, č. 45.

Vydavatel děkuje vedení a pracovníkům Státního okresního archivu Kutná Hora za upozornění na publikované rukopisy a za všestrannou pomoc při přípravě jejich vydání. Rovněž děkuje PhDr. Pavlu Novákovi za upozornění na rukopis A. Březiny (V. Hampla).